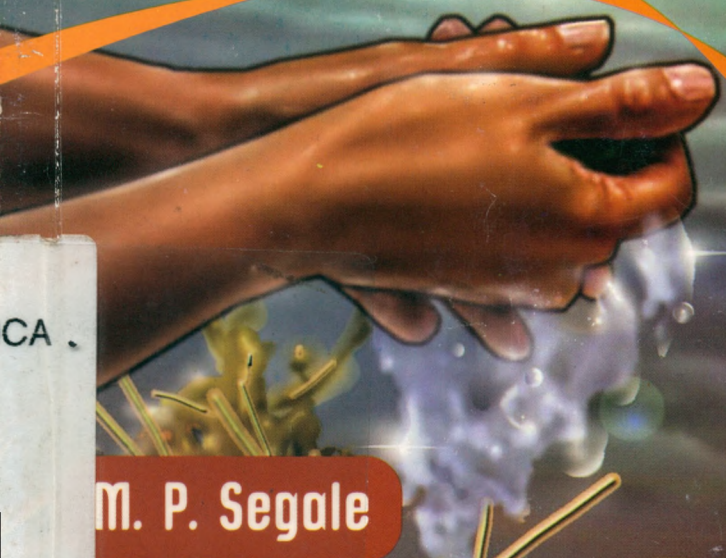

Ga se nna

CA .

M. P. Segale

GA SE NNA

MP Segale

Vivlia

Education for the Nation

Publishers & Booksellers (Pty) Ltd

BD547071

Vivlia

Education for the Nation

Publishers & Booksellers (Pty) Ltd

1 Amanda Avenue
Lea Glen, Florida
PO Box 1040
FLORIDA HILLS
1716
RSA

Telephone: National (011) 472-3912
International + (27 11) 472-3912
Fax: (011) 472-4904
E-mail: headoffice@vivlia.co.za

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission of the Publisher.

Copyright © Vivlia Publishers & Bookseller (Pty) Ltd 2006

1st Edition, 1st Impression 2006

Design and layout: Letsibogo Publishing Services

Cover design by: Lenitec Design Studio

Cover Illustration by: Gareth Williams

Printed and bound by: Shumani Printers

ISBN 10: 1-77006-569-5

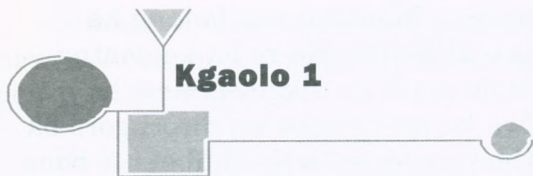
ISBN 13: 978-1-77006-569-7

Acknowledgements

Every effort has been made to contact the owners of copyright material, but this has not been possible in some cases, we apologise for any copyright infringement and would not hesitate to make any appropriate arrangements in respect of this.

GA SE NNA

Kgaolo 1

Moepo wa Durban Deep o iphitlhile ka fa morago ga motse wa bantsho wa Dobsonville. Fa o tswa ka tsela e kgolo go tswa kwa Gauteng o ya kwa Tlhabane, o bonagala bofitlha ka fa letsogong la moja fa o okometse go tsena mo motseng wa Basweu wa Roodepoort. Ke meepo e mengwe ya mefuta ya gouta mo Aforika Borwa. Beng ba ona ke dikgorane, bahumi ba ba sa tlhokeng sepe. Ga ba itse palo ya dirori tse ba nang le tsona le meago e ba nang le yona. Dijo ga ba itse gore ba setse ba jele mefuta e le mekae, dino tsona ke tla be ke aka. Fa e le dikhai tsona, motho fa a ka apara sutu gabedi, e tla be e tsofetse tota. Go ya moseja ka sefofane mo go bona ke moon?, go tshwana fela jaaka modisa wa dikgomo a itse gore mo mosong di a bolotswa mme mantsiboa di a goroswa. Fa e le khumanego le kgatelelo ya puso ya mmala mo go bona ke dikinane. Ga go boamaruri jo bo fetang fa gotwe, "o le aramele le sa tlhabile."

Moepo o agetse badiredi legae la ba ba nyetseng, le legae la banna ba ba nnang jaaka makgwatlha. Ke matlo a e ka reng fa o se tlhoko wa gopola gore ke bodulo jwa diphologolo. Ke mekoloko e e tshwanang. E na le matlhabaphefo a e ka reng a dirilwe ditlamelo tsa go aga di ne di setse di fedile e bile badiri ba ne ba le makgabe a dipapetla, ba setse ba itlhaganetse go ya go dira gongwe. Makgowa a lefatshe le le ka kwano o je o ba itshiela.

Ke Ditshweu, tshweu ga di tshwane, ke di ya thoteng di bapile.

Fa o tla mo go tlameleng Montsho segolo jang ka meago, ba tla go tlogela o akabetse. Ka re ba kgomatha fela, ba kokotele, ba katele madi ka dikgetse mme ba tlhabele pele. O tla utlwa ka mokgwasa wa dirori gore ba welawetse. Fa o le motho yo o lenao, o tla thulana le bona ka kwa ntlheng e nngwe ya lefatshe. Matlo le ditiro e sa ntse e le tsona tsa ngogola, maloba kgotsa maabane, e bile fa ke sa tlaile le isagwe. Mongwe e rile a bua a re: "E ka re ba simolola ka go buisa melao go tswa motsemogolo Tshwane pele ba simolola tiro."

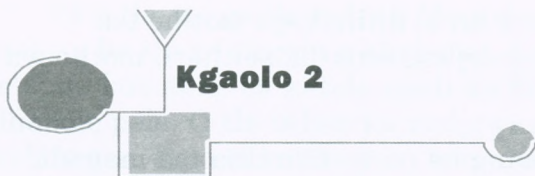
Legae la ba ba nyetseng ke ona matlo a o a boneng kwa Mmamelodi, Umlazi, Tlhabane le kwa Seshego. Motse o itsiwe ka gore ke Bongweni. Rre Mothogatlhobogwe Mothoemang o mo go ona motse o. Mogatse ke Mmasetšhaba. Ba na le barwa ba le bararo - Goitsemodimo, Tseladimmitlwa le Thatokeyamothei.

Mothogatlhobogwe Mothoemang ke mahenkenene, monna yo o katogileng monyo. Setlhako sa gagwe ke setlhakogadi; fa se ka wela ngwana wa lesea, go tla tlhokega gore a potlakesediwe kokelong. Mmopi o itse marara a ona. Nko ya ga Mothogatlhobogwe e ne e le lenono, sefatlhego se tletse, se le boleta; se supa gore se tlhapiwa ka molora ka metlha. Mmala wa gagwe e le khunou. Fa go ka be go na le dikgaisano nako tseo, o ne a tla tsaya sekgele kwa ntle ga dingongorego.

Fa a ne a simolola go senka tiro, o ile a thapiwa ka ponyo ya leitlho, e le fa go ne go lebilwe gore e tla nna lepodisi le le nang le seriti, le le tla tlotliwang e le ka tshusumetso ya go tshaba seriti sa gagwe.

Mmasetšhaba o ne a na le ditlhokego tsoatlhe tsa ngwetsi. Mmamoratwagolejwa, senatla, seithati, motho wa pelo e e bokgwafo.

Fa ba ga Mothoemang ba ne ba tšhotlha tsa magadi, ba ne ba potlakela go utlwa gore dikgomo ke tse kae, e le gore ba di ntshe ba gaabo Mmasetšhaba ba ise ba fetole mawa. Ba ne ba lebala gore, "Tholaborethe teng ga yona go a baba."

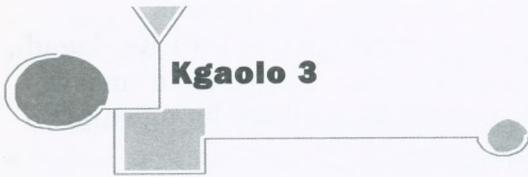
Kgaolo 2

Go dira jaaka e kete motho ga a na kwa a tsaletsweng teng jaana, ke bokgoba bo bo feteletseng, bo feta jo re utlwang go twe bo ne bo le teng ka kwa moseja. Go umakwa gore bo fedisitswe, fela ka kwano ga se ka koo, ke ka kwano', ga bua Mothogatlhobogwe a latswa mofufutso o o letswai go tswa dipounameng tse di tshetlha tse di supang gore mong ga a na nako ya go di tshasa ka mafutshana.

Motlakamaleo, a bua jaaka motho a dira dipatlisiso: "Hei! Rra towe, a le wena o setse o tshwana le dikoa tsa mo Bongweni tse di tsamayang di bua di le nosi mme di keketege ka ditshego? Maemo a bona a itsiwe, matlapa a a ba phaphantshitseng ditlhogo fa moepo o ntse o ribegela, ke ona a ba gapetseng ditlhaloganyo. Batho ba batho ba tla bona ba dirile eng?"

Mothogatlhobogwe a batla a swa mototwane. O ne a nagana gore o nosi, le gona o buela kwa tlase. "Rra a e nne khupamarama. Ga ke setsenwa. Ke ne ke gopola fa ke itsheba le badimo, fela ke buelela rona rotlhe, ke ba botsa gore re dirile eng se se kalokalo se se dirang gore re sotlege jaana".

Motlakamaleo: Nyaa! ke monna kana. Ke itse matsadi a tshotlego. O ka fetoga setsenwa mme wa ja ditlhare, o simologile tota o ne o le motho wa tlhaloganyo e e kitlaneng, e e nametshegileng...A re di tlogele foo molekane ...

Kgaolo 3

Fa kgorong e tona ya motse wa Bongweni, Mothogatlhobogwe Mothoemang o tshwere ka thata ka tiro ya gagwe ya go tlathloba ditlankana tsa go tswa le go tsena mo sekompolasa.

"A ke o bone senatla sa ga Mothoemang. Monnatia yo o betlilweng sentle. Motho yo o ka beng a dira madi sentle a iketlile, e le motshameki mogolo wa ditshwantsho wa boditšhabatšhaba ..", ga bua Masasele e bile a sule ka ditshego.

Ditsala tse pedi tsa gagwe, Golelabatlhoki le Kgolobotlhoko ba tshegela gongwe, mme ba khurumetsa setshego sa ga Masasele. A kgaotsa setshego mme a tswela pele ka go pumpunyega ka dikgang.

"... Jaanong motho wa batho ke yo o kgaetse. Go ema fa kgorong selemo, tlabula le mariga, o dira tiro ya masilo go utlwiswa botlhoko. Motho o imelwa ke molamo o o tlhogo tona o a o bofeletseng lethekeng. Le tsona ditshipi tsele kana di bokete. Motho yo o nang le dimpho tsa tlhago jaana o ronwa ke tiro eo. Ka na mahenkenene, monna yo motelele hiho!, sefatlhego sa batshameki ba ditshwantsho ...

Fa a ka go tlamparela ka letsogo la molema metsotswana, o tla bitsa mmaago a le kwa Kgalagadi, mme a go tlogele le setlhegile ... Ditiro tse di maswe tsa beng ba moepo o, ... ba keta diketo ka ngwana yo wa mmu wa Aforika.

Fa ba atamela fa go ene, ba amogelwa ka monyenyo o o tswang mo sefatlhegong se se edileng. kwa ntle le go senka makwalotshupo, Mothogatlhobogwe a ba a kokobetse matswalo a bua ka mafoko a a reng, "Go siame makolwane a gaetsho. Tawana tsa mmu wa Azania, a ditlhokwa di lo robalele. Nka itumela fa le ka tila go nwa megompu e e onatsang batho e e nowang mo motseng o wa meepo. Bašwa ba fetogile dikowa, baswi ba re sa itseng gore ba tla fitlwa kae, le gona ke baruti bafe. Kana le mojako wa kereke ga o itsiwe ke baitimokanyi bao.

Molomo wa moruti ga ba itse gore o ntse jang. Aletara yona ga ba itse gore ke selo mang, le sefelanyana se le sengwe ga se itsiwe. Mafatsheng a go utlwalang gore a fagetse ruri, ke raya dinaga tsa Aforika tse di ka kwa bokone jwa noka ya Zambezi, kgang e e ntseng e le yona moro wa dikgang, e e tlantsweng mo makwalo-dikganyeng ke e e reng: Fa o sa je sebetse sa wa losika, go tla jewa sa gago...nageng e go tshelang yo o jang nama ya motho. Madimomajabatho ga e sa tlhole e le kgang ya bogologolo. Ke selomodiro sa dinako tsa gona jaanong. Dithelebishene ke tsona dipaki tsa botlhokwa. Ke tsona di utulotseng dikgang tse di sisimosang tsena..."

Fa Mothogatlhobogwe a ntse a gagasela jalo, makolwane a mararo a ile a somoga fela ka setu, go sa utlwale le mokgwasa wa ditlhako tsa bona. Go ne go rile tu!! mo e keteng ke katse e nanabela peba. Ba ne ba re golo! mo diphaposing tsa bona tsa kwa hosetele.

Dikgopo tsa bona di ne di le botlhoko ke go keketega, matlho a bona a faraferwe ke dikeledi.

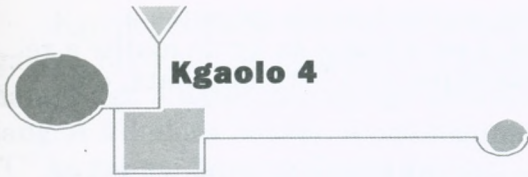
Mamasele a huduga lefatsheng la ditshego le dikeledi a bulela seromamowa sa gagwe go ngatha ka tsebe ditiragalo tsa lefatshe. Mogasi wa dikgang, Khumou-e-Makeketo, a mo tsholela tsona go tswa dithabeng tsa ga Mogale. Mafoforana a tsona a re: "Makgowa a mararo a tshwerwe mme a lokololwa go tswa kgolegelong ya Matlosane, nngwe ya metse-setoropo e e kwa bophirima jo bo bokgakala, metse e itsegeng e bile e ikgantsha ka go boloka puso ya letso le mmala. Ba lokolotswe morago ga diura di le tharo fa ba fetsa go duela R50-00. Jan Koekemoer o ile a hula monna wa montsho ka tlhobolo fa a ile a ema a leba lekolwane la lekgoa le atla moroba o mosweu fa marakanelong a mebila e megolo ya motse oo. Montsho yo o madimabe o ile a latlhelwa mo kolotshaneng ya mmadisefo e e serolwana ka kwa morago".

Dikgang tseo tsa kgobera Mamasele maikutlo, a ba a thulamela ka boroko a tlogela seromamowa sa ga gagwe se ntse se gasela se le nosi...

Mothogatlhobogwe fa a ntse a inanatha jalo, batho o ka re ba ne ba ipuile gore ba mofe sebaka ba sa mo kgoreletse. Ga se ka ga nna le yo o tlang fa kgorong. "Nama ya motho! ..., nama ya motho!!..." ga latlhela Mothogatlhobogwe, "Tota e utlwala jang? ... Motho yo ene a e jang o ikutlwa jang?... O sule pelo, ke moswi yo o tshelang, ke utlwa mmele wa me o sia. E re pele ke betologa dibete ke itidimalele ...".

E rile fa a leba tshupanako ya gagwe ya mo kaela fa e le metsotso e le masome a mararo go tswa mo ureng ya bone. Ga o a mmona fa a tshematshemela kwa ga gagwe.

Ga a ka a be a emela yo o tla tlang a mo ntsha mo tirong.
Ke yole, a ba a re phele! mo ntlung ya gagwe, mme mojako
wa ba wa re timi! seriti sa gagwe.

Kgaolo 4

Jaaka go ile ga kaiwa ka ga Mmasetšhaba, le lelapa la gagwe le ne le le bothitho, le apere mowa wa kagisano. Ntlo e le e e phepa ka metlha. Diphaposi e ne e le tse tharo tsa borobalo, phaposi ya boapelo le phaposi ya go kgwa mowa. Mo mesong pele bana ba ya sekolong, ba ne ba tloga ba phepafaditse. Fa ba goroga thapama, ba phepafatsa gape, tiro e dirwa ka go neeletsana. Go se na ngwana yo o gakololwang maikarabelo a gagwe. Tsotlhe di latelana ka thelelo jaaka e kete di laolwa ke konopo ya motlakase. Bana ba ba bokgwafo ba ba maikatlapelo. Go se na letsatsi le dijana di ka lalang di sa tlhatswiwa.

Kwa sekolong, ga go ngwana wa ga Mothoemang yo a ikgatang sebedi mo mophatong, ba feta fela. Selo se se totobetseng ke gore mo dithutong, fejane Tseladimmitlwa ke mosimane wa phetakapejana, makgonatsotlhe, kgagapa, mogale, mosimane wa tsebe e ntlha. Mo mererong ya thuto mo lelapeng leo ke ene yo o tlhageletseng ka magetla. Bokgoni ba gagwe bo mo ungwetse ditsala tse dintsi, dithaka tsa gagwe le bona bagodi.

Tsala nngwe ya ga Mothogatlhobogwe, Thalefang Thatolo, monna wa Mongwato go tswa Serowe ka kwa Botswana, o ne a rata mosimane yoo go menagane.

Fa a ne a wetswe ke meriti e bile a iphantse a tsuntsunyeditse madila, o ne a bua a sa kgale mathe a re: "Tseladimmitlwa ke mosimane yo o botlhale thata, o na le botlhale ba tlhago".

Tota go jalo. Mosimanyana o ne a le diphatsa thata. Fa o ne o leba dibuka tsa gagwe o ne o itumedisiwa ke maduo a a kwa godimo a a neng a a bona. Morutabana Tswelengpele o netefatsa kang jaana.

Tswelengpele: Tlhatlhobo e ya mariga ke e bofile tota. Yo o tla e falolang o tla be a tswile ka soba la mogodu.

Kgomoyathaba: Ke ne ke gōpola fa ke ngotlile letsogo, fela maduo a ga Tseladimmitlwa a ntshupetsa fa ke tuntuletsa ngwana. Ke ile ka ba ka tsaya diporele ka di tšhwimola lerole, ka okomela tota mme ka fitlhela maduo a ntse a re mme go jalo. Ka bowa ka tlhakanya dipalo, ka di arola gape. Ka di ntsha, mme tsa kaya fa go se na nnete e e fetang eo.

Tswelengpele: O nthekile. O ntsetse mafoko. Morwa Mothoemang o diphatsa tota. Fa o tshwaya tiro ya gagwe o tshwanetse wa atumetsa ditlhabano tsoatlhe tsa thuto fa gaufinyana, motšhininyana wa go kopanya ona, o dire gore o tlhatlhibile magala a ona fela di simologa. O dire gore menwana ya maoto e ntshitswe mo ditlhakong mme menwana ya matsogo le yona e lesome. Go sa nne jalo, o tla kopana le mogokgo le batsadi go di gama o sa di tlhapela. Mephatonyana e e fa tlase ke utlwa go twe o e betseditse ka fa thoko go se lebota.

Ke bona le sekolo se segolo se sa Thuto-ke-lore a fatakantse ka dinaledi mme a thutse mojako wa unibesithi ka tlhogo.

Kgomoyatlhaba: Jaaka ke le morutisi wa phaposi ya gagwe, maduo a ke setseng ke a filwe ke barutisi ba bangwe ga a batle mankge go utlwisisa gore morutwana o jang. A itlhalosa bonolo. A potologa mo go A, B le C. Mme "C" ke yona e leng mothamanyana.

Tseladimmitlwa o ne a tshwana le leina la gagwe, leina lebe seromo. Fa go ne go botswa dipotso mo phaposing ya borutelo o ne a sa emise letsogo. O ne a dira jaaka e kete ga di mo ame, mme e tla re fa potso e kwela, e be e le gona a tla itherologang, mme fa morutisi a mo supa a mo kolope ka karabo go se na bothata bope. Se se neng se kokonela e bile se tlhwafatsa barutisi ke fa a ne a ka botsa potso. Foo gona go ne go ntshofala. Gantsi barutisi ba ne ba ralala sekgwa mme ba digele ka gore, "Potso ya gago e manyokenyoke, ke tla dira ditlhotlhomiso kwa gae, mme e re ka moso ke go tlele le karabo e e tlhapileng tota. Karabo e ke go fileng yona e a tlhotsa, ga e njese di welang."

Gantsi dikarabo di ne di sa gorosiwe. E tla re letsatsi le le latelang, morutisi a tle a le makgabe a dipapetla, a taboge lebelo lentswe le thuba marulelo, mme e re tshipi e ise e lele a bue a setse a le kwa ntle a re: "go ya ka magoro ga se go latlhana. Fa re sa thuntshe dithole e tla re ditlhatlhobo di goroga e be e le gona re mekamekaneng le lennane-thuto."

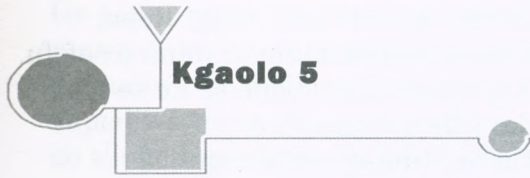
Sekolo se segolo sa Thuto ke lore ga se farologane thata jalo le dikolo tsa bantsho tsa mo Aforika-Borwa. Se se mo pepeneneng ka sekolo seo ke gore dipholo tsa mophota wa lesome di tlhapisisa pelo. Se mo motseng wa Dobsenville. Mosimane Tseladimmitlwa ke mongwe wa ba ba tswileng letsholo la go inwesa ka sebele go tswa mo sedibeng seo sa thuto.

Barutisi ba ba neng ba tlola matlere ba ne ba se na selabe le ene. Ba ne ba fisega, ba fela pelo gore ba tla ya leng kwa phaposing e go tsenang semomoni Tseladimmitlwa. Ba ba neng ba se matlhagatlhaga, ba ba se nang nako ya go rulaganya ditlhabano pele ba ya go ruta, ba ne ba tsemelwa fa ba ne ba tshwanetse go ya go ruta boMothoemang. Bao ke barutabana ba e keteng ba pateleditswe go ithutela lekwalo lwa go ruta. Fa ba le kwa sekolong ga ba je monate le e seng.

Motho wa bona e ka re o kwa kgolegolong kwa a tlhatlhetsweng ka ntlha ya gore o ne a batla go phutlhamisa puso. Batho ba ba jalo puso e dira gore ba se ke ba be ba bona le motsotsonyana wa boitumela. Ba nna ka metlha ba tlhontse. Ke boRapelwana, batho ba ka gale ba tsomanang le mabaka a a dirang gore ba se ke ba nna teng mo tirong. Fa ba le kwa tirong, ba loga maano a go fiwa tetla ya go ya go siamisa mabaka a a se nang mooko.

Morutabana Kgogamasigo: “Gompieno mo thutong ya rona ya Histori, re tla tlhatlhoba ka moo bantsho ba ileng ba simolola go kgaratlhela tokologo le go rwala dibetsa go lwela tokologo. Re tla tlhatlhobisa le bona bakwadi ba ba ileng ba simolola go kwala dikwalo tse di neng di anela ka kgaratlho ya Bantsho. Wa ntlha o ke batlang go simolola ka ene ke Sol Plaatjie. E ne e le legowa le le ileng la intsha setlhabelo, la simolola go kwala mme la kwala nnete le sa boife sepe go supa gore mmuso wa kopano ke ona o tsetseng mmuso wa letso le mmala...”

Ga a ke a fetsa kgang, mme barutwana ba mo tsena ganong ba šakgetse, ba supa fa ba sa amogele mafoko a a jalo.

Kgaolo 5

Tseladimmitlwa le ditsala tsa gagwe ba ne ka metlha ba sa potlakele go ya gae. Ba ne ba sala fa sekolo se lebile go tswa.

Maru a tlhanasela a itshupa fa a tla thepolola pula ya matlakadibe. Tseladimmitlwa le Tselapedi ba tshematshemela gae. Fa ba feta fa ntlong e ka metlha go robiwang sogo go yona mme go timolwe lerole ka e le nngwe e e tsididi kgotsa tse di mmalwa, ba bona morutisi Kgogamasigo a re feke! Basimane ba fokotsa lobelo mme ba tšotlha kgannyana e e neng e ikaegile thata ka Kgogamasigo.

Tseladimmitlwa: “Khwi-Khwi-Khwi! Ija! Ka re dilo di a diragala tota, motho o mo tshabe.”

Tselapedi: “Nnare molato ke eng tsala, wa thubega ka setshego jaana? E seng gore le wena o tla tloga o simolola go sela dipampiri, o bona dilo tse sa bonweng ke batho ba bangwe di bonwa ke wena o le nosi? Di a go kgatlha, e bile o sule ka ditshego. Go diragala eng? Itlhalose ka pele ke tle ke tlabetlabe ke go thuse. Sepa lwa ntšwa le dujwa le sa le metsi.”

Tseladimmitlwa: "Nyaa! Molato ga o teng. Repa, lokologa thata. Fa o re ke setsenwa mme le wena o sefofu. Tlisa patla e tshweu ke go goge. Ga o bone se ke se bonang. Kgogamasigo ke yole o thantse, o matlhagatlhaga...o tlotla le Mmasentebaleng.

Utlwa jaaka a keketega ka ditshego. Ke sona se se dirang gore ke tlhatlhamologe jaana.

Tselapedi: "Tshwarelo, motho wa gaetsho, ka re tota ruri ke gogetse mafoko ao kwa morago. Ke ne ke sa bone se o se bonang. Sekolo se dule mme Kgogamasigo o tsogile mabitleng. Bona jaaka a akga diatla. Fa a ne a ka di akga jaana mo phaposing, le lentswe la gagwe la rutlomolola marulelo jaaka gona jaanong, re ne re tla bua tse dingwe fa dipholo di tswa. Thuto-ke-lore e ne e tla ntsha dipholo tsa metlholo."

Tseladimmitlwa: "Bana ba bantsi ba ne ba tla falola ka dinaledi. Jaanong fa a le mo phaposing o gemile fela jaana. O itoma leleme ga o utlwe gore o ntse a reng. Diphafana tse, ke tsona di mo senyetsang nako. O fitlha kwa gae ka metlha go setse go le fela jalo. Le dijo tsa mantsiboa ga ke dumele gore o itse gore tatso ya tsona e jang. Ke utlwela MmaKgogamasigo botlhoko. Mosadi wa batho o tshwere phage ka mangana. Sešwi se se jana ga se na maikaelelo le e seng. Mmasentebaleng ene bo a sa bo ya pele, mme fa kgwedi e fela o atlarela madi a disoga tsa bojalwa."

Tselapedi: "Hei!... monna Tseladimmitlwa, ga o ise o utlwe sepe. Dituelo tsa disoga tsa bojalwa, masisapelo. Fa kgwedi e fela, barekisi ba bojalwa difatlhego tsa bona di phophoma boitumelo.

Go tsena madi ka ditsela tse di manyokenyoke. A mangwe ke nnete, banwi ba hupile morara, a mangwe go duelwa yo o magagapa o ipaya ka fa mosing. O supediwa monyako ka bonako mme morago a ganelwe go tla go hupa gape fa lapeng leo.”

Tseladimmitlwa: Tsala, gompieno o nkgakgamaditse, o itse dikgang tseo tse di manyobonyobo tsa matlo a bojalwa. Di utlwisa botlhoko thata, di kgoba marapo. Bagolo ba rona ba iphetotse makgoba, bakopi le basinyi ba madi a ba a huhuleletsweng. Ba tsogetse bosigo ba baya matshelo a bona mo kotsing ya go tlhaselwa ke dilalome tse di maoto mabedi. Mosadimogolo Mmasentebaleng ene tirisano ya gagwe le banwi ba gagwe ke e e makgwakgwa. Ke utlwile ka tlhokwa la tsela gore boKgogamasigo ba duela ba duetse. Bojalwa ba bo nwa sekoloto mme ba duela mafelong a kgwedi. Se se utlwisang botlhoko ke fa ba bangwe ba letsa melodi, ga tlhakatlhakana, mme modumo wa goroga mo ditsebeng tsa mogokgo. E rile a sa ntse a re o a emelela, tshipi ya ntsha Kgogamasigo mo ganong la tau. A tswa mo phaposing e ka re o ne a kurulolwa ke kgabo ya molelo. A le botsa phokojwe, a fitlha a re phele! mo phaposing ya barutisi. O ne a tshologa sethitho jaaka e kete ke pitse ya lebelo le legolo la Ngwanatsele le le tabogelwang kwa Thekwini. Go tlhanasela ga bana le barutisi ka nako ya dijo ga mo thusa. Bontsi ga ba lemoga gore o mo makgapileng. Se se neng se setse le ene e ne e le thulano ya maikutlo, a batla a tsaya tshwetso ya gore a betsege sebi se ise se kukele.

Monna o pelo e popota. Kgogamasigo a fenya dikakanyo tsotlhe, a ba a tsaya tshwetso e e tsepameng. A imakalela fela a setse a rile "Ka re ga ke tsamaye!". A roma mosetsanyana mongwe go mo tlela senotsididi. A itaya mothama, matswalo a kokobala.

Fa a lebelela papetlana e e supang nako le diphaposi tse a di rutang, a fitlhela e supa gore o tla tsena ka moso ka nako ya borobong.

Kgogamasigo a ya kwa ntlwaneng ya sekgwamathe, a simolola teramanyana ya gagwe ya mmuanosi, a buela kwa tlase ...

"E tla re fa tshipi e e ntshang sekolo e kua, ka somoga ka ya kwa ga Mmasentebaleng go ya go ikgalolosa le go koba letshogo le dikakanyo tse di mpharafereng. Ke kopane le pela di falela kajeno. Mosimanyana yo wa ga Mothoemang ga a siama, ga ke mo rate. Ga ke mmeye sebetse, o bosula. Ga ke itse gore maphodisa a a tlholang a thuntshitse barutwana jaana, ene a mo feta kae. E kete ba ka mo hula ka tlhobolo a ba a swela ruri. Ga ke itse gore go tla jang batho ba ba tshwenyang jaaka ene jaana ba nna le lesego. O tsamaya ka dirori tse di duelelwang mme di aperwe ke kobo e ntsho ya dikgaruru le ditlhatlharuane. Beng ba tsona le bakgwetsi ba tsona ba lwa e e matlho a mahibidu. Ba gailana bosigo le motshegare. Mo dithulanong tseo tsa bona bapalami le bona ba thuntshiwa letsatsi le letsatsi. Fela bomorwa Mothoemang bona ba falola go ntse go le jalo. Ke rapela ka metlha gore e re ka lengwe la malatsi, boNtwadumela ba ba dithekisi ba, ba tlhasele e a e palameng, ba mo kolope ka lerumo mere e rethefale. Motho ke gona a tla bonang tokologo ya tlhaloganyo. Fa go sa diragale jaaka ke eletsa, ke tla mpe ke tlhohlhore madinyana a ke nang le ona kwa bankeng mme ke thape motho go tlosa ntšwanyana e fa pele ga me. Bana ba sekolo se sa Thuto-ke-lore ba siame, ba bokgwafu tota. Fa o sa ba rute ke gona ba go ratang go

fetisisa. Fa o sa ba fe tiro go e dira kwa gae mme o e tshwaye tsatsi le le latelang, o oketsa botsala ba gore ga twe fa o ka feta ka tsela, mme le gona o sa tsena kwa ga Mmasentebaleng, fa a go bone fela, o go tshasa tse pedi mo bukeng e kgolo e e boitshepo eo ya disoga.

Tselapedi a thubega ka setshego. Fa a fetsa a re, "Ija, a batho ba batho ba iphetolelang makgoba ba ntse ba bogisiwa ke puso e ya mono? Kana ga e na kgala le eseng. E bile fa o re o rutegile e ka re ke gona fa o e naya tšhono ya go go potisa ka fa mosing.

Ke a tle ke utlwe rakgadi yo o rutang kwa sekolong se se kwa Monna-ga-lwale, Mosadi-ga-ime a re fa kgwedi e fela, e ka re a ka rwala matsogo mo tlhogong a tlhaba mokgosi a nna a re "Mmalo nna wee! Kana ke bonwa ke mang? A ke ona mogolo wa motho a re o tswa kwa Unibesiti? Fa e ne e se melao e e gagametseng e ya go ruta, nkabe ke senka tiro e e botoka kwa difemeng."

"Go ntse monna, go lekane. Fa o ntse o bua go ya pele o a nthonkga. Pelo ya me e rotha madi", ga garuma Tseladimmitlwa. "Pogiso e, ya ka kwano e tla dira gore le rona re ineye naga, re latele ba ba setseng ba tshetse meelwane mme re menoge re le bokgomoeyatlhaba, motho o o thunyang mosi o montsho o o khutlisang matshelo a ba ba molato le bona ba ba se nang molato. Mosadimogolo Mmasentebaleng ke tšhobolo. Batho ba ba robang sogo kwa ga gagwe ba dula ka metlha ba itewa ke ditshikare. Fa e le bangwe ba barutabana ba sekolo sa rona ba phela jaaka dipeba. Fa o ka tlola letsatsi morago fa kgwedi e fela, ga a re ka moso. O supuga jaaka senokwane se tshaba mokokoto o o bokete wa mapodisi mme a ragogele sekolong a ntse a le mo go

tsa bosigo. O gana gona go bona batho ba le mmalwa. O tla go bolelela se o se jeleng ka tlala. A go tsole ditswalo mme a go tshose ka gore o tla ema jang fa pele ga bana. Puo ya gagwe ya go gatelela gore a duelwe ke e e reng, "O nagana gore bojalwa jo ke bo fiwa mahala, kgotsa o nagana gore ke bo thepolola mo pompong ya metsi? Bo a rekiwa Buti!! Fa o sa itse, itse gona jaanong. Bana ba gago ba gadika dinama, ba tšhatšhamisa mae, ba ja ba a kgora. Ba me bona ba šaba ka morogo wa sekoloto o ke o kwadisitseng kwa go Mokhosi". Ga twe fa a buile jalo, boKogogamasigo ba tlola matlere mme e re fela fa sekolo se tswa, motho a fitlhe a mo kate ka madi otlhe fela a feletse.

O tla bona fela ka mekhino ya ga Mmasentebaleng gore tsotlhe di apere tshiamo, banna ba ba robang sogo ba kopantse matsogo. Go nwa gaufi le fa o dirang teng ke go ipeletsa mahutsana.

"Ke utlwile kgang e botlhale maloba, ke kgang e le wena e tla go itumedisang thata," Tselapedi a apara sefatlhego sa monyenyo wa motho a atlegile. "Podi ya tsela, tlhokwa la tsela ke ditsala tse dikgolo tsa motho. Ke mathe le leleme. Mofofolelo wa podi ya tsela wa re go tla bulwa sekolo se sešwa tshipi e e tlang. Se tla simololwa kwa Mmenkaipaya gaufi le motse wa Makula wa Azaadville. Morutisi Kogogamasigo go umakiwa fa a tla ya go simolola go dira kwa teng. Nna ke bona se se tla mo rola morwalo."

Mosimane Tseladimmitlwa, a tlolatlola a ba a tlhabeletsa pina e e reng: "Koloi e, ga e na mabidi, fa o sa sute wena Strydom e tla go thula." Ba thuntsha lerole ba tlolatlola thaka e tshesane, e bile ba lebetse gore go huna feisi mme o e lebise kwa godimo ke fa o rumulana, o tshela

mmuso motlhaba mo matlhong. Fa ba re ba lebelela
tshupanako ba lemoga fa ba silwe ke nako thata. Ga o ka
wa bona fa ba fatakanya ba gopotse kwa ba pagamang
dipalamo teng, ya nna semphete ke go fete.

Dirori tse di duelelwang di tsamaya ka lebelo le le gaggamatsang. Bagkweetsi ba tsona e ka re ka nako e nngwe ba lebala gore loso lo teng.

Ka bokhutshwane jo bo gaggamatsang ke fa Tseladimmitlwa a setse a iteleketse mo motseng wa Bongweni.

"Ke a leboga banaka," ga bua Mmasetšhaba sefatlhego sa gagwe se khurumeditse ke monyenyo." Ntlo e phepa jaaka ke solofetse.

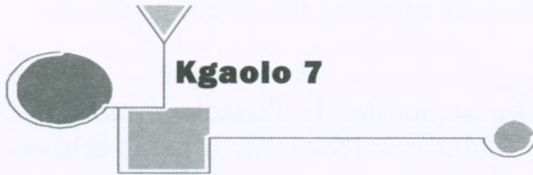
Tota go gola ga lona go tla dira gore ke jele mo mogopong o mosweu. Ke tla tlhaba kgobe ka mutlwa ke supe ka monwana mme tsotlhe di nne mo mannong a tsona. Fa Modimo o ntse o re babaletse, e tla re fa ngwaga o kodumela ke kope rralona go reka nku mme re ikgobole re je mafura, re itšhwine ka mogatla wa yona. Ke tla rapela gore magodu le bona bo Rekaipaya ba se ke ba tlhakatlhakanyetsa Sepanapudi bolemo. Ba se ke ba utswa leruo la gagwe mme ya re fa ba fetsa ba ikaba ka polasa ya gagwe. Batho bangwe fa ba senyetsa ba bangwe, ba iphitlha ka gore ke go lwela ditshwanelo tsa bona. Ba bue maaka ba re ke maloko a bo ANC. Azapo, kgotsa PAC, le mororo go se jalo. Kana ba phela ka diphirimisi, ke bobeto le makgakga.

Batho ba e leng bona ba lwelang tokologo, ditiro tsa bona di a itsiwe."

Tseladimmitlwa, Goitsemodimo le Thatokeyamothei ba se thailela gongwe. Tseladimmitlwa ene a ba a rothisa dikeledi tsa boitumelo. E rile fa a fetsa go di tlosa a re." Hei! motho o mo tshabe. Diphetogo le dintelo tsa diphetogo di thubakile tsa be tsa tshikinya. Mmê ga a sa tlhole a re: "Ka na go bua thata go tsenya motho kgolegelong," kgotsa, "Fa re bua dipuo tse di kgatlhanong le mmuso re tla belesediwa le penne, re latlhegelwe ke bodulo ka gonne re tla be re filwe diura di le pedi go tswa mo sekompolasa." Rre le ene kajeno o nkgakgamaditse. Ga a bue jaaka gale. Kana puo ya gagwe ya ka metlha ke gore "Ga ke batle go latlhegelwa ke tiro. Ga ke batle gore ke lelekiwe tironng ka ntata ya go sunya nko mo dikgannyeng tsa Majelathoko, batho ba ba ganetsanang le puso." Molaetsa wa go lwela ditshwanelo le lefatshe la gago o ntse o nwelela mo ditshikeng tsa batho ba bagolo, bone ba re itseng ba kaya lekgowa jaaka modingwana.

Mafoko ao a supile fa a ile a tsibosa batsadi ba ga Tseladimmitlwa. Difatlhego tsa bona di ile tsa khurumetswa ke tshobotsi ya ka metlha ya go supa go boifa makgowa. Tsa timpala fela tsa tshwana le tsa bontsi ba le kwa tironng ba eteletswe pele ke lekgowa le le sa batleng go utlwa sepe ka dilo tse di jaaka, "...O fedise dintwa le matshwenyego, Maatla!", kgotsa, "A e boe Aforika!"

Go ise go ye kae, ba laela mme ba tsena mo phaposing ya bona ya go robala, ba isa masapo go beng.

Kgaolo 7

Tseladimmitlwa, a tlotlela bakaulengwe ka ditiragalo tsa kwa sekolong. Thitokgang ya tsona e ne e le boitumelo bo bo aparetseng ba mophato wa gagwe. E ne e le boitumelo bo bo tlhodiwang ke go tsamaya ga morutabana Kgogamasigo.

"... Kana fa a ne a ka nna go fitlha ngwaga o fela, re ne re tla retelelwa ke ditlhatlhobo, mme e re ngwaga o o tlang motho a ye go ikgata sebedi gape. Jaanong tseo di fedile. Morutabana yo o tla re rutang se a neng a ntse a re o a se re ruta, o diphatsa go menagane. Re tla falola ka dinaledi. Go supa bokgoni ba gagwe, ga twe e rile fa a rola tiro kwa a neng a dira teng mme a tla go dira kwa Thuto-ke-lore, sekolo seo sa aparelwa ke mokubukubu o o tsereng kgwedi tse thataro. Ba ne ba batla gore a boele morago. Barutwana ba batho ba kgaratlha mme ga se ke ga nna le nko e e tswang lemina. Ba ne ba digela, ba itlhoboga, rona ka kwano ra fola molemo. Botlhole jwa motho yo mongwe ke senkgwe mo go yo mongwe. Ke tla falola ke sa belaele sepe mme ke tla ya unibesiti go ya go ithutela molao. Motho yo o ithutileng molao o mosola thata mo setšhabeng sa Rantsho. Batho ba bantsho go ya ka podi ya tsela, ba ya kgolegelong ba sa dira molato ope.

Seo tota ke sekaku se se tshwanetseng go phungwa.
Maloba ke tseetswe kgang ke moithuti wa kwa

Yunibesiti dikgang tse di kgoberang maikutlo. E rile fa dikolo di ne di emisitse a tla go dira mo moepong, gore a kgone go bona madi a go duelela dithuto le marobalo. Ke moithuti kwa unibesiting ya Fort Hare.

Sa ntlha ke ile ka mmotsa gore go tla jang gore a ralale naga go tswa kwa kgakala go tla go senka tiro ka kwano, mme a supa fa ditiro di seo kwa a tsaletsweng teng gape a ntemosa fa mmagwe le ene a dira mono Roodeport. O dira kwa dikitšhing mo Witpoortjie. Seo ke sona se se ileng sa mo kgontsha go goroga ka kwano.

Zweli Hashe ke moithuti yo o botlhokwa thata mo botshelong jwa me. Ke moedi wa kitso, sebui se se kelotlhoko, moitsanape wa botshelo ba mo Aforika. O itse Sesotho jaaka e kete o tswa Maputswe. Setswana le sona o se bua fela jaaka Batswana ba mono. O itse gape le dipuo tse di mothamanyana tsa Bantsho. Sejakolobe, le Sejatlhapi le tsona o di kgarametsa a sa kgaratlhanye. Zweli o itse go araba dipotso tota.

Dikgang tse a neng a di ntlotlela fa ke ne ke mmotsa dipotso o ne a di araba e ka re o di buisa go tswa mo bukeng..."

E rile Tseladimmitlwa a ntse a kgwa ka tlhaa jalo, Goitsemodimo a mo tsena ganong.

"A ke o iketle mogaetsho. Gompieno o balabala jaaka motho a ntshiwa leino la motlhagare. Ga o ise o tle ka tsona. O nnetse go inanatha o ntse o re, 'O itse, o itse... .' O itse eng? A ko o bue tlhe."

"Ke tla bua jang o nnetse go nkgobera, o nkgotetsa jaaka logong ganong lo tuka?", ga araba Tseladimmitlwa a iketlile. A re go ba ntseng ba re ditse a re:

"E re ke le tlotlele kgannyana ya tse dingwe tsa dikgang tse di fuduwang maikutlo tsa monna wa kwa Thoseng.

Gona mo Lejweleputswa mo, mo difemeng tse dingwe tse ditona, monna o ile a latlhegelwa ke tiro. Tiro ya latlhega fela ka ntata ya selo se sennye.

Motho a kobiwa a ntshiwa ka mojako wa feme. Mothapi wa gagwe a ba a mo tshosa ka gore o tla mmiletsa mmadisefo fa a ntse a tsilatsila."

"O ne a dirile eng motho wa batho fa a ne a sotliwa jalo?", ga botsa Goitsemodimo mme a supa fa a tlhwafaletse go utlwa gore sekgopi e ne e le eng." Motho a ka belesetswa fela kwa tirong, a ba a solofetswa go latlhelwa ntlwana-tshwana? Nyaya! Ke a gana. Mokgwa o ne o le teng. Le fa go twe makgowa ga a siama, ga go tewe jalo. O ne a kgoberile motshitshi wa semane... A ke o thube tlhagala re utlwe!!"

"Motho yoo wa batho molato wa gagwe e ne e le gore o ne a na le lebekere le le kwadilweng 'Viva'. Go ya ka monna wa kwa Thoseng, e ne e re fa go kgaotswa go se nene, go kgwiwa mowa, a ntshe lebekere leo mme a godume mmutshwana ka lona ntekwane seo se pepetla Rrafeme, se mo ferola dibete. O ne ka gale a mo ja lešwe mme a ikgotsofatsa a be a bua puo ya go bo a re: "Ja! Hy is een van hulle, die Swart gevaar!!" Badiri ba bangwe ba ne ba tle ba utlwa a bua jalo, mme ba ikgatholose puo eo ba re ke setso sa maburu. Ba bua jalo ka nako eo go supa gore dilo di tsamaya ka thelelo, ntekwane... Owaii! Go tla nkga go sa bola, sebi se kuketse.

E rile fa a sena go belesetswa, a tsaya makgasanyana a leba gae. Fa a lebile fa go palamelwang ditekisi, a utlwa a gogwa ke mahenkenene wa lepodisa ka letsogo. Ba mo phamola ba leba le ene kwa kgolegelong.

Kwa kgolegelong a fitlhela go tletse batho ba le bantsi ba ba neng ba sa itse gore ba bewa ke eng foo. Ba ne ba gakololwa gangwe le gape gore go ema kgatlhanong le mmuso ga se kgetse e potlana. Ke tsela e e manyokenyoke e e tletseng tshetlho le mebitlwa ya leselesele. Motho fa a tsere tsela eo, go kgonagala thata gore a ka ya go ya go ile kgolegelong, mme a se ke a tlhole a boela gae. Seo se mo komeditseng sona ga se itsiwe.

Le gona go botsa ke go isa ba bangwe ba losika go ileng ba bangwe. Tšhono tsa go boela gae tsona di bofitlha, di bonegwa ka lobone. Zweli a re se salang, a kopana le dipela di falla kwa kgolegelong. Dibošwa tse di gogang dilemo di le dintsi kwa kgolegelong tsa mo ikadima bosigong joo. A betswa, a laelwa go phepafatsa phaposi, a apolwa diaparō. Ya re fa e kete o neela mowa, a tshelwa ka metsi a a tsididi mme ba kgaogana le ene a le mo maibing. Ba tsaya mapai a bona a a neng a kgobokantswe fale, ba isa morapo go beng.

Morago ga nakonyana e e sa fediseng pelo, ke fa ba gona, ba bangwe ba lora e bile ba bangwe ba kua ba kopa gore ba thusiwe ba bolawa ke batho. Batho bao ke ba ba ileng ba tseelwa dithoto le dijanaga mme morago ba ba bolaya.

Modumo wa mo mosong, ka nako ya fa mokoko o lela la bobedi fa go bulwa kgoro ya tshipi ya kgolegelo, o ile wa phaphamisa Sesafeleng. Fa dibošwa di laelwa go ema gore mapodisi a tle a di bale, tsa supugela gongwe mme tsa sala

di iphatlholola dithoko.Sesafeleng ene a retelelwa ke go tsoga...".

"Motho a tektilwe ke boKadija le Dinwamadi a a ka kgona go tsoga?", ga phatlhoga Goitsemodimo, "Le nna kgang ya go bogisa batho kwa kgolegolong ke e utlwile. Ga twe batho ba koo, ba sule dipelo.

Ba ntshetsa matsadi mo go ba bašwa ba e leng gona ba gorogang kwa kgolegolong. Jaanong wena, šem!!... e ka re ke a mmona".

"Monna!... motho wa batho a kukwa fela jaaka e kete ke ntsediwašwa. A isiwa kokelong. E rile fa a kokotletse, a setlwa ke ona mapodisi gape a ba a busediwa kokelong gape".

"Nnare kokelo eo yona ga e botse gore go diragala eng ka batho ba mothale oo?"

"Nnya! monna Goitsemodimo, le wena o botsa thata. O a fafamoga e ka re o motho a tshwere ke mototwane. Nkadime ditsebe ke go fepe ka mamepe a dinotshe...".

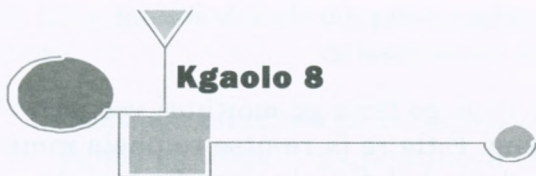
Tseladimmitlwa a bua a edimola go itshupa gore boroko bo ntse bo mo phuthela ka senya.

"Kokelo eo e ne e le di ya thoteng le puso. E ne e le yona kwa go sidilolwang matlhatsipa a ditlamorago tsa go ragakwa le gona go ketekwa ke maotlana a puso. Hashe a re go ketekwa ga Sesafeleng go ile ga mo tsenya sefifi, ka gale a aparelwa ke madimabe a ba a sala a na le pelo e e thatafetseng. A ineela, a tsaya tshwetso ya gore o tla tswa setlhabelo mme o tla batla mekgatlo ya kgaratlo mme o tla ineela go nna leloko, leloko le le tla neelang botshelo jwa lona fa le bolaelwa

nnete. E tla nna mpho e tona e e tla lokololang
setšhaba sa Azania mo pogisong.

Go kgang e nngwe gape go tswa go moithuti yoo yo o
botlhale wa kwa Thoseng. E tla re fa re ntse re phela mme
ka bona nako gape, ke tla go lo lotlegala yona ka botlalo.
Tota re setse re le mo gare ga mpa ya bosigo..."

Boroko ba tla ka makatlanamane mme
Tseladimmitlwa a thulamela. Ga utlwala modumo o o
bokete wa go gona. Bakaulengwe le bona ba oketsa
modumo mme bona ba o kopanya le ditoro tse di bosula le
tse di tshegisang thata.

Fa bo mmakalanyane le dikokopana di tlhaba mokgosi, thaka tse tshesane tsa ga Mothoemang ba bo ba setse ba di ragile mme e bile ba setse ba weditse ditiro tsa bona tsa mo mosong. Ba ya ka magoro ba gata ba gatoga ba leba mafelong a a farologaneng. Motse wa Bongweni o ne o itsiwe gape ka leina la "Vuk'uzenzele". Batswana ba ne ba re ke tsoga o itirele. Fa o sa dire jalo o tla tshwana le kolobe ya morago mme wa tshwarwa ke dintšwa. Jaaka gale, Mothogatlhobogwe le ene a itelekela tirong, a simolola tiro ya gagwe ya kwa kgorong.

Tseladimmitlwa le ene a goroga sekolong a le madimanaana a a kopantsweng le matlhagatlhaga. Go digela tiro ga Kgogamasigo ga tsenya mowa wa go tlhwafalela tiro go feta masome a supa ga supa. A ititaya sehuba a re, mophato wa bolesome one o tla o bontsha gore ene ke mang, o rata kgotsa o sa rate. O tla o falola ka dinaledi.

Ke tla fiwa basari kwa ntle ga pelaelo mme ke tla ya kwa unibesiti go ya go tsena bodibeng, go hupa le go totompela metsi a matlhale, thuto boswa bo o ka se keng wa bo amogiwa ke ope.

Kwa sekolong sa Thuto-ke-lore botlhe ba ne ba gaketse. Baithuti le barutisi botlhe ba ne ba supa mowa wa tirisano-mmogo. Go ne go tlhanaselwa go tswa ka fa go

tswenwa ka fa. Gangwe le gape o ne o utlwa modumo go supa gore thuto e e rileng e fedile, mme go tlhatlhama e nngwe.

Morago ga sethoboloko, ke fa mogokgo Bathobatsile a ema baithuti ba mophato wa lesome ka lefoko. Ba ne ba kokoane mo ntlong lehalahala ya sekolo. Barutisi ba mophato wa lesome ba ne ba ntse mo ditilong tse di neng di lebisitswe go baithuti. Difatlhego tsa bona di ne di edile di supa go itumela le go kgotsofala. Go ne go foka mowa wa tirisanommogo. Baithuti ba ne ba tloletse diaparo tsa bona tsa sekolo, tse ditalana ka mmala. O ne o ka re e rile pele ga go kgobokana foo, di ne tsa fiwa mosadi wa seithati yo o direlang lekgowa la mohumi le le nang le dikgwebo, go di sidilola ka tshipi e e fisitsweng sentle. Botlhe ba tomotse matlho, ba bangwe ba itshwereditlhaa ba reditse ka tlhwafalo.

Bathobatsile e ne e le mogaka mo puong. Fa a ne a bua, o ne o eletsa gore a ka bua go ya go ile. E ne e se morutabana fela, e ne e le leloko la mokgatlho o mogolo wa go kgaratlhela ditshwanelo tsa batho. Le fa go ne go le kotsi ka nako eo go nna le leloko o le morutabana, go ne go supa fa a ne a sa tshoswe ke seo, le e seng tota. O ne a inetse gore "se se diragalang a se diragale. Re tla iphitla go fitlhela leng. Fa e le gore ke dira phoso, ga go re sepe. A motho fa a re ga ke busiwe sentle o a be a rumolana kgotsa a leofa, fa go le jalo, go itse Modimo. Ke ene kgosi ya dilo tsotlhe. Se ke se itseng ke gore ga twe, mokoduwe go tsoswa o o itekang.

Batho ba bantsi ba ba golegilweng ba ba tletseng dikgolegelo, a bona ke dileele?..."

Mafoko a ke a go tweng o ile a araba leloko le lengwe

la lekgotla la sekolo le e neng e le lepodisi fa le ne le leka go mo nyemisa moko. Lepodisi le ne le bua kwa pitsong ya maloko a komiti ya sekolo, le ne le batla go tshwaya mogokgo phoso ka gore ke ene a reng bana ba bine dipina tsa kgololosego ka kgwedi ya Seetebosigo a tlhola lesome le metso e le merataro.

Ka letsatsi leo bana ba dikolo tse di rileng ba ne ba sa rutiwe. Ba ne ba gopola leru le le kileng la wela baithuti ba setšhaba se sentsho.

Letsatsi le batsadi ba bantsi ba ileng ba latlhegelwa ke barwa le barwadi fa ba ne ba tsaya karolo mo mogwantong wa mogoso, ntekwane ba tlholela batsadi go beolwa.

Bathobatsile a bua ka lentswe le le monate le le magareng, le se kwa godimo e bile le se kwa tlase. Fa a ne a gatelela ntlha, o ne a latlhela moporo mme a emise matsogo, a boe a a akge, a supe ka monwana mme sefatlhego sa gagwe se aparwe ke monyenyo o o bothitho.

"Ke batla go le raya ke re, ngwaga o a kodumela", a simolola jalo Bathobatsile. "Yo o neng a dira ka natla o tla roba se a se jetseng. O tla ja mofufutso wa phatlha ya gagwe. Yo o neng a sa dire gaabo ke nageng. Ntshole ke namane ya morago, o tla ja maswe a thaka tsa gagwe.

O ka se ke wa be wa kgona go dira tiro ya ngwaga ka tshipi di le pedi kgotsa e le nngwe le goka!!. Motlholo oo ga o ise o ke o diragale. Ke rata go le gakolola e bile go le kgalema, lo itse gore boNkadilatlha, Baporofeta ba maitirelo, didupe le tsona disankoma, ga ba kitla ba go folela molemo ope. Le e seng o le nosi!!.

Ditumelo tseo ke tsa boikepi, bobodu, bogatlapa le bona bogwaragwara. Di tla bona bogwaragwara. Di tla go latlhela mosimeng o o botengteng. Ga ke itse gore o tla pholoswa ke mang. Se ba tla se dirang ke gona go ruga madi a batsadi ba gago ba a diretseng ka thata mo dipuleng, digaganeng, le mo letsatsing le le ntshang noga mo mosimeng. A e ka re motho a sa itse go kwala leina la gagwe, a sa itse go kopanya e bile a sa itse le monyako wa phaposi ya sekolo, a dira gore o falole mophato wa bolesome?, Dom A?. Nyaya! bagaetsho..., bana ba mmu o montsho wa Aforika.

Ke a gana tota. Ke gana ke sena bothijo. ke batla ke re, barutisi, ke le leboga go tlala seatla. Le dirile go tlala seatla.

Le ingotlile ditshwanelo tsa lona la ralala mariga a matala a Gauteng, la tla go ruta mo mesong, la tswelela pele la ruta fa sekolo se tswa, e le gore le fetse lennane thuto. Tshwaranang ka thata jalo go ya go ile. Thusang setšhaba se sentsho. Thuto setlhabano se se gaisang. Setšhaba se se rutegileng le fa se gateletswe, babusi ba nna ka metlha ba le mo dipharagobeng, ba ipotsa dipotso tse ba retelelwang ke go di araba.

Thapelo ya me e tona ya ka gale ke gore, ka letsatsi lengwe, puso e tlelwe ke mogopolo wa gore, tota le fa go twe dilo di a tshwana, barutisi bona ga ba duelwe. Go gana le fa go twe o seithuti sa seithuti sa dirutegi, fa go tliwa fa mogolong tota, re a konkonyediwa. Fela ka re tshwarang jalo bagaetsho, go tla tla motlha o ka ona le rona re tla arabiwang. Go ile ga nna jalo ka bana ba Israele. Baithuti, ke digela ka gore masego, matlhogonolo,

fitlhelalang dikeletso tsa lona. Falolang le tswele pele le ithute le atlege, mme ka moso le re tlamele. Ke lona lesedi la ka moso. Ke lona babusi ba rona isagwe. A re nelwe ke pula ya matlhogonolo go ya go ile. A go nne jalo, ke a leboga". A digela jalo mogokgo Bathobatsile.

Puo ya gagwe e ne ya wela fela jaaka lemao le le fetotseng botshelo jwa molwetse o a neng a sa bolo go tsunetswa le go tlhobaetswa ke ditlhabi mme morago a ikutlwa a gololegile a fodile, a ikutlwa e ka re a ka tshematshema go tlisa le gona go tlhola gore sedidi le tlhogo e e neng e kete e tla phatlola tlhogo gore ke nnete di fentswe. Ya ikgara mo ditlhaloganyong jaaka tlhware e dira fa e fetsa go metsa phologotswana e e tlhokileng letlhogonolo. Baithuti ba ba neng ba dumela gore, mosela wa metsi o siamiswa go le gale e ne ya wela mo mmung o o nonneng mme ya simolola go enya maungo a mampho.

'Boketlasimololafaditlhatlhobodisetsedilegaufi' ba tlhorontshiwa ke dikakanyo, ba simolola go tlhora ba be ba otlhega. Ditokologo tsa simolola go reketla, mangole a thulana.

Yo mongwe wa bona a simolola go rwesa batsadi kgetse. A ba otlhaya, a ba a ba athola katlholo e e makete.

Mosimanegape a rwesa rraagwe molato jaana, "Rre yo o tshwanang le rre jaana, matsapa fela. Motho ke yoo ga a na tsebe, dingwaga di setse di ile, mogwang o ile borwa. Go nna kwa Sophia go mo kgotlhetse tlhaloganyo ga mo itsa go nagana. Se a se itseng ke go nna a re, 'Fa ke ne ke nna kwa Kofifi, ke ne ke le letlhale. Ke ne ke sa kgongwe ke ntsi. Ke ne ke tlhaba lelatswathipana ka setlhako go fitlhela le tabogisetswa kwa kokelong, madi a pumpunyega ka dinko, a gane le fa baoki ba re ba itse

thuso ya pele'. Kuane ke e tlhe!, o ka re motho a ka e phamola a e latlhela mo setofong se atlhame, se tlhatlhetswe malatla e le mariga a matala. Ga ke ise ke mmone a e rotse. Le fa a ja o tla fitlhela a ntse a kudupane ka fa tlase ga yona. Ditlhako tsona di phimolwa lerole mosong o mongwe le o mongwe. Le fa a ya tirong, o imelwa ke lesela le o tla fitlhelang a le katetse mo dikgetseng. Fa o ntse o re go tsididi, ga o na ditlhako, ga o reye ene. O ka re ditsebe tsa gagwe di thibilwe ke ditshoka.

Gore a go sekegele tsebe a supe boikarabelo ba gagwe jaaka motsadi a go rekele ditlhako tsa sekolo, o itshela moriti o tsididi. O iphapanya le kopo ya gago. O simolola ka ditsiabadimo tsa gagwe, a itlotlomatse thata ka gore ene ga a na mathata le mapodisi. Ke gana ba re ba tswetse mebila ba thibeletse mo go palamelwang dithekisi le diterene teng. Nna ke feta fela ke wetse matswalo. Kana ba a nkitse. Ek is geken. Pasa ya me ke ya gona mo Josi.

Ga ke a tla ke maketse kwano. Ke tsalelwa gona mo mmileng wa Thaka. Nxa!! O a itse tota

Rre o a bobola, ga ke itse gore rona bo-Mosimanegape maithamako a a jalo a re thusa ka eng, ga e se gona go re tsoetsa mahutsana. Re nna ka gale re timetswe motlakase. Ka nako e nngwe re lalela ka dinkgwe tse di omeletseng, tse mmê a tlang ka tsona kwa tirong.

Re di ina mo metsing go di kolobetsa mme e be e le fa re bone diyamaleng. Fela Rre yo o botlhale yo o sa tshabeng ope a le teng.

Ditlhorisego tsa me tsa mowa le maikutlo di oketswa

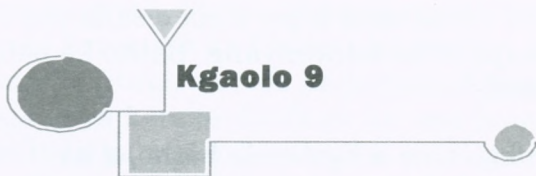
gape ke mmê. Motho tlhe su!, o rata kereke. O ineetse, o direla kereke. A ka tlholwa ke tsotlhe, fela fa letsatsi la tshipi le fitlha, sa pele ke kereke. Ke rona re bulang mejako ya kereke. Le fa go ka nna jang, ga nna leuba la itatlhela ka makatlanamane, madi a dikabelo ona ga a ke a a tlhoka. Ka nako ya fa go ntshiwa dimpho, o tla utlwa ka lentswe le le molodi gore mmê o teng. A thebeleka a ba a sale a ribela mme a fitlhe a tsenye madi mo mogopong wa dikabelo. O tla ithaya wa re o siile a apeile dijo tse di rokotsang mathe tsa motshegare wa letsatsi la Morena tsa sethoboloko. Boammaruri ke gore ga go a rekwa le yona merogo ya sekgowa. Dipitsa le dijana tsa kwa gae fa o di leba, o ka re di tla go botsa gore 'ga twe la re le tla apaya la be la tshola fa go rileng?' Ke a tle ke utlwe batho ba re, 'hube ga a tshwane le setlhe.' Kwa gae tota boammaruri ke go re hube o tshwana le setlhe.

Selo se tota se huduwang mowa wa me thata ke dithero tsa ga moruti. Ka metlha o gakolola morolo o mosesane gore, 'Tlotla rrago le mmago gore matsatsi a gago a lelefadiwe mo lefatsheng le Morena Modimo a go abetseng lona.' Go thusa eng go lelefaletswa malatsi mme o tlhoka diyamaleng? A tota o tla kgona o wetswe ke leuba, o na le rre yo e leng moswi a tshela, motho yo o se nang maikarabelo ka metlha yotlhe? O ka se ke wa be wa utlwa moruti a kgala borre ba ba inetseng mo madileng, kgotsa a botsa gore ke eng palo ya bommê e feta ya banna go menagane thata jaana ka letsatsi la Morena. Ga ke itse gore o tsenwe ke eng. A ga a bone gore re a sotlega? Kgotsa o tshaba gona go itshela madi akgofa?, Kana go twe borre ba mo Gauteng ba tshepile tsona ditlhobolo tseo di tsereng matshelo a batho ba le bantsi ba ba se nang molato. Kana bontsi jwa bone e ne e le batho ba ba neng ba na le maikarabelo, ba ba neng ba tlamela metse ya

bona. Fela ga e le mere e e sa reng sepe, yona e saila mo mebileng go se na letsapa le ba tshwenyang. Batho ke bao tlhe ba tlhoka digakolodi.

Mafoko a ga mogokgo a ne a kgoberile batho, a ba tsentse tsebetsebe. Ditatala le bothun'tsebe ba ba neng ba ikgomotsa ka tse di neng di kgopisa, ditiro tse di bosula go tlhaba letswalo le le tlhabang megopolo ka lerumo, le le botlhoko megopolong ya bona, ba faraferwe ke dipotso, letshogo le tshabo. Yo mongwe wa bona, Metswamerwe, a tllelwa ke mowa o o bosula. "Ke feditse ngwaga otlhe ke le mmampodi wa dithulano, ditlhakatlhakano le dinotagi. Fa e le buka yona ke sa e okomele. Ga ke itse gore ke tla raya batsadi ke re eng. Ke itse ka botlalo gore go falola gona ga nkitla ke bo ke go nkelela. Go botoka re tshwane rotlhe.

E tla re fela ditlhatlhobo di ise di simolole, ke khuetse barutwana, boPhage ba ba dingana jaaka nna jaana, mowa wa Majelathoko. Re tla iphetla re batle phosonyana mme re tsose mokubukubu o o seng kana ka sepe. Kgabagare fa batho ba akabetse jalo, ke je sekolo sa Thuto-ke-Lore ka molelo. Ke tla se fisa gore go sale dithako fela. Ka go dira jalo, re tla tshwana. Re tla retelelwa ke go kwala ditlhatlhobo. Ka go dira jalo ke tla tila bogale. Ba ba ralalang masigo ka tlhogo ba ithuta e ka re lefatshe le ya bokhutlong, ba tla tlhoka meago ya sekolo, mme re tla tshwana. Yo o botlhale, yo o setshwakga, re tla apara fela lepai le le lengwe. Ke nna Metswamere, motswebere metswebere.

Kgaolo 9

Lefufa le kile la apewe le leje, mme leje lona la butswa, lefufa la sala le ntse le le letala jalo. Kwa sekolong sa kwa Thuto-ke-Lore, maje a a neng a butswitse a ne a le motlele mme a khurumetsa mofero o o neng o ile magwatlheng le mabele. Mowa o o boitshepo o ne wa ikepela mo baithuting ba le motlele. Tseladimmitlwa le bakaulengwe ba ne ba itlhokoditse e bile ba letetse makgaolakangang ka matlho a mahibidu.

"Bomogolole, Goitsemodimo le Thatokeyamothei, nako e ya selemo, dikgwedinyaneng tse tsa bofelo tsa go buledisa ngwaga, ke dikgwedi tsa me tsa go lepologa ka keletlhoko. Ke raletse masigo ka tlhogo ke nwa dibuka. Ke weditse tema mme go le gantsi ke tla' robala le dikgogo. Sekgala se se setseng se sekhutshwane thata. Tiro ya dibuka e tlhofofetse. Go le gantsi ke tla ikgopotsa ke tllhabile mankokwane ke ikgakolole ke iketlile. Tsala le molekane Tselapedi le ene ga a na matsapa. Re ne re tshwaraganetse kgetse ya tsie, mme ke bona re tla fenya jaaka go twe 'Sedikwa ke ntšwa pedi ga se thata.' Re dirile jalo nna le Tselapedi. Re ne re tshwere phage ka mangana, ra nna ngata e le nngwe, ra thulana le dithuto.

Go feta foo ra simolola ditlhotswana ra nna

digongwanagongwana, ra thusanya go ralola marara go tswa mo dibukeng le dipotso tsa dingwaga tse di hulereng. Ke ema mogokgo nokeng fa a re, 'O tla roba se o se jetseng'.

Mogopolo wa me o a tobekana, e bile maikutlo a me a kgoberega fa ke gopola gore bangwe ba baithuti ka nna ga ba ise ba siame gona jaanong. Ke gona ba reng ba ithulaganyetsa ditlhatlhobo. Kana seo ke maiteko a a setseng a foloditse. Le fa go twe Modimo o lerato, o utlwela botlhe botlhoko, seo tlhe ke maithamako fela. Modimo ga a re tshameka mme kwa bokhutlong o tla go tlhaga thuso".

Tseladimmitlwa o ne a fela pelo gore ditlhatlhobo di simologa leng. Kana o ne a di itshiamiseditse tota. Mosupologo mongwe a itlhaganeletse go ya kwa sekolong, a welwa ke leru. Kgatlha thu! le mapodisi.

"Hei!... mosimanetowe, nnare ga o nkutlwe fa ke ntse ke re lere pasa ke e tlhatlhobe? Ke tla go betsa ka sabole e, mme ke go kgaole tsebe e e sa utlweng eo".

Lepodisi Otlabuakwapele jaaka a ne a itsiwe, a kakatlela Tseladimmitlwa.

"Ka re lere fa ke bone. Kana fa o ntse o tiisa thamo jaana, ke tla go tsenya ditshipi. O tla latlhelwa kgolegolong, wa nna teng go fitlhela makgakganyana ao a gago a fela. O tla senyegelwa ke sekolonyana seo sa gago.

O tla tswa teng o le bokgwafo mme o tla ya sekolong sa mapodisa kwa Hamanskrala o sa leba le kwa morago, kgotsa go sa nneng jalo e tla bo e go kokonetse kgolegelo mme o tla dumela go nna

"mpimpi". O tla rekisa ditsala tsa gago o ntse o tshega le bona. O tla taboga bosigo le motshegare, o tlole melelwane o ye Botswana, Lesotho, Swatsing kgotsa Lusaka o imelwa ke kgetsana ya ditlhabano mo magetleng. O tla supulula batsulodi kwa ba itshubileng teng ka ponyo ya leitlho, le gona o tsitlile kgotsa o ntse o phetsa lemina.

Ga o ise o ke o thanthanyediwe ke ditlhase tsa botshelo. O sa ntse o le mo moriting le tshireletso ya gore o moithuti. Kajeno o tla kgakola botshelo jo bo makgwakgwa ba kgolegelo.

Ka re tsena morutegi ke wena'. O tla bua kwa pele!!!". A bua jalo a tlhaba Tseladimmitlwa ka mphatšhane e bile a mo kgoromeletsa ka fa morago ga mmadisefo.

Mmadisefo a kailakaila jalo mo mebileng ya toropo ya Roodepoort mme ka ponyo ya leitlho a be a setse a penologa ka dibošwa.

Tseladimmitlwa o gakologelwa tsa ga Hašhe, a rothisa keledi a le fa sekhutlwaneng sa kgolegelo ya Krugersdorp.

"...Dikgang tse dingwe o ka tsaya gore ke maitlhommo fela. Ke tseo ge dikinane tsa ga Hašhe. Ke mo kgolegelong mme ga ke itse gore molato wa me ke ofe. Fa ke gopola gore ditlhatlhobo di setse di kokota fa kgorong, ke utlwa ke tlhaselwa ke letshoroma. A ruri tota ditoro tsa me di tla fetoga diphirimisi? Mojako wa Unibesiti...?"

Mafoko ao a latelwa ke letsha la boroko. Tseladimmitlwa a phamolwa ke namane e tona ya boroko. Ya nna e kete tsa botshelo jwa gagwe di tlile bokhutlong, ntekwane ka kwa ntle dikgang tsa gore o golegilwe di

kuketse jaaka molelo wa tlhaga mariga. Ga tlhanasela kwa a neng a tsena teng. Dithuto tsa kgaotsa go se nene, e le fa bašwa ba tlhabeletsa dipina tsa tokologo e bile ba tlolatlola, maikutlo a ile magoletsa. Pina ya ka gale ya barutwana, "Senzeni na, Senzeni na?" e utlwala gaufi le kgakala.

Kwa motseng wa Bongweni le gona go ne go sa iketla. Batho ba ne ba sulafaletswe. Fa o leba o ne o ka re ba botlhe fa ba tsamaya ba goga maoto.

Mothogatlhobogwe e rile a bua le ba ba neng ba utlwile ka tsa go tlhatlhelwa ga morwagwe a re: "Motho ga a tlhobogwe. Tseladimmitlwa ga a leofela ope, go itse Modimo. Bona batho bao ba ba mo golegileng ba tla mo golola. E tla re fa ba botswa gore ba mo golegetseng, ba tla tlhoka karabo.

Karabo e tla 'nnang teng e e se nang maikarabelo e tla nna 'Nna ga se nna!'. .

Kgaolo 10

Lokwalodikgang la bantsho "The World", le ne la rekiwa motlheng wa go golegwa ga Tseladimmitlwa. Go bontsha gape gore go ne go gatisitswe makwalo dikgang a mantshi go phatlhalatsa kgato tse di masisi tsa mapodisa kगतलhanong le ngwana wa sekolo yo o sa senyetsang ope sepe. Kana o ne a sa tsholola madi a ga ope, kgotsa o ne a sa utswetsa ope sepe. O ne a ikela sekolong. Seleele sa lepodisa sa iphetlhela fela se belwa ke bogosi, mme ngwana wa batho a konopelwa ntlwanatshwana. Leina le a neng a le filwe ga twe ke ka ntata ya gore o ne a sa itse go buisa sentle. Le fa pasa ya gago e ne e siame, ene o ne a go latlhela ditshipi a go supetse tsela, a re: "A re ye monna!, o tla bua kwa pele".

Lokwalodikgang go supa fa lo ile lwa tlabisa ba bagolo kgala, ka Mosupologo fela ke fa Tseladimmitlwa a tlhagelela kgorong ya tsheko.

Mosekisi yo a neng a lebegane le kgetse ya ga Tseladimmitlwa le ene o ne a lebega a gamaregile. Sefatlhego sa gagwe se ne se se monate. Modilolo o a neng a o apara ka gale go boifisa batho fa a ba athola ka metlha o ne o apogile.

Diaparo tsa gagwe tsa molao, purapura e ntsho, e ne e le ntshontsho ka Mosupologo wa tshekiso ya ga morwa Mothoemang. Kgotlatshekelo ya Krugersdorp ka letsatsi

leo go ne go lebega e ka re go na le se se sa tsamaeng ka thelelo.

E rile fa go tla nako ya gore lepodisi le bitse Tseladimmitlwa go tla go ikarabela, leleme la gagwe la raraana. Kgotsa gongwe le ene o ne a sa itse go buisa sentle.

"Dimmitlwaditsela!, Arabela leina la gago".

"Ga ke Dimmitlwaditsela, ke Tseladimmitlwa Rra!."

Lepodisi la batla le moja ka meno. "Monna, fa ke re Dimmitlwaditsela, ka rialo. Itlhaganele!, taboga o ntshenyetsa nako. O nthuta tiro ya me?, ke dilemo di le masome a mabedi ke ntse ke dira tiro ya go bitsa maina a batho, mme le ka letsatsi le le nosi fela ga ke ise ke utlwe motho a re ga ke bitse leina la gagwe sentle. Wena o tswa kae, re tle re ye teng?. Dimmitlwaditsela, tsena fa mme o ikarabele! Nna ga di nkame".

Mosekisi a supa Tseladimmitlwa ka monwana, "Ke go supa ka monwana, lwa ntlha le lwa bofelo. Ditswuatswue tse di fokang tse di go kgaragatshang, di tla go tsenya mo dipharagobeng. Tlogela go iphaga dibese. Tswaya mo dilong, tlogela go rumolana le mmuso! Tlogela go ya mogwatlheng le mmuso, o tla latlhelwa ke tsotlhe tse o nang le tsona. Sekolonyana se o se tsenang seo, re tla se tswalela. O tla tlhoka kwa o tla tsenang sekolo teng. O tla tlhoka legae, re tla bofisa batsadi ba gago dithoto re ba romele magaeng kwa ba tswang teng. Le bona ba ba ntseng ba tlhodiile ka fa ntle ka fa ... ba ntse ba re, 'Amantla! Amantla!' ba tla ikotlhaya. O ba bolelele. O utlwa dintšwa tse di ntseng di bogola tse? fa re ka di bulela, motho o tla taboga lebelo le a iseng a ke a le

taboge. Go tla tlhakatlhakana mo toropong e ya Krugersdorp. E tla re gore motho a thulwe ke dijanaga, ene o tla thula dijanaga. Ba bangwe bona ba tla fitlha gae dirwe tse dingwe tsa mebele ya bona di seo, e le fa dintšwa di di nathile. Ka re ba bangwe, motho wa bona o tla fitlha gae a na le lerago le le lengwe. Tswaya o tsamaye!. Tsaya ditsala tseo tsa gago o ye gae...! Le re tlhodiile go lekane..."

Go gololwa ga Tseladimmitlwa go ile ga busetsa dilo mannong. Motse wa Bongweni o ne o penologa ka boitumelo.

Sekolo sa Thuto-ke-Lore le sona se ne se thebeleka ka boitumelo. Fa go itumetswe jalo, mogokgo ka fa gongwe o ne a sa itumela. O ne a sulafaletswe. Lefapha la thuto ya bantsho le ne le mo konopile ka lekwalo le le neng le jesa di sa weleng.

E rile fa Bathobatsile a buisa lekwalo, a kgalhana le mabifi a a jaana, "Lefapha la thuto ya bantsho le lebile sekolo sa gago ka leitlho le le bogale la kilo. E kete o lebetse gore o thapetswe eng. Go rupelela baithuti kgotsa boRadipolitiki. Makwalodikgang a goga leina la puso mo seretseng. Fa o sa busetse maemo meriting, o tla iphitlhela o latlhetswe mo kgolegolong eo Tseladimmitlwa a tswang mo go yona, mme seo e tla be e le bokhutlo ba tiro ya gago.

O tla tshela botshelo botlhe ba gago kwa kgolegolong jaaka diganana tse di tshwanang nao, tse di emeng kgalhanong le mmuso. Re go fa malatsi a le mararo gore sekolo se boele se tsamae ka thelelo. Fa go sa diragale jalo, re tla se tswalela. Ke fetsa ka go re, "Tshwenyana e e boboa bontlha ke e e ikilelang".

Modimo yo o sa jeng nkabo!, sekolo sa boela sa tsena sentle. Ka Labotlhano, morago ga gore mogokgo a buise lekwalo, motlhatlhabi wa dikolo a iphua sekolong a tsamaya ka kolotshana e tshweu ya puso. Ditlhaka tsa go kwadisa koloi tse di fa pele le tse di kwa morago ke tsona tse di neng di supa gore ke koloi ya puso. Tsona ke GG.

Motlhatlhabi a akofa a tsena mo ofising, teng a fitlhela mogokgo a tshwaragane le tiro ya gagwe ya ofisi. Morago ga gore ba dumedisane le go botsana maphelo, motlhatlhabi a se ka a tlhola a senya nako. A phunya sekaku.

"Ke sila ke tlhatlhegile. Ke solofela gore o buisitse lekwalo le le tswang kwa lefapheng la thuto sentle. O tlhaloganya diteng tsa lona sentle mme o dirile fela jaaka o laetswe. Nna gompiano ke tšile go ema barutwana ba sekolo se, ka lefoko. Go botlhokwa tota gore ba kgalemiwe. Ba tshameka ka molelo mme metsi a le teng. Go iphaga dibese ga bona mo ditiragalong tse e seng tsa thuto go tlhobaetsa lefapha thata. Lefapha le tsenwe ke tšebetsebe. Letona la thuto ya bantsho le mina ka nko tse pedi. Mogala o moemedi wa sedika a o amogetseng maloba o mo pitlagantse le botshelo.

O rwesitswe maikarabelo otlhe a mekubukubu ya sekolo se, fela ga se ene mogokgo. Le nna ke kaiwa ke na le karolo mo marareng a sekolo se sa gago. Ke boleletswe fa ke phuthile matsogo mme ke lebile fela ke sa dire sepe. Maemo a ntse a tswa mo taolong. Dilo di ntse di etegela. Jaanong ge, morwa wa ga Bathobatsile, ke kopa gore o kokoanye bana ba gago e le gore ke tle ke ba eme ka lefoko. Molaetsa o ke ba o tsholetseng ona o a mphisa. Ke tshwana le koko e

fiswa ke lee e batlana le kutla. Akofa o ntirele jaaka ke kopile rra!..."

Mogokgo o ne a se na bothata le bana ba sekolo sa gagwe. Ka ponyo ya leitlho a ba a setse a fetiseditse molaetsa go barutisi e bile bana ba setse ba letile go utlwa tse di tswang kwa lefapheng gore tsona tsa reng. Kana kolotshana e tshweu, ke yona e neng e setse e ba phunyeditse tlhagala.

"A me gompiano a mmalwa. Ke le kgobokantse jaana e le gore ke tle ke fe motlhatlho bi marapo. Ke ene a tla le lotlegelang tsotlhe. Marapo ke ao rra, kgwaa ka tlhaa!"

Motlhatlho bi o ile a bua a šaketse, a petenketsa dilo di le dintsi ka nako e le nngwe. Fela tse di ileng tsa kgobera baithuti maikutlo, ke tse di jaaka, "Le tla tlholela batsadi go roula. Le tla katelwa ka kgolegelo lotlhe. Sekolonyana se, se tla tswalwa mme le tla sala le athame, le swabile".

Dilo tsa diragala fela jaaka e kete baithuti ba ne ba baakanyeditse letsatsi leo. letlapa la feta fa thoko ga tsebe ya motlhatlho bi, kuane ya gagwe ya be ya wela kwa! fa a ne a ribela. Metswamere le lekokonyana la gagwe ke fa ba tlhabeleditse pina, mme ba tsholeditse dipolakata tse dingwe tsa tsona di kwadile, "GG - ga o ye gope, GG- gae go kgakala".

Motlhatlho bi wa batho a kgona go tšhwamoga a itshuba mo phaposing ya baithuti ba thuto ya matlhale. Kolotshana e tshweu ba e phepheula fela ba e kgarametsa kwa kwa ntle ga legora la sekolo. E ne e saletswe fela ke go jewa ka molelo. Ntekwane maphodisa ke ale a feta ka mmila o mongwe... mme ba gogelwa ke dipina le lerole le le neng le thuntsitswe. Le bona tsatsing leo ba ile ba

gakgamatsa barutwana. Ba ba kopa fela gore a e nne modiga! Ba laela mogokgo gore a ba letle ba thuse modiredi-puso yo ba neng ba lemoga a le mo mathateng.

Mogokgo le ene a se ke a senya nako. E ka re le ene o ne a dupelela. A ya gona kwa motlhatlhabi a ikhunneng teng, mme a bula mojako a fitlha a mo tsaya a re: "O letlhogonolo motho wa gaetsho. maphodisi a setse a iteleketse, bana le bona ba beile marumo fatshe e bile ba golometse mo diphaposing. Ga go kotsi e e tla go tlhagelang.

Mogokgo a buledisa motlhatlhabi go ya sejanageng sa gagwe. Maphodisa a mmulela mojako, a golomela mo koloing. A re o leka go tsamaisa koloi, ya nne ya re tu! Fa lephodisa le re le tlhola gore ke eng a sa tlose koloi, la fitlhela a roromela jaaka e kete ke motho yo o ntseng a tshwenngwa ke bolwetse ba go roromela.

Modimo ga o je nkabo, motlhatlhabi a goroga kwa kokelong. Letshogo la gakatsa bolwetse ba gagwe ba madi a magolo. A nna kwa kokelong tshipi di le tharo. Fa a setse a tthatlhamologelwa, mooki Seanokeng a mo itsise fa a tla gololwa morago ga malatsi a le mararo.

"Re kgonne go kokobetsa kgatelelo ya gago ya madi. O tlile fa e le kwa godimo thata. O batlile o thula botala ka tlhogo. Dingaka di ngongorega ka gore o dira thata, ga o ikhutse. Fa o sa tlhokomele, o tla ruthagana o ntse o le kwa tirong mme wa kgaogana le lefatshe le le ka kwano ka tsela e e jalo le go laela o sa laela. Go botlhokwa gore fa o fitlha kwa gae o ikhutse, o repe, o lebale tsa kwa tirong. Botshelo jwa gago bo botlhokwa thata. Gantsi fa motho a tlhokafala ka tshoganetso, bathapi ba na le mokgwa o o sa siamang wa go kwala

molaetsa, kgotsa go tshedisa ka a reng, 'Re maswabi fa a re thobetse a tlogetse lefatshe le le ka kwano ka tshoganyetso. A mowa wa gagwe o robale ka kagiso', mme go felele fela foo. A ga go jalo motlotlegi?"

"Go jalo mooki, ... mme matshwenyego a sale le lelapa la moswi. Ke batlile ke swela kwa tirong fa ke ne ke romilwe go ya go kgalema bana ba sekolo, mme ba ntsosetsa mokgosi. Ga rena ditlhatlharuane ... Ke sa ntse le gona jaanong ke ipotsa gore ke tšhwamogile jang. Ke tla dira jaaka dingaka di laetse. Ke tla ikhutsa fa ke fitlha kwa gae. Fa ke tokafetse, ke tla boela tirong. Ke tla tlhokomela thata gore ke se ke ka romiwa go dira ditiro tse di masisi tsa go buisana le bana ba dikolo. Ga nkitla ke be ke le baya kwa sekolong.

Ka re le fa e le se sepotlana sa bana ba ba potlana. E tla be e le nako ya me ya go digela. Ke tla dira jalo ke ise ke jewe ke molelo kgotsa ke ise ke kgobotlediwe ka matlapa. Motswana wa bogologolo o ne a bua nnete fa a re, 'E re o gopola tshukudu o ikanye setlhare'.

Kgaolo 11

Mokatakata wa kwa Thuto-ke-lore o ile wa jesa Motswamere monono. Go tloga ka Labotlhano oo, a thuga bojalwa gore mere e nne e borethe. Ga go itsiwe gore madi a makalo o ne a a tsaya kae. Barekisi ba ntšhe le bona o ne a ba gakgamaditse.

"Nnare ga twe madi a mantsi jaana o a tsaya kae ngwanaka? O a itse rona basadi ba baitshodi ba ba phelang ka go rekisa bojalwa re a šwegašwega go bona ngwana wa sekolo a totompela jaana ka gone e ka re fa morago a lemoga gore o sentse madi mme ga a nang, ga a nang, wa fetoga lebodua wa re re go kgothositse. mme baithuti jaaka gantsi ba le magalamasuge, ba rata marela, ba ka tla kwano ba re thubele ntlo. Fa ba fetsa ba e ja ka molelo mme ba kokontela bojalwa ba me, ka sala ka ke ao. Ka sala ke swabile, ke itlhophere. Gona mo tlhaka-tlhakanong eo matshelo a batho a ka nna a nyelela".

"Nyaa!... Se boife 'Magogo', nna Metswamere ga nkitla ke letlelela matlakalanyana ao. Madi a ke a rigang ano, ke a ke neng ke filwe gore ke ye go reka dibuka tsa sekolo tse ke di timeditseng. Jaanong ga go kgonagale gore ke ye go di reka".

"Molato e le gore ke eng fa o sa di reke, ka gone go gaufi thata gore le kwale ditlhatlhobo?"

"Nnare, 'Magogo' fa o bua o ka re ga o nne mo Soweto jaana, ga o a utlwa gore sekolo se tswetswe ka Labotlhano?. Sekolo se tswetswe ka ntata ya gore bana ba sekolo ba bolaile motlhatlhoobi ba be ba ja kolotshana ya gagwe ka molelo. E rile maphodisa one fa a goroga, a se ke a tlhola a botsa. A fitlhile a gagaola ka meratlatla mme a digela baithuti ba le bararo fa fatshe. Mogokgo wa sekolo ene ba tlhatlhamolola tsebe ya gagwe ya moja ka tlhobolo. Le gona jaanong ga go itsiwe gore o kae. A o a tshela kgotsa ba mo lobetse dintsi ga ke itse...Magatwe a a sa tlhomamang a re o kwa bookelong, mme o bobola mo e leng gore a ka nna a begwa nako le nako. Kana wena 'Ou Lady' dikgang tse di jalo ga o na nako le tsona ka gonne o a be o ntse o emetse tšhentšhi, kgotsa o batlana le madi a dikoloto. Ka re ruri tota o a e rata tšhelete!

"Ke maswabi go utlwa dikgang tse di ntseng jalo. Sekolo sa Thuto-ke-lore ke sekolo tota. Go a rutwa ga go tshamekiwe kwa go sona. Ke ne ke ithaya ke re e tla re ngwaga o o tlang ke kopele setlogolonyana sa me se se tswang kwa Mmakaunyane phatla ya mophato wa borataro kwa teng. Ke tla bona ke dirile eng? Mogalammakapa!..."

"Nna go tswalelwa ga sona ke namane e tona ya tiro mo go nna. Ke ne ke tenwa ke bana ba ke neng ke tsena le bona. Ba ne ba buisa bosigo le motshegare e ka re ke ditsenwa. O ne o ka re ke la ntlha ba bona dibuka.

Ba ne ba re bolaisa moretlwa ka gonne rona ka gale re ne re sa dire tiro fa re e filwe go e dira kwa gae. Nna ga ke na nako ya matlakalanyana ao. Legae ke lefelo la go ikhutsa, e seng la go nne o ntse o henahenana le dibuka. Gona jaanong ba kae? Se tswetswe sekolo. Re a tshwana. O ne o ithuta kgotsa o sa ithute o tla kwalela kae

ditlhatlhobo? Lere tse pedi fao ke di rethe!... Kana gatwe fa bo pala o bo tshele metsi. Le nna ke dira fela jalo".

Mokurukuru wa kwa Thuto-ke-lore o ne wa nyelela fela jaaka mouwane. Tshipi e e latelang dithuto tsa ya magoletsa.

Kgaolo 12

"Monna Tselapedi, nna ke le morwa Mothoemang, ke utlwa mo mading gore ke e thubakile tlhatlhobo. Ke a tsamaya, ke ya jaanong kwa didibeng tse dikgolo tse di boteng tsa thuto".

"O ntsetse mafoko tsala. Le nna le fa go twe Modimo o phala baloi, ke se salapisitse sekolo sa Thuto-ke-lore. Ke tla letela fela motlha go tweng dipholo di tswile ke reke lokwalodikgang "The World" le nna ke tle ke ikgatlhe. Ke ipone ke tthagile mo go lona. Jaanong jaaka dikolo di tswetswe jaana, re tla tshwana ke go batla ditiro tsa bonamaotshwere, e le gore re kokotletse madi a mofago a go ya Yunibesiti isagwe. O bona kgopolo e e le jang monna Tselapedi?"

"Monna, ke kgopolo e iphotlhileng thata. Ke nako ya gore re ithute go itirela le gona go kokotletsa, mme ka jalo re imolole batsadi ba rona morwalo. Batho ba bantsi ba itirele dinama. Kana ga twe, 'Nama ya direlwa'. Bontsi jo bongwe bona bo iphetotse dikopa. Ba itebatsa puo e e nonofileng, e e botlhale e e tthaloswang le ke yona thamaga ya boJesusu. Ke puo e e monate e e reng, 'Mphe mphe, o a lapisa motho o kgonwa ke sa gagwe'".

"Tsala Tselapedi, go siame. Go ya ka magoro ga se go latlhana. Thekisi ya kwa Zone 9 ke ele e setse e le gaufi le

go tlala".

"Nna ke setse ke gorogile. Ke tla re ka la mošhe
tike!tike!, mme e be ke setse ke iphua fa gae".

Kgaolo 13

Diromamowa le makwalodikgang le tsona dithelebišhene, di ne di tlhodiile ka dipholo tsa metiriki tse di tla gololwang mo bogautshwaneng. Mongwe wa baagisane ba ga Mothoemang yo a neng a sa tsena sekolo go le go kalo, o ne a gaisa batsadi le bona baithuti ka go fela pelo gore dipholo di tla phatthalatswa leng.

Mmasenthereng o ne a na le ngwana wa letlakala yo a reteletsweng ke sekolo mme a ineela mo bogodung, go kgothotsa le go fedisa matshelo a batho. Fela le fa go le jalo, mmaagwe o ne ka metlha a mo ema nokeng.

"Batho ba maaka. Ga se Senthlobogeng yo a thutseng mosetsanyana wa kwa Matholeville. E bile ga se ene yo a mo kgaotseng kgokgotso go timetsa bopaki. Mothoemang ene o a itumela ka gonne morwagwe o tsena sekolo, e bile o letile dipholo.

Mapodisi le ona a teng. Le fa o ka rothisa mmutla madi, ga ba go fe madi a a kgotsofatsang. Ke ba boleetse gore Tseladimmitlwa ga a na pasa, e bile ke leloko la mekgatlho ya ditshwanelo tsa batho. Ba mo tshwere matsatsinyana mme morago ka mmona a sasanka mo motseng gape. Nxa! O a itse ba a nkgopisa. Ba mphile diranta di le makgolo a mararo fela.

Ga ke itse gore ba nagana gore lemmenyana leo ke

madi. Ka na ke tiro e e diphatsa tota. Fa setšhaba se ka itse gore ke rekisa batho, gaetsho ke nageng.

Ke tla jewa ka molelo tadi e amusa go fitlhela matlho a me a ba a thunya mme ga nkitla ke fela pelo, mme ka latlha seditse. Ke tla bopela lelapa la ga Mothoemang kgomo ya mmopa. Go na le batho ba bangwe gona mo Bongweni-ba ba ntladikileng ka mainamafatshwa. Ba re ke Mmallolo, Marata-helele, Morata merela e bile ke magalamesuge. Ba tla ikotlhaela maina ao.

Ka re fa e le Tseladimmitlwa ene, ke tla lepalepana le ene, ke tla ya magwatlheng le ene. Ke tla mo epela dimapo mme di tla mo tlhaba. Ke tla dira gore a ineele, a be a batle kwa bana ba rona ba tsamayang teng, mme o tla dira ka lefitshwana le bona. Fa e le tiro ya moepo yona, ke itoma sekgono, ga a kitla a be a e mona. Ke setse ke kgotletse leina la gagwe kwa batsamaiseng ba meepo. Kwa maphodiseng go na ga ke bue, le feta le madi ka bohibidu. Ke mo setse morago bosigo le motshegare. Tsatsi le ba mo reng tlha!, o tla ya go ya go ile. Ga go na ope wa lesika yo o tla itseng se se mo komeditseng. Kana mabota a na le ditsebe..."

Tsala ya ga Mothoemang ya Mongwato e ne e setse e di kapile. O ile a akofa a loma Mothoemang tsebe mme ba simolola go mo tlhotlhomisa mme ba mo ikilela.

"... Re a seba mogatsaka. Mosadi yole o leleme. Kana ga twe ke mang Mmasetšhaba? A he! Ke mo gakologetswe. Ke Mmallolo! Batsei ba molelo ba re, o ikana a sa fetse gore re tla se bona. A go nne jalo, e nne e kete ga re bone ..."

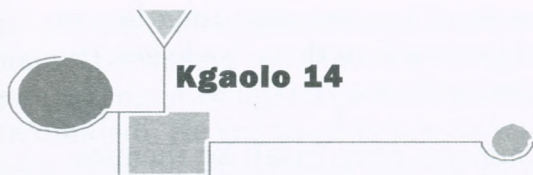
Ya re fa a thathamogelwa a roka mogatse molomo.

"Le nna ke di kapile gona mo sekompolasa mo. Maikano a gagwe a maitimakanyo ga a nthe sepe. Ke tshwana le thaba ya Sione, ga ke thufolwe ke diphešwana tse di botsatsa. Nka thufolwa ke dintelo tse di bogale. Ke neetse tsotlhe mo go Ramasedi.

Tumelo ya me ke e e tlhomameng. Ke motho yo o popota. Fela jaaka Jeso Keresete a kile a tlhola Ramogatla o motelele, le nna ke tla fenywa fela jalo. Modumedi o tla tlhola moikepi ka metlha yotlhe."

"Le nna tota mmaago banake ke tshwana le wena ka tumelo. Se se intumedisang ke gore motse otlhe wa Bongweni o setse o pepetlilwe ke mosadinyana yoo wa molotsana. Ga go motho yo o mmayang sebete. O tshwana le yona nakedi e e sa itumelelweng ke diphologolo tsotlhe. O jaaka yona nakedi e e tlhoilweng ke batsomi ba diphologolo. Le fa ba ka tlhoka diphologolo jang, mme ga sala nakedi, ga ba ke ba be ba itshwenya ka go leka go e bolaya. Se ba ka se dirang ke gore e katoge ka bonako. Letlhoo le a le itlhametseng, le ntse le tshwana le ntšwa e tlhoileng bojalwa. Ga e nke e be e itshwenya. A mme o ntse o itse gore 'Molatlhwaleboa ga a nwe bojarara? Letlhoo le le jalo tota le a akabatsa, mme le fa go le jalo, Mmamerela ene ga a lemoga sepe. Ke kgori, o bona lee mme lerapo lona ga a le bone."

"Rrago nna, ke nnete tota gore tshwene ga e ipone makopo. Nna ka re o feditse mafoko. A re lebale moitimokanyi yoo, mme molemo o re ka mo direlang ona ke go dira jaaka go kailwe kwa ga Lowe fa go twe, 'O neye ntšwa tlhong.' A re digele ka ona mafoko ao a botlhale."

Kgaolo 14

Lefufa la ga Mmaspherephetšhane le ne le loile go feta selekanyo. Motho wa batho ka nako e nngwe o ne a bile a itebala. A dira tota ditiro tsa botsenwa. Ke yole ga re ga mpa ya bosigo o bua a le nosi.

"Ke tswile mo ntlong ke bona ntlo ya ga Mothoemang e tlola malakabe, e jewa ke molelo. E bile ke utlwa Mmasetšhaba a goleditse jaaka kolobe e kgaolwa molala a ntse a re, thusang, tshelang metsi. Molelo o o nyeletsa botshelo jwa me." Mme ke ele ntlo ya gagwe e ntse e botologile. Marulelo a yona a phatshima jaaka ngwedi wa mariga o tlhpile morago ga go gosomana ga pula ya matlakadibe."

E rile a ntse a ithamaka jalo, ga feta segopanyana sa banna ba ba neng ba sesitse masa kwa ntlong ya bojalwa jwa Setswana. Mongwe wa bona yo o neng a ikgoretse e bile a imelwa ke dinao a tlerola fela jaaka seotswa ka lentswe le le magweregwere, a re: "O a itse fa e le baloi ba ba mo Bongweni ba, ga ba na ditshikare. Motho wa bona o ka be a ikhutsitse, ke yo o popometse fela mo gare ga bosigo mme o ntse a akga diatla e bile o ntse a re tlhodiile. Kana rona go sailaka bosigo ga rona go a utlwala. Re tswa kwa leitlhong, re ntse re ntse re gogompela yona thabisa digogo. Ke eng motho wa bona a sa re latlhelele mesunkwane e re e tlhokelang tiro?"

A a re fe yona tlhe tu! Re ye go konopa makgoa a re

dirang le ona, re a kgaetse a kgaele e nne dimatla e re kgwedi e fela ba re bolaise madi re tle re boele gae re ikagele matlo a maratwa go lejwa.

Re reke dikgomo mme re game maši. Re themise madila re tswe mo ditshotlegong tse tsa meepo mo motho a ka nneng a ripiwa maoto ke matlapa a meepo a a gaitseng masika a rona jaana. Kana fa a ka ntirela jalo, nka itumela jang! Nka ikela gae ke thuntshitse dithole, ka fitlha ka nama maoto ka nna tlebebe, ka nna kwa phutshelerengwa."

Bopelokgopo bo bo neng bo tlhanasela mo mogopolong wa ga mosadi yoo bo ne bo mo fetotse thun'tsebe. O tsibogile fa banna bao ba setse ba tlhapaolana ba ragaka mabapi kwa ba neng ba nna teng. Ke gona a reng, "Ijo, ke bonwa ke mang? Selo se bosigo."

Ke fa a re pheu, jaro ka monyako. A golomela mo dikobong fela pelo yona ya sala e ntse e rathatharatha e thulana le dikgopolo tse di bosula.

E rile fa tshupanako e e neng e kaleditswe mo phaposing ya go robasogo e bega fa e le ura ya botlhano mo mosong, Mmasenthereng a be a setse a ragile dikobo. A potlakela kwa go rekiswang makwalo a dikgang teng. A duelela lekwalo la "The World," a le tlhaba ka matlho a a sa farologaneng le a motho yo o tshamekileng dipitse mme a utlwile dipholo tsa go taboga ga tsona mo seyalemoeng.¹

"Ke yo Tseladimmitlwa, di mo ntshitse dikgang. Se se nkgagamatsang ke gore fa thoko ga leina la gagwe go na le lentshwao la naleli. Ke tla botsa monna yole yo o kgweetsang dibese gore letshwao leo le raya eng. Monna yole ene fa e ka re ga a ikanyege, o itse jang gore ke ntse

ke tlholela Tseladimmitlwa go fetelelwa ke dipholo? Fa e le magwaragwara a mo Gouteng mo, ga a fele. Utlwa fela gore a reng. A re letshwao leo le supa gore motho o falotse ka dinaledi. Ke eng fa go le jalo ba ba falotseng ka ngwedi bona go se na letshwao la ngwedi go bapa le maina a bona?

Le gona ke goreng letshwao la naledi le bapile le maina a a setlhotshwana jaana? Monna yo e tshwanetse e be e le lesika la Tseladimmitlwa. A ka se ke a tlotlomatsa mosimane yoo fela ba sa nkgisane lesika. Mokgwa o teng. Fela mosi o tla tswa ka sekhurumelo. Ka gongwe pampiri e ga e a gatsiwa sentle. Ke tla ya ka kwa motsheo ole wa motse, go mosimanyana yo a tlholang a goeditse a rekisa tsona dipampiri tse di maaka tse. Ke dumela gore tsa gagwe ga di na metlholo e ya maina a a bapileng le dinaledi."

Ka ponyo ya leitlho Mmollolo a goroga kwa a neng a go kaile. Morago ga go duelela pampiri a wela tsela. A tsamaya mo gare ga tsela a tlhomile lokwalo dikgang matlho...

"Wai! nnare dipampiri tse fa e ka re di kwadile ke motho a le mongwe jaana. Naledi ele ke e gape fa thoko ga leina la mosimanyana wa ga Mothoemang. Motlhamong e kaya sengwe.

Jaaka e le motho yo o kileng a golegwa e bile go itsisitswe maphodiwa gore ga a itheke merwalo ke motho wa mekgatlho le mekgatlhonyana, ka gongwe naletsana e e supa gore maphodisa a mmeile leitlho. E tla re fa nka bona sebaka ke tla re tike ka lefitshwana, ke bone maphodisa a ke a lotlegelang dikgang tsa botlhodi. Ke tla ya, le fa tuelo ya bona e sa tlhatswe pelo. Bona ga

ba nkge lesika la ba ga Mothoemang. Ba tla mpha dikgang di ntse di rototse matlho di sa tloswa lobebe. Go dila go jesa maswe, motho o dira ditiro tse di diphatsa fela e le gore a bone katso ya madi."

"Pipipipi...!" Modumo wa koloi wa kaba Moratadilo ditsebe. A tlola jaaka mosetsanyana yo o madi manaana a ba a sala a le ka kwa ga tsela. Mokgweetsi wa serori a mo thiba ditsebe ka ditlhapa.

"Mosadimogolo ke wena wa moloi, o batla eng mo mmileng mo mosong jaana? Balekane ba gago ba robetse, kgotsa ba siamisetsa banna dijo tsa mo mesong, le diaparo tsa go ya tirong. Wena o ebela le mebila mo mesong. Mogatso o go tlhaletse ona matlakalanyana ao. Fa ke ne ke kgweetsa serori se se bokete, nkabe ke go rathile ka sona ka go latlhela mo khwiting e e atlhameng ele, mme wa swela ruri. Kana o tla be o wetse mo go lona lebitla le le siametseng bo Mmampimpi."

A nanoga..., a itlhotlhora lerole..., a sela dipampiri tsa gagwe..., a tsena dinao...

E rile fa a fitlha fa mojakong wa ga Mothoemang, a kokota mme jaaka ba ne ba setse ba itshiamiseditse go ya tirong, ba mmulela mojako.

"Dumelang bagaetsho! Se makaleng go le kokotela mo mesong jaana. Ke tswa go reka pampiri mme seleele se se rekisang dipampiri sele sa mpha tse pedi, ka gopola dipholo tsa bana ba sekolo ka bonako. Ke ka jalo le mponang fa. Tsayang..., ke e pampiri go tswa go semaumau seo sa mosimanyana. Ga ke sa baya lesago. Salang le Modimo."

Ba sala ba atlhame. Fa ba bula melomo, Mmasetšhaba a re: "Ditiro tsa Modimo di dikgolo. Modimo o phala baloi. Ke yo jaanong o tshwere ke kgake e bile o re tliseditse "The World". Nte ke latlhele bofofu ke okomele mofufutso wa phatlha ya fejane wa me. Mmalo wee! ...Mogalammakapa! E ne e tla be e se wa me ngwana. O thubakile mophato wa bolesome a be a o baya fa thoko. O falotse ka dinaledi! Ijo! Ijo! Ke tla bonwa ke mang?"

A rutlumologa ka selelo a be a wela mo setulong sa sofa se se neng se le fa gaufi le ene. Tseladimmitlwa le rragwe ba tla ba kgarakgatshega. Fa ba fitlha fa go Mmasetšhaba, matlho a gogelwa ke lokwalo dikgang. Ba mo lebelela, mme ba lwela lokwalo dikgang. Tseladimmitlwa ka bobotlana a le phamola pele, a le tlhoma matlho mme le ene a tenkebagana. Ka lesego a wela mo go mmaagwe. Mmasetšhaba a tsoga mo losong, a atla morwage, mme ga elela keledi le mamina a boitumelo. Ya re a re o tsaya kopi ya mmutshwana, a relela a ba a itagana ka mokokotlo, a kukupologa. Ya re a ema ka maoto a re: "Mmasetšhaba, o rata go nthoba mokotlo, o tla sala o ja eng fa ke robegile mokokotlo, ka gonne ke tla kobiwa kwa tirong? Kana Tshweu di go rata o sa ntse o kwakwanta. Wa golofala, wa nna seôka, se se neng se le kopantse ke fa se tla be se tlile bokhutlong." Tsela dimmitlwa le ene a supuga fa a neng a rapame teng. A tsaya karolo mo boitumelong jo bo neng bo rena ka nako eo.

"Batsadi ba me, ke le leboga go menagane. Fa e sale le mpelega e be ka nna mokana, ke simolola go le bona le itumetse go le go kalo. Dikgakololo tsa lona tsa ka metlha ke tsona di ntlhotlheditseng. Seane sa Setswana se se reng: 'botlhale jwa phala bo tswa phalaneng,' se

tshwanetswe sa fetolwa. Tumelo e le nthutileng yona, la nkgodisa ka fa tlase ga yona e nkagile, e nthatafaditse. Ke fetogile segatlamelamasisi mo dithutong le mo botshelong ba ka metlha. Tumelo e nthutile gore dilo tse dintle motho o a di direla. Ga go na ngaka kgotsa sedupe se se ka go direlang metlholo. Motho o tla kotula se a se jetseng.

Kgaolo 15

Fa dikolo di simologa, ke fa Tseladimmitlwa a kgobola kwa Yunibesithing ya Witwatersrand. Puisano ya gagwe le batsamaisi le barulaganyi ba kamogelo ya baithuti e ne e le masisapelo.

Tseladimmitlwa: Ke tlile go tlhola gore kopo ya me e tsamaile jang.

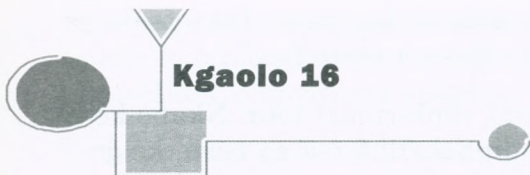
Mothapiwa wa Yunibesithing yo o neng a bontsha a se na sepe le Tseladimmitlwa a tsaya lekwalo go tswa mo go Tseladimmitlwa.

E rile a fetsa go le leba a le busetsa mo phatlheng e a neng a le tsaya mo go yona. A petekentsa ka Sekgowa se morwa Mothoemang a neng a se utlwa jaana..." Go ne go batliwa palo ya batho ba bantsho ba ba masome a mabedi go tla go ithuta mo Wits. Go amogetswe dikopo di le makgolo a le robedi. Ke palo e tsamaiso ya Yunibesithi e ka sekeng ya e kgona. O yo mongwe wa ba seng lesego. Suta foo ke thuse motho yo o fa morago ga gago. O ka ya go tlhotlhomisa kwa diYunibesithing tsa batho ba bantsho. Tsona ke ya Lebowa, ya kwa Thoseng, le kwa ga Zulu... Tlisa ke bone wena yo o latelang."

"O raya gore o feditse le nna?" Go botsa Tseladimmitlwa.

"Ao! Kgante o sa le fa? nna ke nagana gore o setse o fitlhile kwa Park Station, e bile o setse o rekile thekethe mme o ka mo gare ga setimela o lebile kwa yunibesiting ya tse dingwe tse ke neng ke go di kaela."

A feleletsa a setse a rile, "Ga e ne e a komakoma. Morwa motho, Tseladimmitlwa, ikele gae. Ngwaga o o ntshimolola ka masula. O simologa fela ke kopana le pela di falela. Batho ba bangwe ga ba na sepe tota le ba bangwe. Monna yole kana o tsere lekwalo fela a sa nteba gore ke jang. A le buisa a ba a le busetsa go nna le go sa nteba. Le fa a ntse a khwekhwentsetsa-khwekhwentsetsa jalo, ga a ka ke a itshwenya le go nkutswa ka leitlho." A bua a inamisitse tlhogo a rwele matsogo mo tlhogong.

Kgaolo 16

"Loeto lwa me go tswa kwa Yunibesiting ya Lejweleputswa e ne e le nko le molomo. Dijanaga tsa mo Gauteng mo, di taboga ka mo go gakgamatsang. Tshwetso e ke e tsayang pele ke goroga fa gae ke gore... 'Gona ke a ya Yunibesiti... Ke a ya!' Ke tla swabisa monnanyana yole wa lekgowa ditlhong. Ke tshwanetse gore ke akofe ke wetse dipelo tsa batsadi ba me. Tsa gore go ne go batliwa baithuti ba ba kae ba bantsho, ga di a ba lekana. Di lekane nna. Ke tla di tshwara ka mafatlha a me mme ka di ganetsa go tswa ka molomo wa me. Pelo ya me e thebatheba ka potlako. E tletse bogale le letlhoo la monna yo o neng a bua le nna a sa ntebelela. Letlhoo leo e bile le setse le anamela go botlhe ba mmala o o tshwanang le wa gagwe. Ke utlwa e bile ke setse ke tsewa ke mafofonyane a ditsuatsue tsa tumelo ya go re: 'Tokologo pele mme thuto kwa morago'. Ke garela kgotlhang e ya maikutlo ka go re, ke tla leba kwa Lebowa."

Tseladimmitlwa fa a fetsa go ikhutsa a bile a fetsa go timola bogale ba letsatsi ka metsi a a tsididi a a tswang mo setsidifatsing, ga goroga moeng.

"Tsala! nnare wena motho fa a sa go etele wena ga o ke o re sepe? Ga o tshwenyeye le e seng?"

Fa e sa le re kgaogane fa re ne re akanya go senka tiro go tsamaisa nako dikolo di sa ntse di khutlisitswe

e bile le dipholo di setse di begilwe... Ga o tsala ya sepe monna, o tsala fela ya ntete foo."

"O bua ditsiabadimo, diphirimisi tota. Nkabe ke re diphokopiriga. Fa dipholo di fetsa go tswa, ke go letseditse mogala ga kae? Ga ke itse gore ke ga kae. Go ne ga letsa nna ka sebele. Nna Tseladimmitlwa, ke sa rome ope. Go supa go tlhoatlhoaega ga me, ke bile ka kopa tsala nngwe ya me ya "Lekirikampa" go nkadima founu ya gagwe ya letheke, a nkadima motho wa batho, le fa ke ne ke bona gore pelo e tutetse. O nkadimile fela ka gonne o ne a itshoga botswa kwa. Kana ke raya gona go tswa kwa Bojumbura. Selo sa makgowa se rile ka re, 'Tir...Tir...Tir...! Ntlo ya kwa ga lona ya nne ya re tu! Ya nne e ka re ya re, nnare ga o bone gore ga go ope? Ke bone fela ka monyenyo le meno a masweu fa ke mmusetsa sa gagwe gore a re, 'Go gontle jang fa o sa arabiwe ke ope. Tuelelo ya mogala o wa letheke ga se thaka ya motho'."

"Tseladimmitlwa, a ke o tsenye khutlo mo puong ya gago. Ke leng o gagasela. Go ka nna botoka fa o ka ya go batla tiro kwa seromamoa se se gasang bosigo le motshegare. Ke bona o siametswe ke tiro e e jalo, ya go bua, go bua go ya go ile. Monna jaanong wa reng ka tsa isagwe? A o santse o ya kwa yunibesiti kgotsa o bone tiro e e go duelang go feta? Ke bona e ka re le go tlhabetse sentle. O tswile lebotsanenyana, e bile sefatlhego sa gago se phuile, go supa go itumelela madi a o a bonang. E ka re ga se wena mokoduenyana ole wa kwa Thuto-ke-lore."

"Ao! Monna, o ntshotlela eng? O itse sentle gore lefelo le ke la moepo. Go thapiwa bona boRadingwe,

dipotongwane tse di gagametseng, le magetla a a fetang le a bona boramatswele, mme tuelo ya bona ke phaletšhe e e apeiwang sebaka.

Le fa go ntse go le jalo, fa o e ngatha o le fa thoko ga lebota, mme fa le sa tia thata, le ka go rometshegela kwa! Go itumedisa le go wetsa dipelo, e nne bona bojalwa bo bosetlha bo bo phokang lefulo joo. Jo bo dirang gore fa ba setse ba bo phageletse ba bue botlhe ka nako e le nngwe, mme mongwe le mongwe a bua se se farologanang le yo o buang nae."

"Ga ke itse gore a tota monna Tselapedi o nkutlwa sentle, kgotsa o kile wa re kgabo! kwa komponeng. O tla bona dinta di fuduga mme o tla boela Soweto o sa laela. Nkile ka re ke batla tsala nngwe ya ga rre ya Móngwato gona koo, ka batla ke fofuala. Ka bona sefomphagadi jaana sa monna, mahenkenene yo o humileng mmele, a katogile monyo. A kwakwanta fela ka bolokologi tadi e amusa. A le mašampa, a le segompo, a akga phethekge jaana e tletse bojalwa, a sa tshwenngwe ke sepe. Le bona borre ba ba neng ba tletse mo motseng oo wa banna, ba se na ngongorego epe. Ba ne ba supa fa ba itumelela pôno eo. Bangwe ba letsa melodi, ba tlolaka mme ba thela lošalaba. Ke ne ke le wa ga mang nna Tseladimmitlwa?"

Ke sa tshoga...ke sa tshoga, e bile dikhai tsa me di setse di kolobile ka ntata ya mofufutso o o neng o pumpunyega go tswa mmeleng o o boi wa me. Ka lebala le gore ke ne ke batla eng. Ka re meno!

Ka boela morago ka maswabi e ka re ke ntšwa e ntshitse mowa. Ke sa ntse ke ipotsa gore ke gorogile jang kwa gae tsatsing leo. O tshabe diphirimisi tse bathapi le beng ba meepo ba di jesang thari e ntsho. Jaanong monna, kgang e e tshwanang le e, e batla go sekwasekwa ke rona

morolo o mosesane, mme ra tthagisa le tharabololo. Batho bao ba mo borokong, mo mogorogorong wa moriti wa boroko. Ba tshwanetse ba thathamologelwa, ba tlhantlhela mme ba ja ditlhare ka meno ba itokolola."

"Eya. E! Tota o a bua. Kgang eo ke kgangkgolo. E batla dikgakololo, dikgagapa, le bona ba ba itseng dikgang. Nako e setse e pitlagane thata morwa Mothoemang, mme ga o ise o ke o nkanegele tsa isagwe, bokamoso ba gago. A ke tsweetswee! O nkanegele isagwe."

"Ke tla tsaya tšhono e o mphang yona mme ke go direle jaaka o eletsa. Ke retelelwa go go fa setshwantsho se se nonofileng. Ke le morwa Mothogathobogwe, ke tla budubutsa mme ke go tlhobogele."

Tselapedi: Dira jalo mokaulengwe. A ke o di otle ka boripana.

"Go makgapilakgapila tsala. Dilo ga di tsamaye ka thelelo. Ke thula mabota jaaka batho ba mono Gauteng ba tle ba bue. Ke gakologelwa pina ya monna mongwe wa seopedi wa Mosotho fa a ne a re: 'Ke yoo Puleng, o di ragela pele le morago'. Dilo di mosoka. Ke iteile se fololetse ka fa *Wits*. Ba mpusitse ka ngoba e sa fothlwa.

Go tswalelwa dikgoro ke Yunibesiti eo ya Lejweleputswa go nthonkgile. Ke kgeberegile maikutlo. Maikutlo a me a kgotlhelegile. A tshwana le metsi a mogobe a fetsa go jelwa nala ke maradu a sa tswa go tlhaolelwa.

E re ke re mogaetsho, ke mo maaroganong a ditsela. E

nngwe ya re ke lebe Bokone go ya go ithuta gona. E nngwe tsela e ke e bonang e ka re ke yona e e tlhageletseng ka magetla, yona ya re, "Tokologo pele. Kgaratlho, golagana le mekgatlho ya tokologo. Tsaya dipurugana o tlole melelwane o lebe Lusaka. Fa ke sa tlole melwane ka ya go ileng ditawana tsa Aforika, ke tla ema mokgatlho wa go gwaba ka mogoso nôkeng. O sa ntse o gopola sentle gore fa re ne re dira mophato wa lesome go karolo e re neng ra e dira, yona e ne e bua ka moeteledipele wa India. O mo gopola sentle, leina la gagwe ke Mahatma Ghandhi.

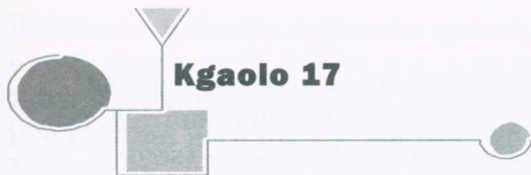
Ditiragalo tsa go itokolola nna le wena monna re ile ra di gabola, fa re ne re le kwa sekolong se segolo sa Thutoke-Lore. Jaanong ka ona motsotso, di tshwana le ditomoso tse di kopantsweng le momela gore o bele mme go tle go tlangwe bojalwa. Le nna go jalo. Tsotlhe tsa kwa sekolong le tsona ditlhotlheletso tsa dithuto tse di jaaka Histori le dinopolo go tswa mo bakwading ba ba farologaneng di tsositse mokubukubu mo tlhaloganyong ya me. Ke lebagane le namane e tona ya thulano le kgotlhanong ya maikutlo."

Sefatlhego sa ga Tseladimmitlwa se ne se gagametse, mme ka ponyo ya leitlho matlho a gagwe a fetoga motswedi wa dikeledi.

Tselapedi a mo leba, ya ne e kete o tla bua sengwe...mme le ene a thubega ka selelo. Fa a bula molomo a re:

"Ngwana wa mmu, ke ne ke sa re o utulole santlhoko se ntse se le jalo. O kgwile ka tlhaa, mme wa kgwa ditlakamaleo. Puo ya gago e fetotse tlhaloganyo ya me motswedi wa ditlhatlharuane. Go na le go re re senye nako le metsotso ka go thuba selelo jaana, a re

kgaogane pele mosi o tswa ka sekhurumelo. Go siame.
Sala le pabalesego go tswa go badimo
boRamotheoemang. Go ya ka magoro ga se go latlhana.
Di sa kopaneng ke dithaba. Modimo ke yoo!"

Kgaolo 17

Go sa amogelwe ga Tseladimmitlwa kwa Yunibesiti ya Lejweleputswa go ne ga mo tsoetsa di letseng.

"Ngwanaka Tseladimmitlwa, fa o sa re phunyetse sekaku jaana go rileng?" Mmasetšhaba a bua ka boleta a lepologa mowa wa gagwe o le kwa tlasetlase." Ga ke go tlhaloganye matsatsinyana ano. Ke go bona o na le ditsala tse ke sa di tlhaloganyeng. Ba bangwe ba nna ka metlha ba ribegile difatlhego, ba bangwe ba fitlhegile difatlhego ka masela a mantsho. Ga ke itse gore tota ke metlholo mang. Go rileng ngwanaka? Go rileng morwaka? Kgwaabotlhole bo o bo hupileng ka marama. Selo se o se rweleng ka mafatlha se tla go fetsa. Bona fela gore o momonegile jang. O otlhegile, o feta le tlhale ka bosesane. Motho fa a ka swa ka sephiri, mowa wa gagwe ga o robale. O gana go nna le baswi ba bangwe kwa serapeng sa baswi. Mowa o ebela le lefatshe lotlhe, motho wa teng a fetoge sepoko.

Jaaka o goletse mo lelapeng la tumelo, o tsamaisitswe ka tshusumetso ya badumedi, diragatsa seo. Modumedi ga a ke a itoba. Yo o itobang ke moitimokanyi. Thibologa fela go fele. Ga re ise re ke re go kgopise ka letsatsi lepe.

Le wena tota ga o ise o re kgopise. Dipholo tsa gago tsa kwa sekolong ke bopaki ba gore o tswa mo lelapeng la

badumedi.

Se se neng se ntse se nkokonela ke se go begetse. Tharabololo e tla tswa mo go wena, rarolola marara a ntseng a raranela go ya pele. O na le ditsebe tse di utlwang sentle o utlwile."

"Mma, le nna malatsinyana ano ga ke itlhaloganye. Ga ke itse gore a e santse e le nna Tseladimmitlwa ole wa maloba le maabane. Ke khurumeditswe ke leru la dikgoberego. Le tsamao ya malatsi e ntimeletse. Ga ke sa itse gore Mosupologo ke leng, kgotsa Lamatlhatso ke lefe. Dikolo di tla simolola mo nakonyaneng e e sa fediseng pelo. Ke palelwa ke go tsaya tshwetso. Ga ke itse gore ke ye sekolong kgotsa ke rwale masigo ka tlhogo ke lebe bophirima jo bo kgakala, jo bo ka kwa ga noka ya Zambesi."

"Iketle!, ka gongwe ke go utlwa ka ga tsa Morakile. Wa re ga o ise o tseye tshwetso?" Mmasetšhaba a bua a ema ka dinao, a rotoletse Tseladimmitlwa matlho." Ke utlwa o bua ka go tlola melelwane. A ga wa utlwa gore go diragetseng ka mosimanyana wa ga Rasentshwere, yo o thubilweng tlhogo boboko ba be ba gasagana fa fatshe fa go ne go na le magatwe a gore o ne a nyeletse a ile kwa Tanzania?

E rile fela a ise a fetse letsatsi a le ka kwano, a be a diragaletswe ke tsona tseo. Iketle ngwanaka!! tlogela go itsenya leganong la tau o ntse o e bona e athlame, e pataganyeditswe ke tlala. Lepotlapotla le ja podi, modikologa o ja kgomo. Lepotlapotla ga le ise le ke le ungewele ope maungo.

Fa o ka reetsa rona batsadi ba gago, ga o kitla o

ikotlhaya. Keletso ya rona ke gore o ye sekolong sa boruti, e re fa o fetsa o tle kwano gae o tle go sokolola le go tlhabolola baitimokanyi ba motseng onono wa Bongweni. O a itse le wena gore moruti wa rona go setse go ile fela jalo. Morago ga dingwaga di le mmalwa o tla be a ya boikhutsong.

O dirile tiro ya Modimo. O phatlhaladitse lefoko la Modimo, jaanong morolo o mosesane ke ona o tshwanetseng go rwala ditlhako wa tlhokomela letsomane la Modimo. Moruti o kaile gore a ka ja malatsi a gagwe a boikhutso monate fa e ka nna wena o ka tsenang mo ditlhakong tsa gagwe.

Go sa nneng jalo, o tla tshwanela ke go ya kwa sekolong sa thupelo ya barutisi kwa Tlhabane. Nna le rraago re ka robala ka kagiso fa o ka reetsa dikopo tsa rona. Lefoko la moswi le agelwa mosako".

"Mma, ga ke itse gore ke tla re eng. Ke ne ke gopola gore o tla nkinola mo dinaleng tsa ntsu, jannong ke bona e kete o ntsenya mo seretseng se ke tla retelwang ke go tswa mo go sona".

A goga mowa..., a o goga gape, a tsitla a be a ngangabala. A leba mmaagwe mme a tsupa molomo. A o tumolola, matlho a gagwe a gelela dikeledi. Ya re a tumolola molomo a re: "Ga se nna, ga se nna... Ga se nna yo o yang koo!. Boruti, borutisi ga di batle nna. Ga se kwa ke yang teng!" a thubega ka selelo, ya re a se kgaotsa a re:

"Ke ditiro tsa tshotlego. Moruti wa kereke ya rona o nna ka gale a le mo dipharagobeng. Sejanaga sa gagwe se'ema nako le nako. Batho ba bolaiwa ke tiro ya go se baya matsogo le gona go se kgorometsa. Ke yona tshotlego eo. Ga go na e e fetang eo. Nna jaanong

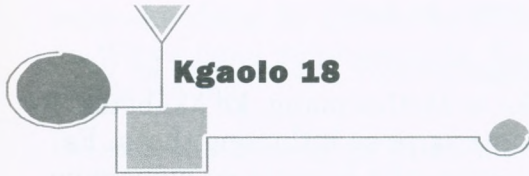
e be ke ithobukanyetsa ke ntse ke lebile ka a me a mabedi matlho?"

Fa e le borutabana bona ga ke batle go utlwa sepe. Ke iponetse ka matlho a me a mabedi ka be ka ikutlwela ka tsa me tse pedi ditsebe. Morutabana yo mongwe wa sekolo se ke neng ke tsena kwa go sona, ke mo itse fela jalo, ka mogagolwane o le mongwe fela.

E bile mogagolwane oo o setse o thuntse. Ditlhako tsona ga ke bue. Di ditshetlha, di phunyegile, ke dumela gore e bile o tila go tsamaya fa go nang le mebitlwa. E ka mo tlhaba a be a tlhotsa a ntse a rwele ditlhako. Ke utlwile bomme ba ba agileng gaufi le sekolo ba tlatlareditse, e le fa ba batla disoga, disoga tsa dino le yona merogo. Go ya go ithutela borutisi ke go ipiletsa lehuma le gona go tshwenya Modimo, ka gore o tla nna ka gale o ntse o re, "Modimo ga a mpone fa ke sotlega jaana".

Ya re a kgaotsa, a rwala matsogo mo tlhogong mme a thubega a be a thibologa ka selelo: "Hii!...Hii!...Hii!" A nanoga, a golomela mo phaposing ya gagwe ya go robala. Morwa motho a hutagana pelo e tletse, tlhaloganyo ya gagwe e faraferwe ke dipotso. Dikarabo tsona di fetwa ke dipotso.

Mmasetšhaba ya nna e kete o tsenwa ke madiopo. A tlhoma tlhogo mo tafojaneng e e neng e le fa pele ga gagwe. Masisapelo a mo khurumetsa le ene a ya ka boroko. Ya re pele boroko bo mo khurumetsa a re: "Go tsala go itlholela"

Kgaolo 18

"Koko! Koko!... nnare ga twe gompieno go diragala eng? Mmasetšhaba! Mmasetšhaba!"

E rile a tshwara lebatlha la bulega, mme a goroga mo ntlung.

"Hee banna! ke metlholo ya eng kajeno? Mosadi yo a robala mo phaposing ya boapelo jaana? Mmasekuke o kae? Mmago Thatokeyamothei, o tshwentswe ke mang? Le fa o rumotswe ke mongwe ke eng o sa ikutlwelele kwa phaposing ya go robala, e seng ya boapelo?"

A mo atamela mme a mo kgotlhokgotša. Mmasetšhaba a thanya, a edimola a ntse a tswetse matlho. Fa a bula matlho a gotlhola jaaka e kete motho a tshwerwe ke kgokgoo. A gotlhola jalo nako ya metsotswana mme e le la ntlha a gotlhola ka mokgwa o jalo. A rotolela mogatse matlho, ya nna e kete o tshwerwe ke kgake.

"Ka re ngwana wa gago Tseladimmitlwa o kgotlhile pelo ya me ka lerumo. Ke bogisiwa ke mafoko a gagwe, "ga se nna, ke tla tlola meelwane." Mafoko a a botlhoko, a a bokete" "Ga se nna, ga se nna" Ao! ngwana a tla a iphetlha. Ga a lemoge lefatshe le la Aforika Borwa, le eme ka maoto. Ke mmitlwa wa moselesele. Loso ke seikokotlelo sa ona. Yo o

ganetsanang nalo tuelo ke loso".

"Ga ke ise ke tlhaloganye gore puo ya gago ke ya mothale ofe. Nna ke le Mothoemang, ke akabetse. Ke timetse, ke mo sekgweng se se kitlaneng thata. Fa nka ntshiwa mo go sona, nka itumela go menagane. Ke utlwa kgang ya gago e ikaegile thata mo go Tseladimmitlwa. Kopo ya me le kgakololo ya me ke e, "Ngwana o itsiwe sereto ke mmaagwe".

Mothoemang a roka molomo. A bofolola molamo mo lethekeng, a o latlhela fa morago ga mojako mme wa thuba lebotlolo la senotsididi.

Modumo wa tsosa Tseladimmitlwa. A supuga mme a tsena mo phaposing ya boapelo.

"Dumela Rra! O re tshosetsang ka molamo oo wa gago?"

"A e nne modiga mosimanyana wa me. Ditiragalo tse di sokameng tse, di tlholwa ke metlhala ya gago e e manyokenyoke le puo tsa gago tse di raraneng. Fa o ka lolamisa tsotlhe wa di baya pepeneneng, tsotlhe di ka bowa tsa tsamaya ka thelelo gape. Kagiso e e neng e rena mo lapeng le, e ka bowa gape ya nna kgosi ya lelapa le. Ka go dira jalo, re ka robalelwa ke ditlhokwa gape. Mmaago gona jaana e setse e le sellalane le sefelapelwana. Ga se bôene jwa gagwe. O itse sentle gore ke motho yo o bokgwafo thata. Ke motswedi wa dikgakololo le bopelonomi".

"Ke a utlwa rra. Ke lemoga le go sa tsamaeng sentle ga dilo. Fela kgangkgolo ke gore le nna dilo ga di ntsamaele ka thelelo. Dilo tse dintle di potisitse mokokotlo kwa go nna. Ke ngaparetswe ke

sekwakwalala. Ke falotse ka dinaledi, fela Yunibesithi ya Wits e gana go nkamogela. Ke sona se se fuduileng mowa wa me.

Go sa lekalekaneng ga batho mono mo Azania ke mokgweleo mo go nna. Motho ga a tshwanelwa go direlwa go ya ka mmala. Mmala o mosweu ke ona kgosi. Go latelewa Bammala le Maintiya, mme wa rona Bantsho ke thogako le lenyatso. Rra! ke batla go gatelela puo ena. Ke rona bana ba mmu ona! Ga re a tshwanela go sotlega jaana. Sengwe se tshwanetse go diriwa gore dilo di tle di itumedise botlhe. Se nkganang se nthola morwalo. Fa ke sa amogelwa go ithuta kwa Wits, ga se bokhutlo jwa lefatshe. Jaanong ga se gore fa go le jalo e be ke setse ke itlhoboga, ke ipapaletsa boruti le borutabana. Pelo e ja serati. Ke itlhopetse go ya Yunibesithi. Ke feditse le maikutlo a me. Ke tla fodisa tlhogo ka moso le letsatsi le le latelang. Morago ke tla leba Bokone. Le fa ke ne ke sa dira kopo epe, fela dipholo tsa me ke tsona tse di tla mpulelang dikgôro. Tlogelang tsotlhe mo go nna. Ke tla fatakanya, mme ke lo solofetsa gore ke tla atlega.

Kgaolo 19

Yunibesiti ya Lebowa e ikadile mo dithabeng tse di fa morago ga Mankweng. Meago ya yona e e tlhatllhaganeng, e tomoletse metsana ya Mmamotintana, Nobody, Ga-Mphahlele le Ga-Mothapo matlho. Ke sona sediba sa thuto se se alotseng dikgagapa tse ga jaana di mekamekaneng le go lolamisa maemo mo Aforika Borwa o mošwa.

Motlhala wa motho ke molomo. Dipuisano tsa ga Tseladimmitlwa le baithuti bangwe tsa mo rola morwalo. Ba tsamaya nae a bona marôko. Ya re bo sa, ba mo isa kwa meagong ya baithuti.

Tseladimmitla Mothoemang, dikwalo tsa gago di dintle thata. Kwa ntle le go go senyetsa sebaka wena o setse o amogetswe. E tla re ka moso ra di isa kwa lefapheng la go kwadisa baithuti ba bašwa. Tsamaya o ye gae mme e re fa o bowa o tle kwano. O bona phaposi ele e mojako wa yona o kwadilweng 31? Fa o fetsa go tlatsa ditlankana tse, mme le batsadi ba gago le bona ba di tladitse mo go lebaneng bona, o di busetse kwano. Nna ke Frelimo Matšhabaphala. Ke modula setulo wa mokgatlo wa baithuti ba Yunibesiti ena".

Frelimo a mo dumedisa ka go potisa tlhogo ya gagwe ka fa, le ka fa. Ya re a fetsa, a funa letswele a le lebisa kwa godimo mme a goa ka lentswe le le bokete le le kopaneng le mopôro, a re: Matla! Matla! Matla! Baithuti

ba bangwe le bona ba goela gongwe ba re: "Ke a rona!"

Ditsala tsa ga Tseladimmitlwa tsa mo isa ka fa, tsa mo ntsha ka fa. Ba mo isa le kwa meagong yotlhe ya borobalo ya baithuti. Malatsi a mararo a a feditseng kwa Lebowa, ke fa e kete ke bogologolo a le koo. Baithuti ba le bantsi ba ne ba tswa kwa Lejweleputswa, mme o ne a itse ba bantsi.

Kgaolo 20

Go menogela gae e ne e le nko le molomo. A goroga kwa Bongweni e le Tseladimmitlwa yo mongwe.

Goitsemodimo le Thatokeyamodimo ya nna semphete ke go fete. Ba lwanela go mo dumedisa le go mo atla. Sefatlhego sa gagwe se ne se khurumeditswe ke monyenyo.

"Go ntse, tlhe!, le tla be le ngaole molomo. Ditsebe tsa me e bile ga di utlwe sentle ka ntata ya modumo wa lona. Bomogolole!, ke tsamaile sentle. Go tsamaya ke go ithuta le gona go bona. Ke amogetswe, ke tlisitse ditlankana tse, gore batsadi ba di tlatse mme ba mphe madi ke tle ke menogele morago ke ye go inosa ka nkgo".

"Ija! e ne e tla bo e se wena. Wena morwa Mothoemang. O segatlhamelamasisi, ga o boife sepe". Thatokeyamodimo a bua a tletse ditshego mme a naya monnawe mmutshwana.

"Tsaya mogaetsho o ntshe lerole la tsela e telele ya go tswa kwa Bokone".

"Ke a go leboga, kana go monate jang go nna le bagaeno ba ba go ratang. E tla re ke fetsa dithuto tsa me ka go tlamela ke se na dingongorego. Ke lapile, kana tsela eo e telele thata".

E rile Mothoemang le Mmasetšhaba ba goroga go tswa losong, bana ba ba anegela ka tsa Tseladimmitlwa.

Jaaka ba ne ba bega e bile ba supa boitumelo le maipelo, seo se ile sa fetola menagano ya batsadi.

"Mma!, o ikutlwetse. Mowa o o renang, ke gore mosimane jaaka a ratile, a emiwe nokeng. Go nna kgatlhanong le dikgato tsa gagwe ke go itlhaba ka lerumo. A a tsamaye a ye Lebowa. Tsa boruti le go ithutela borutisi di foloditse. Se salang ke gore makanyana a re ntseng re a botabotile kwa polokelong, re a ntshe, a ye sekolong".

"Rra, le nna ka re a go nne jalo. Le nna mowa wa me o boetse mannong. O setse o ntseetse mafoko. Rulaganya fela jaaka o kaile. Moleta ngwedi ke moleta lefifi".

"Ke la me leo" ga bua Mothoemang. A go diragatswe thato ya gagwe!"

Letsatsi pele monna wa kwa Lebowa a ikgata motlhala, ba kgaogana le ene jaana:

"A utlwetse Mokgatlha. Jaaka o dirile fa o ne o le kwa Thuto-ke-lore, a go nne jalo le kwa Bokone. Phatlhaphatlha o a iphatlhalletsa, kgobokgobo o a ikgobokanyetsa. A re rapeleng".

Ba oba ditlhogo ba tswala matlho

"Rra rona yo o kwa magodimong, motlhanka wa gago ke yo, re a mo go neela. Mo etelele pele. Tsotlhe tse a tla di dirang e nne tse di ratwang ke wena. A go nne jalo. Amen"

Kgaolo 21

Botshelo ba kwa Yunibesite tlhakantsuke. Bo bosula bo monate, bo dumelela botlapa, maikatlapelo, katlego le kotulo ya tse o di jetseng.

"Pelo ya me e tshweu, e feta sefokabolea ka bosweu. Ke simolola go itumela jaana fa e sale e nna nna. Ke duetse, ke kwadisitswe jaaka moithuti mo Yunibesiting ya Bokone. Ke lebogela thuso yotlhe e ke e boneng go tswa go mokgatlho wa baithuti. Ke ikana gore ke tla ema mokgatlho oo nokeng ka dinako tsotlhe. Fa ke kopana le Zweli Hashe, le nna ke tla latlhela tlhware legonyana. Ga nkitla ke mo rotolela matlho ke mo athamele, ke ntse ke re, "Ao, Ao, Ija! Kganthe? Hei! Ruri tota? Le ene o tla reetsa, mme ke tla kgwa ka tlaa.

Tseladimmitlwa a tsiboga a be a batla a tlapusela mo metsing a a neng a le fa pele ga gagwe. "Hei banna! Tshwarelo monna!"

O ne a tsiboswa ke fa a utlwa tsala ya gagwe Seaparankwe fa a re: "Monna, fa o setse o latlhegelwa ke monagano dithuto di ise di simolole jaana go raya gore fa di simolola o tla tlhantlhela go feta mme e tla nna thibang thibang.

"Nyaa! le go ka. Maikutlo a ile fela magoletsa. Ke phophoma boitumelo ka ntata ya gore maparego a a neng a le fa pele ga me a tlogile. Ke tiragalonyana ya gona fela jaanong".

Tseladimmitlwa a tshwara tsala ya gagwe ka letsogo mme a re:

"Se tshoge, baya tshepo ya gago mo go nna".

Kgaolo 22

"Monna Seaparankwe, go diragala eng? Ke ne ke nagana gore ke setse ke tlwaela mafulo. Dithuto le tsona di ne di tla sentle. Jaanong ke mo di emisitse. O raya gore tota fa motlhatlheledi yo le wa Lekgowa a sa role tiro jaaka baithuti ba batla, re tla bolawa ke ona maroko le go tlhola re dira ditshupetso jaana?"

Seaparankwe: Monna, tse e sa le dinyana. Dikgolo ga o ise o di bone. Di a tla. O se ke wa be wa nna legatlapa. Go tloga gompiano o nne popota, o tiise pelo ya gago e gwalale. O nne manganga, o thebeleke mme o thele lošalaba fela jaaka re tla be re dira. Letshogo o le ntshe o le konopele kwa kgakalakala kwa, o nne monna. O nne moithuti yo o ikanyegang wa Yunibesiti ena. Ke batla go go raya ke re, ka re o bule matlho pele o ka dira sengwe, pele o ka ya kwa diphaposing tsa dithuto, o tshwanetse o be o utlwile gore Lerumo-la-Setšhaba la reng. Ke lona le re fang ditaello, lo di manega mo maboteng le mo go manegiwang dikitsiso tsa baithuti.

"Ke mang ene Lerumo yo wa gago? Potso ya latela e supa gore mmotsi wa yona o tsenwe ke tsebetsebe. "Ke mang ene motho yo o nang le leina le le teleletelele jaana?"

"Khwii ...Khwii! Khwi!, o ntshegisetšang kana? Ga o kitla o mo itse kgotsa o mmona, fela e tla re fa o setse o

tlwaetse e bile o tshepagala, wa mo utlwisisa. Ke gona o tla tlhaloganyang ditaelo tsa gagwe mme wa di obamela. Matlho a gago a sa ntse a apere kobo e ntsho ya sefifi. Ditsebe tsa gago di sa ntse di thibilwe ke ditshoka. Fela sefifi seo se tla apoga mme matlho a gago a tla simolola go bona. Ditshoka tse di mo ditsebeng tsa gago le tsona di tla thibologa, mme o tla utlwa sentle. O tla utlwa sentle, e seng ka tsa ga Morakile".

"Le gale tsala ga gore sepe. Gona ke tla ikanya wena. Ke wena o tla nketelelang pele le go nkanegela tsothle tse di batlang go phuthulolwa. Nna ke le Tseladimmitlwa, ke nnete ke sa le lekgela. Ke tla butswa fa mmila o ntse o putla. Ke utlwile fela bofitlhannyana ka bafeti ba tsela gore mo Yunibesiti e ya Bokone, ga e ne e a komakoma. Podi ya tsela ya re, 'go phela ba ba digwe, ba ba ititeileng sehuba... Fela se se nametshang pelo ke gore, motho kwa bofelong o kgona go kwala, a apare, a boele gae, a senke tiro mme a be a bone a dira go bonagale".

Morago ga beke tse pedi baithuti ba ntse ba ngadile dithuto, ga itelekela maphodisa kwa Lebowa. Ba thologela ka bontsi, mme ba kaila gotlhe fela ba ntse ba tsopile melomo.

Mosong mongwe Tseladimmitlwa a re kgatlha thu! le molaetsa wa Lerumo-la-setšhaba o kgomareditswe mo mojako wa moago o go tlapelwang mo go o na.

"A nte ke latlhele bofofu mo setlankaneng se se fa mojako sele. Hae, ga ke bone sentle, e re ke atamele gaufi thata".

Tseladimmitlwa a tomola matlho a itebala, mme a buela kwa godimo:

"Lerumo le a bua. Baithuti ba tsaya kgatho ya mathhale. Ke kgato ya go katakata, ya go loga leano la go thibela go tswalwa ga sekolo. Ga se kgato ya bogatlapa. Ka jalo baithuti botlhe ba laelwa gore ba ipaakanye, ka moso fa sekolo se simologa ba ye botlhe go tsenela dithuto go ya ka dithulaganyo tsa bona tsa dithuto. Ga re batle majelathoko. Matla!, a e boe Aforika!"

Mosimane wa kwa Bongweni a keketega ka ditshego a le nosi. Ya re a fetsa go se thaila a re:

"Ka be ka re hu! ka moso ke lona. Go botoka fa ditshupetso di khutla gompieno. Fa ke fetsa go itsokotsa, ke tla kanama ka di latlhela bofofu, ka itlhokotsa mme ka moso ke tla tsoga ke le diphatsa".

Dithuto tsa tsamaya sentle. Ya nna e kete dilo di ile meriting. Go ile jalo ga ba ga fitlha letsatsi la mokete wa kamogelo ya baithuti ba baša.

"Ke ntse ke letile letsatsi le ka matlho a mahibidu. Ke utlwile ka ditiragalo tse di tsamaisanang le letsatsi le. A o raya gore ke bosigo botlhe Seaparankwe?"

E rile fa nako e gagabela ura ya bobedi mo mesong, ke fa mowa wa ga Tseladimmitlwa o le kwa tlase a sulafaletswe tota.

"Motho tota a ka latlhelwa ke botshelo jaana ka ntlha ya go gana go gogisa yo mongwe motsoko? Bona gore madi a ngwana wa motho a elela jang. Kana mosimane yo ke a mo itse, o ne a falola mophato wa lesome kwa Motlhakeng. Mmolai wa gagwe le ene ke moithuti gona mo sekolong se sa rona"

"Polao ya moithuti ya tsosa mokubukubu. Morago ga phitlho ya moithuti wa kwa Motlhakeng, ke fa sekolo sotlhe se eme ka maoto, go utlwala: "A a kobiwe, mmolai yo a a belesediwe".

Dipuisano tsa baithuti le maloko a tsamaiso ya yunibesiti tsa retela. Monafunanyana o o neng o kgabola mo yunibesiti, ke gore mmolai e ne e le setlhodi, mme letona la lefapha la thuto ya Bantsho le laetse Moreketoro wa yunibesiti gore a se ke a kobiwa mme a isiwe kwa kgotla-tshekelo.

Baithuti ba ne ba ganana le taolo eo ka gonne batho ba mothale o o jalo ba ne ba gololwa go twe ga ba na molato. Batlhodi le bona ba ne ba obamela ditaello go tswa kwa godimo.

Baithuti ba tlhantlhela ba ganana le taolo eo. Ga boela ga ngalwa dithuto, tikologo ya rena dipina le ditshupetso. Ga itelekela jaanong masole. Ba dira jaaka maphodisa maloba, bona ba gwanta ba rokile melomo mme ba sikere meratlatla.

"Wai! O raya gore re tla be re fetse? Fa go fela se go runya se? Ke felelwa ke tshepo. Ga ke bone monogwaga re kwadile ditlathlhubo"

"Se fafamoge monna! Fa go ntse jalo, ga go batle gore o tlhoatlhooge. Ke bona re tla laelwa go ya go fodisa ditlhogo kwa gae", Seaparankwe a gomotsa Tseladimmitlwa.

Morago ga malatsi a le mane ga diragala jaaka Seaparankwe a kaile. Tseladimmitlwa a tsoswa ke segodisa-modumo. Sejanaga se ne se tsamaya gotlhe, yo mogolo mo masoleng a ntsha ditaelo.

"Ke utlwile sentle. Molaetsa wa re, fa di tlwaela mafulo, re be re sa nkge fa. Re tla itsisiwe re le kwa gae gore re ka boa leng".

Tseladimmitlwa a ya kwa go tlhapelwang teng. ya re fa a fetsa go tlhapa a boela kwa phaposing, a phuthaphutha se e leng sa gagwe a letela gore nako e e kailweng e goroge.

E rile fa nako e le ura ya lesome, tsala ya gagwe ya re: "A re itatlhe monna. Fa re ka nna ra ritarita fa, re tla jewa ke dintšwa mme re tla fougatswa ke gase ya dikeledi."

"Ke dumelelana le mafoko a gago Seaparankwe. Kolobe ya morago ka gale e jewa ke dintšwa. Botshelo ba ka kwano bo makgwakgwa tota. Re kgarakgatshwa

ke batho. Ga ba na sepe le gore re duela madi a mantsi go nna re ntse re ya gae morago re laelwe go boa gape. Ka re fa e le mogokgo wa rona ene, ke mo utlwela botlhoko thata.”

O tsaya ditaelo go batho fela ba ba sa itseng sepe ka tsa thuto. Ke utlwile fa re ne re feta fa go ba bangwe ba masole ba tlhodiile, e bile ba re rotoletse matlho. Yo mongwe wa bona a bua gore ene ga a na sepe le go ithuta. A gatelela gore ene mmala wa gagwe ke o na thuto ya gagwe.

"Shh! didimala mogaetsho. Fa o bua ka nako tse di tlang, o tlhokomele gore o fa kae, o na le mang. O se ke wa phosumela fela. Puso e na le ditsebe le matlho gotlhe. E tlhometse ditlhodi tse o ka se keng wa be wa di lemoga gotlhelele. Tse dingwe tsa tsona ke batlhatlheledi, bakgweetsi ba ditekisi, le bona baithuti. Tlhokomela seo monna Tseladimmitlwa".

Tseladimmitlwa o gorogile kwa gae dikgang tsa go tswalwa sekolo sa bona e setse e le maloba le maabane di itsiwe. A ikhutsa go botswa dipotso. Ga feta kgwedi ba ntse ba le kwa gae.

O ne a setse a simolotse go bua ka pelo, a bua a le nosi.
"Ga ke itse gore ke ne ke batlang kwa Lebowa. Bona gona jaanong ke pharame mo gae, nko go sa dupelele"

Thapama a tsosiwa ke rraagwe fa a ne a mo kata ka lekwalo dikgang fa a tswa tirong.

"Ke a leboga rra. O tlile o ntsholetse lokwalo lo lo phutetseng tse di monate. Go itsisiwe fa sekolo se tla simolola ka Mosupologo. Ke tla menogela morago ka letsatsi la Morena".

Ka mosupologo fa sekolo se simologa, ke fa go manegilwe maina a ba ba atlegileng go tswelera pele go kwala ditlhatlhobo. Bontsi bo ne bo iteile sefololetse.

Ditsala dingwe tsa gagwe mantsiboa tsa tla go itlhogoga mme tsa mo eleletsa masego.

"Banna bagaetsho, ke akabetse fa ke le jaana. Kgang ya gore ka moso le rwala dithoto le ya gae e botlhoko. E a tllhaba kwa botennye ba pelo."

"Re ka se kgone go bua botlhe. Fela nna ke le Motsewakgosi ka re masego. Wena o tswelletse. Le fa dipelo tsa rona di le dintsho, boammaruri ke gore re baipolai ba ba sa lelelweng. Re ne re le ditwadi tsa dinojarara, bobodu, dikgosi tsa boroko, matlhale a go sa ye diphaposing tsa dithuto. Jaanong ke moo re maketse matlhajana a tlile bokhutlong"

Fa a fetsa go bua ke fa a tshologa sethitho se se neng se kopane le dikeledi. Botlhe ba tswa ka setu ba sa laela. Ba sia tsala ya bona e le nosi.

"Banna ba, ba bosula jang! Ba ka kgotlha setlhako fela jaana ba sa laela? Le gale ke a utlwisisa. Maemo a ba leng mo go ona a tsitsipane. Ke ipotsa gore ba tla simolola ka le lefe go tlhalosetsa batsadi se se diragetseng.

Bongweni e kgakala thata go tloga fa ke leng teng fa. Fa nka boela gae ka nngoba e sa fothwa, nna nka se goroge kwa gae. Nka tsimpolega ka rathagana fa fatshe ka swa. Ka swela ruri. Ya re fa ke goroga kwa gae, ka goroga ka sefela. Ke gopola mafoko a motlhatlhededi yo mongwe fa a ne a re amogela ka Ferikgong, botshelo ba mo yunibesiti ke tlhakantsuke.' Se se gakgamatsang gona jaanong ke gore sekolo se a tsena. Ditshupetso di kgapetswe fa thoko. Go lebaganwe le dibuka. Ba ba sa atlegang, ga go le a le nosi yo o supang a ba utlwela botlhoko. Mokgatlho wa baithuti le ona o tsupile molomo"

Fa ditlhatlho di fela, mantswe a ga morwa Mothoemang e ne e le a a phirimisang pelo. A ne a sa garola pelo.

"Gompieno re tlile bokhutlong ba ditlhatlhobo. Ke kwadile sentle. Fa batlhatlhededi ba ka di tshwaya ka mowa wa botho, ke tla sutlhelela kwa ngwageng wa bobedi. Le fa bontsi ba batlhatlhededi bo setse bo tlositse moitlobo wa maloba wa tlhaolele, ba bangwe bona ba ntse ba ganeletse mo tlhaoleleng. Re kwadile ka fa tlase ga maemo a makgaphilakgaphila. Go bogola dintšwa, go lela meratlatla, mme le dijanaga tsa ntwana di botologile fa pele ga rona. Ga ke itse gore maemo a a jaana a tla fela leng. Fa e le gore a tla re apara gape isagwe, motho o tla fetsa e le letlhokwa. Mogopolo le ona ga o bofologe wa phuthuloga. Motho o nna ka metlha a le mo lefatsheng la dikakanyo le ditiro".

Kgaolo 25

Matsatsi a le mararo morago ga go ketekwa ga letsatsi la matsalo a Morena, ke fa monna wa poso a sunyetsa lekwalo fa phatlhaneng ya makwalo. Mmasetšhaba yo a neng a ntse a okometse ka seitshiro, a nanoga go ya go tsaya makwalo.

"Rrago Nna! Le lekgerepe lena, lona ga le belaetse. Ke la kwa Bokone."

"Mm! Shu! Ke eng e ka re o tshogile jaana mmaago banaka? Le kgagole fela re bone gore dipholo tsa re eng. Fa o ntse o tsilatsila jaana, o tla dira gore dipholo di fetoge".

Ba gotlholela gongwe, ba tlhoma matlho gongwe mo lekwalong. Ba tshegela gongwe. Mmasetšhaba a buela kwa tlase a re:

"O falotse. A leina la Modimo le bakwe."

Kgaolo 26

Ngwaga wa bobedi wa ga Tseladimmitlwa kwa sekolong o ne o imelwa ke ditiragalo

"Ga re itse. Ke bona e kete ngwaga o jaaka o supa monna Seaparankwe, re tla thulana le mathata a le mantsi..."

"...O ka be o re re tla tshela jwa ntšwa le katse. Baithuti ba bangwe ba timatimetse mme ga go itsiwe gore ba komeditse ke eng. Bosigo go batho ba ba ntseng ba tswelletse pele go bula diphaposi go robetswe, mme go timele batho."

"Fa e le gore go jalo, rona jaaka re le lekgotleng la baithuti ga re a le bona. Matshelo a rona a mo kotsing. Ke boifa thata. Ke bona gore ga nkitla ke wetsa dithuto tsa me. Ke tla nyelela kgotsa ke tla bolawa fela jaaka ba ba ntseng ba bolawa, mme dipolao tseo e nne sepa la bosigo. Fa o le kelotlhoko o tla ntumela fa ke re malatsi a re a ntseng re sa ye sekolong a mantsi thata. A feta a re ka reng re tsene sekolo mo go ona. Go sa ntse go utlwala gore re tla tsenya letsogo mo mekubukubung ya bana ba dikolo go lwantsha thuto e e laoletsweng Bantsho."

"Ee! Go jalo Tseladimmitlwa. Re sa ntsane re tla lala nageng, re tsomiwa ka ditlhobolo bosigo le motshegare."

"Tsala! Tsala! E re ke go tsene ganong. Tsotlhe tseo ke a di utlwa. Fela se se nkutlwisitseng botlhoko go feta ke Gaoretelelwe. A ke re o a mo itse? Ke mokapelo wa me kwa Sebokeng. Fela fa ke bua jaana le wena, o ntlhanogetse. O ntshaba lebekebeke! A re ene ga a batle go ya kgolegolong. La bofelo fa ke ne ke kgaogana le ene, o ntlogetse ka mafoko a a reng fa e le ene le mokgatlho wa baithuti ke itlhophele, ke tlhope ona kgotsa ene."

"Monna Tseladimmitlwa, leina la kgarebe e, le a itlhalosa. 'Gaoretelelwe!' Ke nnete, ga o kitla o retelwa. Lwantsha tsa botlhokwa pele. Fa o feditse, ke gona o ka itebeganyang le ene. Jaaka moithuti wa Yunibesiti ena, o itse sentle gore maikano a rona a sephiri ke gore ka bonweenwee, 'Tokologo pele, mme morago go tla latela thuto'."

Kgaolo 27

Dithuto di ne di tsamaya ka ona mokgwa o o jalo. Malatsinyana di tsamaya ka thelelo mme go boe go tlhakatlhakane gape, jalo le jalo.

"Gaoretelelwe mokapelo, wena yo ke gopolang gore ka tsatsi lengwe re tla be re kgwilwe ke leruarula le la ditshotlego, ka re mo metsotswaneng e ke nang nayo, le fa motho a phela ka go tlhola a le mo mabelong, dithuto tsona ke ntse ke di gapa sentle."

"Ke itumelela mafoko a a jalo," mosetsana a buela kwa tlase e ka re ke motho a tsoga mo borokong. "Le nna ke ntse ke gakgametse sentle. Ke eng e ka re o itebatsa maparego a ke go beetseng ona?"

"Nnare! O a be o reng? A a feng?"

Gaoretelelwe a bula mojako a supetsa moeka ka monwana: "Ka re kgotlha setlhako! O itse sentle sentle. Ga ke batle go tlhatlhelwa. Ke rile tšhono ke ya gago. Ikgethele!"

Tseladimmitlwa a kgotlha setlhako. Fa a le kwa ntle, a bona ditlhare tsa meriti, tse ka gale ba neng ba ikhutsa ka fa tlase ga tsona fa dilo di ile meriting, e ka re go pagame babolai mo go tsona.

A tsamaya a lebile kwa morago. A kgopa letlapa le le

neng le dikaganyeditswe ke ditšheše... A re ruthu! A tsoga ka pele, a fofora seretse mo diaparong le mo matsogong. A dira jalo e ka re o lebilwe ke batho le goka, go sa nna jalo. E ne e le letshogo le le mo apareng ka ntata ya maemo a baithuti ka motlha oo.

"Ke ne ke sa solofele gore ke tla goroga ke ntse ke tshela mo phaposing ena ya me ya go robala. Yona fa ke gorogile mo go yona, ke itse mathaithai a go tila dira."

A gopola seromamowa sa gagwe. A tobetsa konopo. Ya re se fetsa go opela pina ya papatso, sa mo thimotsa ka tse di reng bana ba dikolo tsotlhe kwa Lejweleputswa ba tlhotse ba ngadile dithuto. Dikolo di le mmalwa di jelwe ka molelo. Go ile ga nna le thulano gareng ga maphodisa le bana ba sekolo. Ba bangwe ba ile ba tswa kotsi mme ba potlakakisetswa kwa dikokelong.

Mogasi a ntse a bega jalo, a tima seromamowa mme a se omanya.

"O a itse seromamowanyana se, se makgakga! Se dira jang go mpegelela dikgang tse di bosula jaana? Baithuti ba diyunibesiti...? Ke eng sona seo? Batho ba ba maaka ba, ba be ba bua ka rona re ise re be re tseye tshwetso. E ka re motho a ka kopana le mogasinyana yo o makanyana yoo, motho a mo tlatse le mmila ya toropo makanyana ao a be a fela."

Pelo ya gagwe ya mo kgotlhokgotsha go se nene. Boroko ba mo tlela. Ya re pele a khurumetswa ke letsha la boroko, a bua a sa ikutlwe a re:

"Go setse fela matsatsi a le mmalwa re be re kwala. Kana baithuti ba Lebowa ga ba di tshabe. Ba ka

dubakanyana ga be ga sala go tobekanyane..."

Ga nna e kete go tla tlhakatlhakana, fela ga se ke ga dubakana. Ga sala magatwe a a se nang tlhomamiso. Letsatsi la go kwala ditlhatlhobo la goroga le sa kope ope.

Fa dilo di ne di tsamaile sentle, dipholo di ne di goroga gantsi morago ga letsatsi la matsalo a Morena.

Kgaolo 28

Goitsemodimo le Thatokeyamodimo ba ne ba di emetse ka matlho a mahibidu e ka re ke tsa bona. Ba ne ba setse ba itse le nako e monna wa poso a gorogang ka yona.

E rile di goroga tsa wela matsogong a bona.

"Ke go boletse. O fetile a tswetse matlho. Leba fela gore ke maduo a a kwa godimo jang."

Thatokeyamodimo a di latlhela bofofu.

"Go a itumedisa go bona batho ba dira sentle jaana. Ditshoso tsa polao le go salasalwa morago ke dira, ga di mo dire sepe. Go oketsa botlhale ba gagwe. Ke tla tsoga ke fophola gore ke na le bokae, gore ke tle ke mo rekele mpho."

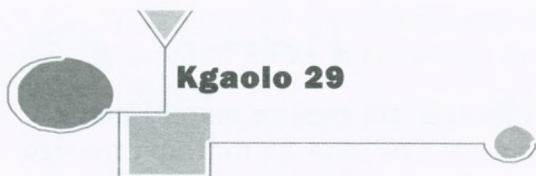
Batsadi bona ba ne e ka re maikutlo a bona a kwa tlase thata, matlhagatlhaga ale a ngogola a fokotsegile.

"Mma! Mmaago banake, re a mo lebogisa. O tsamaya tsela e e botlhoko. Fela o na le mokokotlo o o tiileng, e ka re a ka tshwara jalo go fitlhela a fetsa."

"Nna rraago banake ka re, tsela ya modumedi e nna fela jalo. Ga e ke e nna monate. Ke tsela ya mebitlwa le diphatsa. Le rona re tshwanetse ra natlafala mo

moweng. Masole le maphodisa a a tlohang a re
tsositse masigo a, re tshwanetse ra ba itshwarela.

Ga ba itse se ba se dirang. Ba ragaka mabati jaana,
ba kolopa marulelo a ntlo ya rona ka matlapa masigo
jaana, gone ba le tatlhegong. Le etla letsatsi la bona.
Motho e tla re a botswa gore o ne a dira eng, ya re
gore a arabe a re: 'Ga se nna!' Motho wa bona o tla
shadikanya matlho fela."

Kgaolo 29

Fa morwa Mothoemang a le mo ngwageng wa bone, ngwaga wa gagwe wa makgaolakgang, dilo di ne di tobekane go gaisa.

"Wena Seaparankwe o a itumela ka gonne o weditse dithuto tsa gago. O apere, e bile gona jaana o dira ka maatla gore o tle o apare la bobedi. Ke ka jalo o se nang sepe fa motho a re o mo thuse.

"Šh!! Ee! Ke go bolelela ka metlha le metlha gore o neneketse o a ikela. Bona gore ke nako mang. Bosigo gare. Ke nna yo ke henehenenang nao? Fa e ka bo e se nna, ba ka be ba go thubile tlhogo wa neela mowa... Wa fitlha fela jaaka ba ba ntseng ba bolokwa go sa twe sepe. Ke go kukile o idibetse ka go isa phaposing ya me, ka go alafa le fa ke se ngaka. Ke mo jaanong o thantse."

"Jaanong o raya gore ngaka e tla tsoga bosigo jaana? Ke pitlagantswe ke ditlhabi..."

Kgaolo 30

Ngaka Selamolela a tshuba molelo mo phaposing ya balwetse e e neng e le ka mo gare ga ntlo.

A bua a le esi a re: "Ba be ba tlhatlhamotse yo o feng? Kana batho ke bao tlhe ba bogisa bana."

A bula mojako mme a leta go amogela batswakotsi.

"Tseladimmitlwa, o se ke wa be wa tshwenyega. Ngaka e, ke ngaka ya dingaka. Ngwana wa mmu wa Aforika. Ke ene montsamaisabosigo wa rona, ke yoo o tshubile. A re tsene."

Ngaka ya di tsamaisa jaana le motswakotsi: "O sa ntse o itekanetse monna Tseladimmitlwa? Ditlhabi tse o lelang ka tsona di tla kokobela fa ke fetsa go go tlhaba. Lerumo la tlhobolo, le lona ga le a tsena mo go wena. Le tsene ka fa leragong la moja, mme la tswa ka fa leragong le le ka fa molema. O lesego. O tla fola fela mo nakong e e sa fediseng pelo. Tsaya molemo ke o, o o nwe gararo ka letsatsi. O mohibidu o, o o tshase mo maragong bosigo bongwe le bongwe fa o fetsa go tlhapa. Fa o fetsa o tsene mo dikobong. O se ke wa leka go o tshasa motshegare. O ka gakala wa go baba, mme wa tlhakatlhakana wa fitlhela o apotse borukhu o lebetse gore o mo gare ga batho, o nnetse go ingwaya o sa fetse. Ka go dira jalo, o tla lemosa dira gore ke wena o jelweng ke tlhobolo maabane. Ba

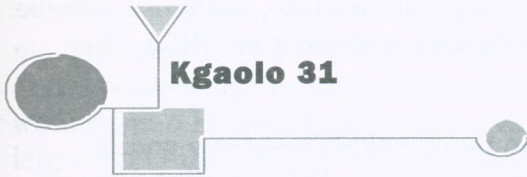
siame ba ntse ba le jalo.

Ba tla athama fela jalo go fitlhela se se ba beileng foo se ba tlosa. Jaanong ge tawana tsa Aforika, aparang lefifi la Mankweng, mme le khukhune le boele morago. Gakologelwang...mmutlwa o se ke wa be wa rotha madi. Tsela tshweu!"

Ngaka Selamolela a tswala mojako a tima phaposi a ya phaposing ya gagwe ya borobalo.

Mo lefifing:

"Re a leboga ngaka. Khupamarama re tla swa nayo."

Kgaolo 31

E ne e setse e le malatsinyana morago ga go hulwa ka tlhobolo. Mathaka ke fa a thubile segole mo phaposing ya ga Tseladimitlwa.

"Banna, le tshotlego ke a e itse, fela e re leng mo go yona ke kgosi kgolo ya ditshotlego. Rona boTseladimmitlwa, maina a rona a kwa meagong megolo ya ditona tsa sesole le tsa sephodisa."

Ya ne ekete o kgorelediswa ke sengwe, mme morago a re:

"Ba tla re tsoma go fitlha leng? Fa ba palelwa ke go re tshwara, ba re tshosa ka gore ba tla tswalela Yunibesiti. Ga se kgetsi ya tsie. Le gale re tla bona..."

Tsala nngwe ya re: "Ga re a tlela tseo fa. A re di lebaleng tseo re iketle fela. Re robe sogo, re tlotle, re gopole ditiragalo kgolo tse di itumedisang tsa sekolo sa rona..."

"A le utlwile banna? E ka re ga le nne fa. Fela jaaka ke le Seaparankwe, nna ga ke timane ka dikgang...Le lemogile gore "Caravana" ele e e neng e le gaufi le hostele ya Madiba, ga e yo? E gogilwe bosigo jo bo fetileng. Fela tsa yona ke masula fela...Mong wa yona yole wa mmenyana, yo o neng a le mo lefapheng la tsa maphelo, o wetswe ke leru."

Ditsala tsa gagwe tsa rotola matlho, tsa tsosa ditsebe. Mongwe wa bona a buela kwa godimo a re: "Bua. Bua fela!"

"Ee, ke a utlwa. Go tsena sekolo o setse o godile mathata. Le gale go tla tweng. Dilo tse dintsi tse di fosagetseng ke maungo a puso ya tlhaolele. Fa e ka bo e se yona, batho ba ne ba tla tsena dikolo ka dinako tse di tshwanetseng. Ke ne ke kaya fela banna. Kgangmoko ke gore, mosadi yo o nyetswe. O ne a rometswe ke Rre kwano go tla go oketsa dithuto tsa gagwe.

Jaanong motho wa batho a raeletshega. A gapiwa pelo ke mongwe wa baithuti ba banna... Batho ba phela mo sebeng. Ya nna lenyalo mo godimo ga le lengwe.

Fela banna le a itse gore ga di lale. A ke re go jalo banna?"

Ba dumela ka ditlhogo e ka re ba tla re "O senya nako... Tswaya ka tsona!"

"Mogalammakapa! Ya re dikgang di goroga kwa gae, monna a re: 'Ga re senye nako! Fa e le gore o etse ona matlakala ao, o tla nkitse! Ke tla goroga bosigo a sa gopola. Ke tla tsaya kgato e e gagametseng'.

Gagonabeng a goroga gare ga mpa ya bosigo kwa Bokone. Mogatse le molekane wa gagwe ba ne jaaka gale ba le mmogo, mme ba ile ka boroko...

'Ke bofeletse Caravana mo sejanageng, mme ke fa ke ile jaanong'.

A gata mafura koloi ya tloga ka lebelo.

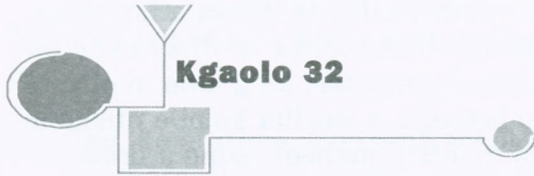
Banna! Utlwang se se diragetseng. Ditsala tsa tsoga mo borokong fa di ne di kgotlhokgodiwa ke dipolwane tse di mo tseleng. Ka re kana di thusitse, ka gonne moithuti wa monna o kgonne go betsega, a itatlha koloi e ntse e le lebelong. O ile a gobala maoto a mabedi, mme a ikisa kokelong ya Mankweng. O dule, e bile o tsamaya ka thuso ya dithobane."

Basimane ba thubega ka setshego. Mme jaaka ba ne ba bua, ba bangwe ba tshega gore ba be ba thulamele ka ditshego. Fela yo mongwe a botsa gore go diragetseng kwa bokhutlong.

Karabo ya nna, "Ga ke itse. Fela jaaka koloi e ne e supa gore e tswa kwa Mabopane, e ile teng. Ga re itse gore fa e goroga kwa Mabopane go diragetse eng."

Tseladimmitlwa a gotlhola ya ne e kete o metsa sehuba. Fa a fetsa a re: "Ija! Ka re batho tota ba wela dingalo ka ntlha ya go ipagollela megodu.

Le ene a thulamela, a simolola go gona jaaka ditsala tsa gagwe.

Kgaolo 32

Fa go gololwa maina a ba ba sutlheletseng go kwala tlhatlhobo, ke fa leina la ga Tseladimmitlwa le le mo lesomong.

"Ke a utlwa tsala. Ka re le fa re phela re thuba mabelo, re tlola mabota, e bile ka dinako tse dingwe motho a pateletsega go iphetola tshobotsi, Modimo o ntse o re babaletse, ka motho yo, le ene, o bone tšhono ya go kwala. Ke buisa go ntse go le jalo. Fa dilo di le matobetobe, dithuto di nwelela sentle mme di ikgate kwa motsheo wa tlhaloganyo; di pumpunyega fa ke kwala tlhatlhobo. Tsala, o tla lemoga gore fa batsadi ba me ba ne ba re ke Tseladimmitlwa, ba ne ba bonetse dilo pele. Ruri ke tsamaya tsela e e tletseng mebitlwa"

"O opile kgomo lenaka. Nna ke go ithutile, e bile ke go tlhaloganya go menagane. O diphatsa monna. O semomoni sa mmakgonthe. Ga ke belaele le go se ene. O tla falola o sa belatse ope."

Gompieno e ka re re repile thata. Motho a le mo maemong a re leng mo go ona, o tshwanetse ka gale a be a phuruphutshitse gotlhe, go tiisa gore boRetlamotshwara ba itshubile fa kae."

A tsaya kuane ya gagwe, a joromela kwa ntle. A gata

ka ditsetsekwane. Ya re a le kgakajana a re, "Go ya ka magoro ga se go latlhana."

"Re tla boa re thulane gape. Fekela o re tike! Mme o tile dintšwa tsa mmuso."

Ke fa letshanyana le mo phamola. A phaphamisiwa mo borokong ke fa a utlwa go kokotwa fa mojako.

"Tseladimmitlwa! Tseladimmitlwa!" Ba mmitsa ka leina, mme a be a arabela kwa tlase.

"Ka re ba gorogile. Ke itse gore ditsala tsa me di kokota jang. Re na le mokgwa wa rona wa go kokota. O, mokokoto ke wa ba ba matlho matala. Ke tla bona ke dirileng?"

Mokokoto wa nna wa tswelela pele. A itlhaba ngololo fela a gopola letshoba. Kwa ntle ga go senya nako a re jolo! Tlho! Ka maoto a mabedi mme a nyelela mo tikologong ya sekolo.

"Ke bona botshelo ba moithuti wa Montsho. Tsala ya me ya kwa Ga-Mothapo e tla mpipa ka diphuka bosigong jono."

Modimo ga o je nkabo. Tsala ya gagwe ka le yona e ne e itse se se diragalang, ya akofa ya mo siamisetsa diyamaleng. Go ne go rena setu. Ga robalwa go didimetswe jalo.

Kgaolo 33

Ka je le latelang, Tseladimmitlwa a fetoga noga. A somoga mo moitlobung wa kgale. A boela sekolong a sa tshwane le setshwantsho se ba neng ba se tshotse ba mo tsoma ka sona.

Ka nako ya dijo tsa sethoboloko, a anagela tsala ya gagwe ka tsa go falola ga gagwe.

"Ke tswa go latsa tlhogo kwa Ga-Mothapo. O a bona le wena gore ke fetotse mawa. Ba ne ba le teng, mme ga ba ka ba itse fa ke tseneng teng."

Seaparankwe: O letsipa monna. O letsetse. Yo o tla go tshwarang, o tshwanetse a be le botlhale. Fa e le ba ba tshwerweng ke boroko ba nntse ba tsamaya ba, ba lebale.

"Di kalo molekane. Kwa ke tswang, go kgakala. Bongweni ke kwa motsesetoropo, matlhale ke a mantshi. Fela selo se se usang pelo ya me ke, kgang e e ileng magoletsa. Kgang e e reng Yunibesiti e tshwanetswe go tswalelwa. Baipei mo lefatsheng le la Azania, ba e kgala gore ke mongobo wa dira tsa mmuso. Ba re ga se sekolo, ke thupelo ya diganana. Tota e ka re batho ba ba retelelwa ke go tshwara baithuti ba ba rileng gore ba ba tlhatlhele? Mme ya re ba retelelwa, ba re Yunibesiti e tswalelwe?"

"Nnare le nna ka reng? Kana wena monna

Tseladimmitlwa, batho ba, ga ba na kgala. Ba ka dira jalo... Ba e tswalela, ra be ra swaba. Ya re ba fetsa go e tswalela, ba re tsoma kwa magaeng. O se ke wa lebala gore ga twe ba dirile eng ka dikolo tse di tshwanang le boKilnerton, Wilberforce, le sekolo se segolo sa Madibane se se neng se le kwa motseng wa Sophiatown."

"Ke sa go tsene ganong kgang e ya go tswala sekolo, e setse e bile e tšhotlhiwe le kwa palamenteng. Botlhe ba ntswe lengwe fela. Ba re a e tswalelwe! Ke mosima o o alosang dinoga. Kgato e ka nna ya tsewa leng kapa leng. Lefoko le ka goroga le laela moreketoro gore a re laele go re re phuthephuthe makgasanyana a rona mme re itlhwatlhwaeletse..."

Ba kgaogana dipelo di le botlhoko, ba hutsafetse. Isagwe ya sekolo ga e tshepise.

Phokotsego ya dikgaruru ya lebatsa palamente go tswala sekolo. Motlha wa bofelo wa goroga, ditlhatlhobo tsa kwalwa. Baithuti ba fetsa ka go refosana. Mongwe le mongwe a leba gaabo. Gaabo motho go thebe phatshwa.

Kgaolo 34

Lelapa la ga Mothoemang le ne le setse le tlwaetse botshelo ba kgeriso. Mothogatlhobogwe o ne a setse a utlwisisa gore go ganana le dikgopolo tsa makgowa ga se sepe, e bile ga se molato.

"E setse e le nako ya dijo, le ka atamela fa tafoleng gore re thibe legaba."

Ya re fa ba fetsa go tsaya manno, Mmasetšhaba a rapelela dijo.

"Modimo tshegofatsa dijo tse le matsogo a a di apeileng. Re kopa gore di re fe maatla re tle re kgone go tia matla mme re emele marata a dipogiso a lefatshe leno A go nne jalo."

"Hmm." Mothogatlhobogwe a se ke a itse gore a simolole jang. "Ke thapelo e e tsosolotsang mewa e e korobetseng."

"Ke boammaruri! E tsosolosa mewa ya rona batho ba botshelo jwa ti ... ti pote! Kana re tsoimiwa bosigo le motshegare."

Sefatlhego sa ga Tseladimmitlwa se ne se supa a phuthulogile fa a bua jalo. A tswelela pele ka gore: "Ke a bona gore jaanong le tlhaloganya maemo a lefatshe le. Motho yo montsho ga a welwa ke meriti. Ga a na karolo ya

go akanyetsa tsa botshelo jwa gagwe.

Se se tla tlhokegang ke thuto le mafega. Ke le leboga thata ka go nne le ile la mpha tšhono ya go ikoketsa ka thuto."

Dipholo tsa ga Tseladimmitlwa tsa ngwaga wa bofelo di ile tsa diega. Seo sa mo tshwenya thata.

"Wena rre le mme, ga ke itse gore se se tshwereng dipholo tsa me ke eng. Ga ke na letshogo la gore ke paletswe. Ke a itse, ke falotse. Go sengwe se se diragalang ka tsona. Ke tshwana le magogwe, ke belaela lemepe."

"Le nna mosimanyana wa me ke tshwana fela le wena. Sengwe se teng."

Rraagwe a bua jalo a fetsa go metsa mothama wa bofelo wa mogodungwane.

"Dilo di le dintsi di a diragala mo lefatsheng le la rona ngwanaka. Ka re matswakabele fela ngwanaka. Ke bua jaana maabane e rile ke utlwa mokgwasa ka fa ntle, ka ithaya ka re ke dintšwa tse tsa mo sekompolasa, tse e ka reng di rupelletswe go gasanya matlakala mo dikgorong tsa batho. E rile fa ka re ke okomela ka letshola go bona gore ke ntšwa ya ga mang, ka bona motho yo ke neng ke sa mo solofela..." Mogalammakapa! E ka bo e ne e le mang fa e ne e se Mmallolo? O ne a tsamaya le banna ba bararo ba Makgowa. E rile fa ba furalela ntlo ya rona, ba ema go se nene. Ka bona yo mongwe wa bona a ntsha bukana mme a kwala sengwe mo go yona."

"Rra, ka re tota o tsamaya le dinako. Matlho a gago a ne a sa go fore. Ke nnete o ne o bona ene mosadi yoo

wa setlhodi. Metswedi ya rona ya baithuti e netefaditse gore ke setlhodi.

Motho wa batho yo, o tshela ka maaka le gonne a rekisa matshelo a batho jalo. Go tlhoka ruri go jesa maswe. Motlhoka sa gagwe ke moka o suleng. Ke utlwela mosadi yo wa Modimo botlhoko."

Dikeledi tsa tlala mo matlhong a gagwe, a ntsha lesela le lesweu mo kgetsing ya borukhwi, a di tšhwimola mme a tswa a ya go ema kwa ntle.

Ya re a le nosi, a tlelwa ke monagano o o reng: "E ne e ka re go sa ntse go iketlile jaana, a ineye naga."

Tseladimmitlwa a thulana le maikutlo a. Kwa bofelong, a bua a le nosi a lebetse gore motlhomong go batho ba ba fetang ka tsela, mme gongwe ba ka mo utlwa.

"Nyaa! Ga e ise e nne nako. Nako eo yona e etla, e setse e le gaufi. E tla re e fitlha, ke tla rwala masigo ka tlhogo!"

Sengwe le sengwe se na le motlha wa sona. Tsa goroga dipholo. Lelapa la ga Mothoemang le ne le penologa boitumelo.

"Ijo! Mosimanyana wa me o montlenyane o feditse! Ke morutegi."

Keledi ya feta go tswa mo matlhong. Mmasetšhaba a felelwa ke mantswe a go tswela pele.

Mothoemang: Ke tla tlhaba kgomo ka letsatsi la gagwe la dikaparo. Go tla nna teng mefuta yotlhe ya dijo ka letsatsi leo. Re tla ja sa mpana phatlhoga.

"Ke itumetse fa ke weditse dithuto tsa me. Fela thuto ga e fetswe. Ke sa ntse ke tla ithuta go ya pele. Jaanong boMothoemang, ke batla go le lemosa se.

Kwa ntle ga dipholo, go na le lekwalo le le supang gore dikapeso di ka kgwedi ya Mopitlwe, ngwaga o o tlang. Letsatsi ke le, le lona le tlhagisitswe. Fela kgangkgolo ke gore, pele lekwalo le le goroga kwano, le fetile gongwe. Kwa teng ba le butse ba utlwa dintlha tsotlhe tse di mo lekwalong. Le a itse gore ke bomang. Ke a solofela gape gore le a tlhaloganya gore ke go reng ba dira jalo."

Batsadi ba arabela gongwe ba re, "Re go utlwile, re go tshwere gore o re eng."

Kgaolo 35

E rile go setse malatsinyana a le mmalwa gore letsatsi la dikapeso le goroge, a di otlala jaana Mmallolo: "E ka re ke a bona," a thaila setshego. "E ka re ka bona le mo ngomela ka ditshipi ka yona purapuranyana eo ya gagwe, mme le mo kolopela ka fa morago ga mmadisefo. Dijo tse di tla beng di tletse dipitsa di tla ba sulafalela, mme ba tla palelwa ke go di ja. Jaanong ke mo ke tla beng re segetswa ka fa mafureng. Re tla di thuga gore motho a be a palelwe ke go emelela fa a tla beng a ntse gona."

Maphodisa, fa Mmallolo a ntse a inanatha jalo, ba ne ba fela pelo gore o fetsa leng. Le lengwe la mo tsena ganong:

"Šhh! Šhh! Nte ke go thibe molomo. Ga ra tshwanela ke go nna nako e telele jaana. Tsaya bohesane ke bo, o tla sala o bona gore o bo dirisa jang. Se le bale mmaago wena! 'Sekhukhuni se bonwa ke sebatladi'."

Kgaolo 36

Letsatsi pele ga dikapeso, a lala a phampholotse masigo ka tlhogo. Fa letsatsi le ntsha nko, a tsena mo sekgweng se se fa gaufi le noka ya Odi, a fodisa maoto ka fa tlase ga setlhare sa mošabele.

"Hmm! Ka tla ka tsamaya. Maoto a me a rurugile. Ke setse ke le gaufi le molelwane wa Botswana. Ke tla thiba legaba ka dijonyana tse ke di rekileng kwa Tlhabane. Leina la benkele e ke rekileng dijo kwa go lona ga twe ke 'Thanda-bantu'. Mme ga go a nna jalo. Ke utlwile makgowa a lefelo leo a tlhapaola motho ka Setswana ba be ba mo tshepisa go mmetsa. Le fa o ba lebile, o bona fela gore motho yo montsho ga ba mmeye sebete.

Ke tsona tsa dingwe tse di bosula tse di dirang gore nna le ba bangwe re be re le mo dikgweng jaana. Re tla be re garumelwe ke dioka le diphologolo tse dikgolo mme di khutlise matshelo a rona."

Ya re a fetsa go bua a tlalellana pelo ya ya mafisa. A thubega ka selelo. Ya re e le ene, a boa a ikgalemela.

"Morwa Mothoemang, ga o ikutlwe gore o a tlhodia? E ka re o setse o le gaufi gore o tlolole ka kwa Botswana, wa bitsa masole ka selelo?"

A didimalala a re tu! Morago a ethimola, he-thhia! He-

thhia!" A thulamela ka boroko. Mo mosong o o latelang fa matlhasedi a letsatsi a sedifatsa sekgwa se a neng a iphitlhile mo go sona, a tsamaya ka keletlhoko a ba a fitlha fa nokeng ya Odi. Teng a iphatlholola dithoko ya re a fetsa a tikela le ditlhare go boela kwa kutleng ya gagwe.

"Ke setse ke fetogile motsamayanosi, e bile gape ke mmuanosi." A bua jalo a koba tlala ka dijo tse a di rekileng kwa Tlhabane.

"Fa ke ne ke itsitse gore go botlhoko jaana go kgaratlhela kgololosego, nkabe ke sa itshwenya. Ke ne ke tla itshokela tsotlhe tsa puso ya tlhaolele. Gona jaana botshelo jwa me bo mo kotsing. Ke lebane le dilo tse dintsi tse di ka bo fedisang. Ke ona masole a ke itseng ka botlalo gore a setse motlhala wa me morago, le dikwena tsa noka ya Odi, diphologolo tsa sekgwa se sentsho se, mme se matshosetsi thata. Ke tlala fa mofago o wa me o fela."

Kgabagare ga utlwala modumo wa ditlhubolo ... mme moragonyana ga boela ga lela tsona dinyetse.

"Ke tla tshwana ke gore ke tlhotlhomise gore fa ke tloga fa, ke leba kae"

Tseladimmitlwa a bua mafoko ao a bofelela lesela le lesweu mo kaleng ya setlhare.

"Naga ena e a tshosa. Tlhaga le ditlhare di kitlane mo go leng thata go tsamaya. Go a boifisa. E ka re go tla rotoga noga mme ya ratha tlhogo ya me mme ka bolawa ke botlhole. Bona fela motlhala wa dinoga. Tlhaga le ditlhare di ntse di sesafala, go itshupa jaanong mmu wa motlhaba. Molelwane ke yo.

Go bontsha go na le dipodi kgotsa le batho ba ba
huhumelang ka kwa ga bothale. E tla re fela fa
letlatlana le goroga, ke be ke huhumela fa, mme ke
goroge ka kwa Botswana"

A boela kwa a neng a le teng. Lesela la mmita mme a
se ke a thulana le mathata ape.

Kgaolo 37

Ka letsatsi la dikapeso go ne go tsamaega ka nxa..nxa! Masole le maphodisa ba ne ba paregile ditsela go fitlha kwa Polokwane. Fa o goroga kwa Yunibesiti ya Lebowa, ba ne ba le motlele go feta. Ba ne ba file maipato a gore ba utlwile gore go tla tsoga ditlhatlharuane ka letsatsi leo la dikapeso. Di tla tsoswa ke baithuti ba ba sa atlegang, mme ba foo, go sireletsa matshelo a batho ba ba se nang molato le yona meago ya sekolo.

Motho yo ba neng ba mo tsoma o ne a seo mo lesomong leo. Fa ba sena go mo tlhoboga, ba letsetsa kwa Lejweleputswa gore ba ye go phuruphutsha kwa Bongweni.

Koloi ya mmadisefo ya ema fa kgorong ya ga Mothoemang. Ga fologa batho ba tshwere ditlhobolo. Ba raga lebati mme la bulega. Ba itatlhela ka mo gare.

"Hei wena monna! O kae ngwana wa gago?" Ga botsa lephodisa la lekgowa ka Setswana.

Ya re gore Mothoemang a arabe, a diega. Kana o ne a gakgamaditswe ke Setswana se se neng se buiwa ke lekgowa leo.

Morago ga nakwana a isa magetla kwa godimo, mme a tumulola molomo a re: "Ga ke itse, le rona o re

timeletse".

Mapodisi ka bobetwaepelo, ba ragaka mabati. Ba be ba tsholola bojalwa ba Setswana bo bo neng bo le mo phaposing ya go roba sogo.

Mafoko a bona fa ba tswa ba itlhaganetse ke a: "Hy is weg, maar ons sal hom kry", ga bua lona lekgowa le le neng le bua Setswana. Kana ga twe motho fa a utlwa botlhoko o bua puo yona ya gaabo.

Ntlo ya ga Mothoemang ya sala e tlhakatlhakane, go elela majalwa, ditilo di robegile le dipone tota di thubegile.

"Ga ke itse gore re sentse eng se se kalo!

Mosimanyana wa rona o nyeletse, ga re itse gore o sa le botshelong. A Ramasedi a re phatshimisetse sefatlhego sa gagwe"

Mmasetšhaba a bua jalo a ntse a tšhwimola kgodu e tshetlha e e neng e elela mo ntlong ya gagwe.

Ya re fela fa letlatlana le goroga, Tseladimmitlwa a huhumela bothale a ba a sala a le ka kwa, a gatile mmu wa Botswana. A leba motseng wa Mmathobudikwane.

Ntlo ya ntlha e a kokotileng mo go yona a amogelwa.

Motlhala wa motho ke molomo. "O le mang lekolwane"; ga botsa Rre Gagonaboroko.

"Ke Tseladimmitlwa Mothoemang. Ke tswa ke semasema go tswa kwa Gouteng. Ke tla ke tshaba bogale ba maburu".

Gagonaboroko ka kutlwelo botlhoko. Ao ngwana wa batho o bogisetswang ke batho? Ke itse Teransefala sentle. Ke ne ke dira kwa meepong ya gouta kwa Turfontein, gona kwa go tabogelang dipitse kajeno. Ke itse bokgopo ba ka kwa sentle".

Gagonaboroko a leba Tseladimmitlwa ka matlho a kutlobotlhoko. A gotetsa molelo wa dikgong mme a roba letlhokwa mo lefeelong le le neng le le fa morago ga lebati, a tshuba motsoko mo peiping. Ya re a sena go ntsha mosi gararo ka dinko a re: "Fodisa maoto monna wa gaetsho. Lokologa o ikhutse. Diga maikutlo a a kukegileng. E tla re o se na go fodisa tlhaloganyo, ka go isa kwa Motshodi. Go na le lefelo la batho ba ba tshwanang nao jana. Lefelo la

batho ba ba lwang le puso ya ka kwa Teransefala. Lefelo leo ke Dukwe. A o a le itse ngwanaka?"

"Ke le gopola bofitlhanyana. Dilo di le dintsi ka kwa Teransefala, ke dikhupamarama. Ga di buiwe, di a kekologwa", mosimane wa kwa Bongweni a araba ka iketlo le ka kelotlhoko.

Bosigo ba akofa ba sa. Morago ga dijo tsa go fitlhola, Gagonaboroko le Tseladimmitlwa ba leba kwa ga Kgalefa. Go ne go le kgotlha mesong eo, mme ka jalo ba fitlhela baeteledipele ba Bakgatla fa kgotleng.

"Sedibelo! Bakgatla", ga dumedisa Gagonaboroko fa a fetsa go baya lesago mo dikotaneng tse ba di supeditsweng ke mongwe wa dikgosana tsa Bakgatla.

"Ke tla ke le boditse phokoje jaana, ke leka go thibosa mokaulengwe yo ke nang nae marumo go tswa ka kwa go boRankudikae. Tsa ka kwa Teransefala ga di tlhaloswe, di a itse ge. Ngwana ke yo, ke molwelakgololosego, Kgabo! O batla thuso jaaka ba bangwe ba ba ileng ba goroga mo lefatsheng le la rona".

Kgosi Mmusi a araba ka khutsafalo, sefatlhego sa gagwe se supa go tshwenyega.

"A utlwetse Kgabo! Tiro ya gago o e weditse. Kana ba ga rona ba tletse gona ka kwa Teransefala.

Re a itse gore tota ba tshwere phage ka dingana. Ba sotlega mo lefatsheng le le reng bona wee! Ga ke itse gore dikgoberego tseo di tla khutla leng. Ngwana yo, fa re ka tlhotlhomisa sentle, re tla fitlhela e le madi a borona. Ke Motswana e bile ke Mokgatla jaaka maina

a gagwe a itlhalosa. Ba gaabomogolo ba agile ka fa Manamakgoteng.

Fela jaaka go sa sireletsega go nna le mokaulengwe a tshwana nae, re tla mo gorosa ka kwa Dukwe, re mo refolele baeteledipele ba mokgatlho wa ANC. Re tla itsise ba kwa Manamakgoteng ka ga gagwe, mme ke bona ba tla ikgolaganyang nae. Re se lebale gore, motlhala wa motho ke molomo".

Bakgatla ba phatlhalala. Ba kgaogana ka le le reng, "Pula! Pula! Pula!

Kgaolo 39

Bosigo Tseladimmitlwa a ikema ka lefoko.

"Gompieno ke netefatso ya gore ke boammaruri fa go twe, Batswana ke batho ba kagiso. Go tloga kwa ga Rre Gagonaboroko ke amogetswe ka diatla tse pedi. Le fa mošate wa Bakgatla, ke fa ke amogelwa ka diatla tse pedi tse di bothitho. Ke filwe tsotlhe tse motho a di tlhokang. Metsi, dijo, boroko le yona tshireletso. Kgang ya gore batho ba mo Motshudi ba robala ka ditlhako, ke kgomo ya mmopa. Lepodisi la lekgotlha le le robetseng ka fa phaposing e nngwe ele, le rotse ditlhako. Ga le a robala ka tsona. Ke nnete go tsamaya ke go ithuta e bile ke go bona".

Ya re a ntse a le mo go tseo, ga goroga tse dingwe mo tlhaloganyong ya gagwe. Ga tlhaga mo go ene setshwantsho sa lelapa la gaabo. A ba bona ba feletse, mme go supa ba sa iketla. Masole le maphodisa a ba tsentse legong maragong. Ba ba kokotela nako le nako, ba tsomana le ene.

"Ke tlhakatlhakantshitse lelapa la gaetsho. Ke ba sulafaleditse. Ba tla sotlega ka dinako tsotlhe. Se se tla ba pholosang ke gore tokologo e goroge. Go lwanwe e e matlho a mahibidu.

Fa ke ntse ke gopola rre le mme, pelo ya me e tlaellana go feta, e bile ke fela pelo gore bo sa leng, ke tle ke goroge kwa Dukwe, le nna ke tle ke tseye ditlhabano, ke tllhabanele khunologo ya lefatshe la gaetsho".

Ga boa ga itelekela letshogo mo go Tseladimmitlwa. A gopola dikgang tsa ditlhaselo tsa masole a Aforika Borwa mo dinageng tse di ipusang tsa Aforika.

"Ke ne ke nagana gore ke tia mooko, jaanong ke aperwe ke letshogo. Go le gontsi, batho ba kgonne go sutlha kwa Aforika Borwa ba fitlha kwa dinageng tse dingwe. Kwa teng, ba tlhaselwa, ba bolawa setlhogo. Ke go reng ke tlelwa ke kgopolo e e jalo? E seng gore e tla re ke goroga kwa Dukwe ka welwa ke leru?"

Morago ga dikakanyo tse di garolang matswalo, Tseladimmitlwa a tshwarwa ke boroko. A robala pelo ya gagwe e le botlhoko thata, a ba a rothisa dikeledi, pelo ya gagwe e sisitse tota.

Tsatsi le le latelang la tlhaba maikutlo a gagwe a le mo maamong a a siameng. Bokgwafo le boikokobetso ba Bakgatla ba tsosolosa mowa wa gagwe.

Lepodisi: "Kokokoko! koko!" Tsoga mogaetsho, masa a sele. Dira gore o itsokotse. Phaposi e mojako wa yona o nang le setshwantsho sa monna, ke ya go tlhapela. O ntse a ikapela tsona ka tsa gago, gore e tla re pele di tlwaela mafulo, e be ke setse ke go gorositse kwa Dukwe. O se ke wa phapharatlhanya Kgabo! Dira fela o iketlile. Mo Botswana mo, re dira dilo ka iketlo. Ga re dumele mo mabelong, mabelo ke a dinaga tse di sa robalelwang ke ditlhokwa...

Kgabagare Tseladimmitlwa a ba a setse a feditse go tlhapa, mme a kgaogana dijo tsa go fitlholala le palwana ya Bakgatla ba ba neng ba setse ba tlile kgotla. Morago a supediwa koloi ya puso-karolo ya sedika sa Kgatleng. Kgosi Mmusi le baeteledipele ba kgatleng ba mo tsamaisa sentle ka gore:

"Tsamaya sentle tawana ya Aforika. O se nyeme mooko. Se itshwae phoso, mme wa ipaya molato. Kgato e o e tsereng, ke kgato e e maleba. Re le Ma-Aforika jaaka wena, re go eme nokeng. A Modimo e nne moeteledipele wa gago, o robalelwe ke ditlhokwa kgabo. Pula! Pula! A e je borekhu!"

Tseladimmitlwa a ikutlwa a matlafetse go menagane, mme a araba ka gore: "Salang sentle borre. Ke amogela dikgothatso tsa lona. Mafoko a lona a okeditse bogale.

Bogale le lethoo la puso ya letso le mmala, di oketsegile go menagane. Pula! Pula!

Ya re a kgaotsa a tsena mo koloing, mme ba leba kwa go kailweng. Ka nako e e sa fediseng pelo ba goroga.

Go bontsha gore tsotlhe di ne di setse di rulagantswe, ka gone o fitlhetse ba mo emetse fa kgorong, ba mo amogela ka go mmita ka leina la gagwe. Lephodisa la lekgotla la kgaogana le ene ka go mo kgomarela, mme la potisa tlhogo ka fa molemeng, le ka fa mojeng. La re: "Masego! Katlego! nala!"

Tseladimmitlwa: "Ke lebogile go menagane Kgabo. O gole o tlhogole, o be o fete yona tlou. Tsamaya sentle Kgabo!"

Kgaolo 41

Lefelo la Dukwe ke legae la balwela kgololosego. Ba tswa mafelong a a farologaneng a Aforika Borwa.

Ga go a tsaya sebaka Tseladimmitlwa a be a setse a tlwaetse. O kopane le thaka e tshesane go tshwana le ene, go tswa makeišeneng a Lejweleputswa. Ba bangwe ke ba ba ileng ba timatimela fela go sa itsiwe gore ba komeditswe ke eng. Tota le ene Tseladimmitlwa, o ne ka metlha a ipotsa gore go diragetseng ka bona. Jaanong gompieno, ga a re ga twe, o iponela ka matlho a gagwe, e bile o tlhaloganya sentle gore se se ba tlositseng kwa gae ke eng.

Mookamedi wa lefelo a tlala boitumelo. Fa a fetsa go tlhatlhoba bopaki ba dithuto tsa ga Tseladimmitlwa, a re: "Comrade, re a go amogela. O tlhapi e kgolo e e inotsweng ke mokgatlho wa rona. Batho ba ba nang le lesedi la thuto jaaka wena jaana, ba botlhokwa thata. Ke bona batsereganyi le bagakolodi. Dikwalo tsa gago di tlhalosa fa o ithutile molao kwa Bokone. Yunibesiti ya Bokone ke sediba se se boteng. Ga se mpapadisane. E alositse dinamane tse ditona, bagaka, batshepegi ba ba maikarabelo. Ke dithubaki, dilalobe, digakolodi tse di ileng tsa rwala ntwala ka magetla tsa e isa go baikepi ba ba digwe, ba ba thopileng khumo mo Aforika ba ikaba ka yona, ba e kgaogana, mme ya nna bahumi ba ba sa belatseng ope. Difatlhego tsa bona di borethe, ditlhogo tse

di potokwe tse e ka reng tshilo.

Difatlhego tsa bona di tlhapisitswe sentle, mme di phatsima phatsimang!, go paka gore ba ja ka mpa tse pedi. Ba ja ba namile, go sena letsapa le le ba fisang pelo.

Fela jaaka ke umakile kwa tshimologong, go goroga ga bakaulengwe ba ba tshwanang nao monna Tseladimmitlwa, ke lesego go mokgatlho o wa rona. Kitso ya gago ya molao, ke seikokotlelo sa rona. Ke wena o tla re rarolelang marara a a ntseng a rarana go ya pele. O tla re thusa go tsholola dikgetse tse dintsi tse di re lebaneng, tse boammaruri e leng dithamakwane tse di bopilweng ke Makgowa. Di batla go rarololwa, mme ke wena yo o tla di sekasekang, o di lekole, fa tota e le diphokophiriga, kgotsa dirai tse di thaisitseng bana ba mmu, bana ba mmu o montsho wa Azania".

Sengwe sa re swaratlha! fa lesunyaneng le le fa thoko ga lefelo la Dukwe. Dipelo tsa re garo!, mme botlhe ba re fela ka gangwe bataladi! Ga sala go rile tu! Ga nna fela jalo le ka Tseladimmitlwa.

Ditawana tse pedi tsa gopa ka dimpa go leba kwa modumo o tswang gona. Ba ne ba sa itshireletsa, ba sa itshireletsa e le motlholo, go nyeuma methale yotlhe ya ditlhubolo mo ditawaneng tseo tsa Aforika.

Ya re ba iphua mo lesunyaneng, ba bona ditumuga tse pedi di gogagogana, di lwela kala e talana ya setlhare sa mosu. Ba supuga. Yo mongwe a baya tumuga e nngwe mphantshane, ya be ya tlogela kala ya mosu, mme ya thuntsha dithole, ya leba kwa masimong a ga Mogolegwa. Ba boela morago ba sule ka ditshego.

Fa ba goroga, ba buela gongwe ba re: "Tonki!, Tonki!, nxa! Kana e re segisetsang matswalo?"

Ya re ba sa ntse ba re ba digetse, e nngwe ya tshokane ya ba kgaola menyetsane fa e ne e feta fa go bona e kgabaganya. Go utlwala "Peperepere! Peperepere! Peperepere!" Ke ele, ... ya be ya timatimela mo sekgweng se se fa kgakajana sa mekgalo.

Kgaolo 42

Go goroga ga Tseladimmitlwa e ile ya nna go goroga mo karolong e nngwe e ntšhwa ya botshelo jwa gagwe, go kgaogana le batsadi a sa itse gore se se tla diragalelang batsadi ba gagwe ke eng. Tshotlego, thukhutho, kgotsa gona go sotlwa ke maphodisa. Ka na gongwe batho ba ba neng ba na le dikgolagano tsa batho ba ba neng ba le kgatlhanong le puso ya letso le mmala?

Tseladimmitlwa o ile a tlwaela botshelo ba kwa ntle ka bonako. Malatsi a ne a tsamaya ka bonako.

Tseladimmitlwa a fiwa tšhono ya go tsweletsa dithuto tsa gagwe tsa molao.

E rile a fetsa go fitlhelela kwa setlhoweng sa dithuto tsa gagwe kwa Yunibesiti ya Cuba, a bua le molwelatokologo o mongwe jaana:

"Molekane, gompiono ke letsatsi le legolo mo botshelong ba me. Ke ne ke gopola gore ka nako e, ke tla be ke setse ke ile ga maotwana hunyela, mapodisa gongwe masole a mphampholotse ka ditlhobolo. Ke tshaba ditiro tsa Modimo."

Dikeledi tsa mofarafara, boitumelo ba feketsa maikutlo a gagwe. A lela, mme e le selelo sa boitumelo.

Ya re fa a feditse tsa dilelo le boitumelo, a retologela

go tsala ya gagwe, mme motlotlo wa ya magoletsa.

"Ga wa gakgamala tsala? Ke solofela gore o utlwisisa maemo a maduopo a ke leng mo go ona".

"Nyaa!, se tshwenyega. Ke a tlhaloganya, Ke maungo a ditiro tse dintle. Ka nako tse dingwe a isa pelo mafisa, mme motho a kuruloge jalo a be a thubege ka selemo. Ke a go akgola monna Tseladimmitlwa, motho o dira jalo. Jaanong o lebaganwe ke tiro e tona, ka re, namane e tona ya tiro".

Tseladimmitlwa: O raya tiro ya eng? Ke eng e kare o batla go ntshosa jana? O batla go nkgarola letswalo?

"Nyaa! Iketle. Se nne magalamasuge, hema mowa wa gago o wele. Repa, tsotlhe di apere tshiamo. Mokgatlho wa rona o batla masole a a nang le bokgoni jaaka wena".

"Ee monna, ke leng o ntse o potologa?"

Tseladimmitlwa a mo tsena ganong, "O tota kgang, o e dira telele jaaka tsela ya kgalagadi. O ntse o re namane e tona ya tiro, namane e tona ya tiro. A ke o tswe mo sekhung. O phatlhoge fela, mme o itlhalose. Kana wena ke bogologolo o ntse o ineile naga. O itse diphiri tsotlhe tsa go mekamekana le kgaratlho, tsa go ema kगतलhanong le puso. Tsweetswee! go lekane. O nkonkonyeditse tlhe, tau ya Aforika".

Maemo a eme jaana monna Tseladimmitlwa, thuto tsa gago tsa molao di go fa tšhono ya go tlhatlogela kwa maemong a a kwa godimo mo mokgatlhong o wa rona. Thuto ya gago e go fa tšhono ya go tsenela dikopano tsa botlhokwa. E go letla go tsaya karolo mo dipuong tsotlhe tse di masisi le tse di botlhokwa tsa tsamaiso ya

mokgatlho. Fa ke re namane e tona ya tiro, ke raya jaaka ke kaya.

Dikopano, go ya go fatlholola, le go tthalosetsa ka bophara le botlalo... ga di tshwarelwe golo go le gongwe. Dinaga tse di tsamaelanang le ditoka le ditshwanelo tsa matshelo a batho, mme di re eme nokeng. Di re dumelela le gore letla go kopanela mo go tsona. Foo, go raya gore o sa ntse o tla fofa, o ralale mawatle, o dikologe le lefatshe lotlhe, e le fa o tsenela dikopano. A ga se yona namane e tona ya tiro eo?"

Ke a tthaloganya jaanong. O kgwele ka tllhaa. Tsotlhe di utlwetse, mme le gona di a tthaloganyega", Tseladimmitlwa a araba ka boleta, ka lentswe le lesesane, le le molotsana, mme sefatlhego sa gagwe se phuthulogile, se supa boitumelo jo bo seng kana ka sepe.

Kgaolo 43

Kwa Bongweni gona, boRamothoemang ba ne ba setse ba tlaetse botshelo ba kgeriso, ba go tsoswa masigo le gona go tshoswa ka loso.

"Mmago Tseladimmitlwa, fa batho ba ba ntse ba re tsosa masigo, ba ragaka mabati a rona, ba re solofetsa gore latlhela kgolegelong mme ba batla Tseladimmitlwa go nna, nna tseo ga di nthe sepe. . Ke setse ke thatafaditse pelo. Ke sule pelo. Monna yole wa Mongwato yo ke dirang le ena, ka gale ke utlwa a re ene o setse a soutile. Le nna ke dumellana le ene. Ke mo tseela mafoko. Ke setse ke "soutile".

Se ke se lemogang ke gore bana ba ba romelwang go tla go re tlhorisa, le gona go ragaka mabati a rona, ke boMagogorwane. Ke boMatlhogojane. Ditlhaloganyo tsa bona di mpapadiana. Le fa go tlholwa go tlhalosiwa ke makwalo-dikgang, diromamowa le tsona dithelebishene, ka go reketla ga puso ka ntata ya go garumelwa ke dinaga tse dingwe, bona tseo ga ba di tseye tsiya. Ke bogadinkame".

"Ke sa go bofe molomo wena rraago Tseladimmitlwa, e re ke go tlatse ka a a reng, 'Modimo ke ene moitse wa tsotlhe.'" Mmasetšhaba a bua jalo a feleletsa, e bile a metsa mothamo wa bofelo wa mogodungwane.

Kwa kerekeng baruti ka metlha ba kgala puso e e ka kwano. Ba bua ba sa kgale mathe gore ke puso ya digwe, ya dikgoka, ya go fetola batho makgoba.

Moruti wa rona ene tota ga a itheke merwalo, fa go tla mo go kgaleng puso e e bosula e ya makgowa. Le ena, o tlhola a setswesetswe morago ke bona bo 'Re tla go tsenya tseleng. Re tla go latlhela kgolegolong go fitlhela o be o fetola mogopolo wa gago'. Kana ke raya ona masolenyana, le ona maphodisanyana ao a dileele, a a tlholang a ntse a re setsesetse morago jaana.

Moruti wa kereke ya rona ke ene a thatafaditseng a be a tiisa tumelo ya me. Seikokotlelo sa me ke tumelo. Ka re, le mosimanyana wa me yo o raletseng dinaga tse re sa itseng gore ke dife, o tla bowa. Ke a go bolelela wena mogatsaka, ka re o tla bowa. Se sa feleng se a be se tlhola".

Kgaolo 44

Fa ba ga Mothoemang ba ntse ba tšhotla tsa ditshoso, ditlhoriso ke mapodisi, le tlhwafalelo ya ngwana wa bona, morata dilo Mmollole le ene o ne a ntse a tshwaragane le tsa gagwe.

...Dilo tsa Modimo di itsiwe ke Ene.

"Ke ikanne, ka be ka solofetsa gore nka itoma sejabana, ka be ka itoma khuba, fa Tseladimmitlwa a ka atlega. O ne a ile golo go se fa, mme gona jaanong ke utlwa go twe o bolailwe fa masole a Aforika Borwa fa a ne a gakgamatsa, a ripitla, mme a gaila batsolodi kwa dikgweng tsa kwa Angola. Kana batsadi ba gagwe ba ne ba setse ba simolotse makgakga. Ba ne ba sa itebale fa bona ba tsetse morutegi... A aye!, ba swabile! O sule loso lo lo botlhokwa lwa ditlhobolo".

"Go siame. Se tlhodie. O tla re lemosa dira. Se lebale gore sekhukhuni se bonwa ke sebatladi... Go siame. Sala sentle.

Lepodisi la emoga, la kgotlha setlhako.

Kwa moseja ga mawatele, Tseladimmitlwa o ne a setse a ikagile, e bile e setse e le segatlamelamasisi mo mererong ya dipuisano tsa boditšhabatšhaba. O ne a rometswe kwa Zambia go ya go dira gona.

E rile fa a setse a tlwaetse mafulo, mme le tiro jaaka a ne a setse a e kgona e bile a dira ka matlametlo le bokgoni, a utulula maikutlo a gagwe le modirikaene.

Tseladimmitlwa: Go a solofetsa mogaetsho. Go supa fa tsela e re e tsamaileng e setse e le gaufi le go ya bokhutlong. Go itshupa fa ditsebe tsa Basweu ba kwa ga rona di ntse di kabologa. Maparego mangwe a bona a puso ya mmala le letso, a ntse a rutlumololwa ka bonya. Mafelo mangwe a a neng a le a a galalelang, a sa tsenwe ke Bantsho, a buletswe mme ba dumelwa go ya kwa go ona. Ke bua ke lebile dikokelo tse jaanong di buletsweng botlhe. Matshwao a a neng a supa go kgaogangwa ga batho ka mmala a setse a tlositswe mo metseng ditloropo tse dikgolo. Seo tota se kokobetsa matswalo. Le fa go le jalo, ditlorotswana tse dingwe tse di potlana, maemo a sa ntse a le fela jalo. Basweu ba sa ntse ba mina ka nko tse pedi. Di sa ntsane di galalela. Go dikago tse e sa ntseng e le tse di galalelang, go tsena Basweu fela. Bantsho ba sa ntse ba rekisetswa ka seokomelabaeng.

"Monna wa gaetsho Comrade," ga tswelela

Tseladimmitlwa, "Ga ke itse. Ka gongwe ke rothisitse mmutla madi.

Maloba ke rometse lekwalo kwa gae, ke itsise lesika la gaetsho gore ke ntse ke phela. Ke ne ke batla gore ditlhokwa di ba robalele. Kana ka gongwe ba sale ba itlhuboga fa ba utlwa dipego tsa maloba tsa gore Basweu ba ripitlile bagarona ba se na palo. Jaanong ke ne ke re ke ba sirolole, ke ba nathele nnete go se nene".

"Nyaa!, Ga o a senya sepe. Matsatsi ano maemo a ka fa tlase ga taolo. Dilo tse dintsi tse di neng di sokame re di kgonne. Fa Motswana wa maloba wa lekgorokgoro a ne a re: 'Mfata sediba kolomela o etse mmatla kgomo', o ne a sa ake. O ne a bua boammaruri. Ruri tota Motswana wa maloba o opile kgomo lenaka. Dilo tse dintsi o ne a di bonetse pele. Ke foo tlhe boRankudikae ba reetsa. Ga ba sa tlhole ba gwatalala. Kana ba ne ba hibila gore ba be ba tshwane le moretologa".

"O sa ntse o le foo wa gaetsho, e re ke go tsene ganong", ga bua Tseladimmitlwa ka mafega. Kana batho tlhe ke bao, ba ne ba na le puo ya bobeto ya gore, 'Seo se tla diragala fa re sule, Over my dead body', kgotsa ba aga ba ntse ba re: 'Re tla lwa ya matlho a mahibidu go fitlhela re sala ka lesole la bofelo"

Tsala ya gagwe le yona ya se ke ya tlhole e re ka moso. Ya tshologa ka tsona mme e lebisitse mafoko go Tseladimmitlwa, mme e bile e sa emele dikarabo.

"Nnare monna, o moruti? O bo falotse leng, le gona kae? Nna kitso ya me ke gore o rramolao. Maloba o ne

o tlhola o bolailwe ke mabelo, ba go beile maroo. Ija!, kana re tswa tshobeng la mogodu. Ditshotlo le dipogiso, ke dikobo tse re kileng ra bo re di apara. Fela di ntse di apoga ka bonya. Go a kgopisa go gopola gore go tshela ka tshotlego le pogisego ke yona tsela e ba tshwanetseng go buswa ka yona.

"Tota ruri o a balabala" Tseladimmitlwa a tsena tsala ya gagwe ganong". Se se nkgatlhang ke gore o ôtla tsona. O tla le tsona sentle. O di gapa sentle tota go sa belatse ope. Ga ke itse gore o kile wa utlwa ka ditorotswana tse di tshwanang le boThabazimbi? Koo ga e ne e a komakoma. Motho yo Montsho ga a tsene ka mo benkeleng fa a reka. O rekisetswa ka seokomelabagwe. E bile go na le shopo gona koo kwa Thabazimbi e e bitswang Kaffir winkel. Baagi le bona badiri ba koo, ga ba bone phoso epe. Ka re ruri tse di jalo ke masisapelo. Go tla tsaya nako go fetola megopolo ya batho ba ba nnang kwa mafelong a a jalo. Go tla lwewa ya matlho a mahibidu go fetola megopolo., le go kgodisa batho bao gore selo se se jalo ga se a siama. Ka na go thata go fedisa selo se se bosula, fela go bonolo go phatlalatsa selo se se bosula.

"Nyaa rra, go fela go le jalo. E re ke garele ka gore, a re di tlogele di gole mmogo re tla di bona ka motlha wa kotulo".

Kgaolo 46

Go dira thata e bile o sa bone boikhutso go dira gore dingwaga di taboge wena o sa lemoge. Tseladimmitlwa o ne a setse a dira mo Gaborone. Ofisi ya gagwe e ne ka gale e phophoma batho. Bangwe e le baeti, mme bontsi e le baagi ba Aforika Borwa.

Bontsi ka gale bo ne bo tlhola bo tlhomile makwalo dikgang matlho, kgang kgolo e le dipuisano tsa dipoelano kwa Aforika Borwa. Go ne go utlwala fa maemo a ne a setse a sa gagamala thata. E bile batho ba ba neng ba betsegile ka nako tsa mekubukubu le bona ba ne ba letlelelwa go boela gae.

Tseladimmitlwa e rile fa a fitlha kwa Mogoditshane kwa a neng a nna gona, a bua gangwe fela a re: "Metsi a lekwa ka lore".

Kgaolo 47

E rile ka le le latelang ka ura ya borobong, a be a setse a tswile ka molelwane wa Tlokweng, thekisi e gwaswa e lebile Gouteng. O ne a sa tshepe sepe. Letshogo la nne la gola, a be a sala a tshologa mofufutso fa a gopola gore ka gongwe o ya go itsenya mo ganong la tau e ithobaletse. Mosadimogolo yo o neng a dutse gaufi le ene a be a tumulola molomo a re:

"Ngwanangwanaka!, nnare ke eng? Wa tshologa mofufutso jaana e kete o tshetswe ke metsi. Le gona wa hema jaana e kete o pitse ya go thuba lebelo jaana, molato ke eng? Ka gongwe re ka go tlhaga thuso".

"Ga se sepe nkoko. Ka gongwe ke gore maemo a bosa a ka kwano Teransefala, a farologana le a ka kwa Botswana. Kwa Botswana go mogote tota, mme ka kwano go tsididi. Ke bona e ka re ke bona bothata bo ke leng mo go bona"

E rile fa a digela go bua, thekisi ya bo e setse e ema mo toropong ya Zeerust. Batho ba fologa go iphokisa phefo le gona go reka tse di yang maleng. Tseladimmitlwa a leba khefing go ya go senka senotsididi.

A nna fa tlase ga setlhatshana se se neng se potologilwe ke motlho o motalana o o neng o nosediwa ka gale. A bua a le nosi. Fela se a neng a se bua se ne se

utlwiwa ke ene a le nosi. Le motho yo o neng a feta gaufi le ene a sa utlwa sepe. Kana molomo wa gagwe o ne o ntse o momilwe.

"Ke ne ke ipolaisa letshogo fela. Tota ke boammaruri, metlha e fetogile. Ke bona batho ba bantsho ba le bantsi mo toropong mme difatlhego tsa bona di phuthulogile. Ga di bontshe go tshwenyega. Le makgowa le ona a itlotlela monate fela, e bile a mangwe a ntse a dumedisana le batho bantsho. Fela ga go reye gore ke repe. Ke tshwanetse ka nna malala a laotswe. Fa go senyega, ke tlole matlere"...

Ya re morago ga metsotso e le masome a mabedi ba be ba setse ba boetse mannong. Tseladimmitlwa a potla senotsididi mme a lokologa, a be a tsewa ke letshanyana. Ya re a tsoga, thekisi ya be e setse e tsentse nko mo toropong ya Krugersdorp. Ya gotlholo gabedi e bile e setswe morago ke leru le lentsho la mosi, mme ya iphua mo toropong ya Roodepoort. Tseladimmitlwa a pagologa mme ka ponyo ya leitlho a be a setse a iteleketse mo motseng wa Bongweni.

Kgaolo 48

"Koko!... koko!...Koko!..., Nare batho ba ba ile kae?
Kgotsa ke bothungtsebe?..."

Ya re mojako o bulega, ga utlwala mogoo wa boitumelo go tswa mo ntlong. Tseladimmitlwa a atla botlhe mo ntlong. Morago a itatlhela mo sofeng . Dikganga tsa nna magoletsa.

Tseladimmitlwa: Ke ne ke sa dumele gore e tla re motsimongwe ke be ke boetse gae. Ke ne ke feditse maikutlo gore go ile fela jalo.

Rragwe a araba ka iketlo a re : "Ditiro tsa Modimo o di tshabe. E boile Aforika".

"Go jalo rra. E boile Aforika! "Tseladimmitlwa a araba a supa boitumelo.

Sengwe sa seba pelong ya gagwe sa re "rraago o fetogile gotlhelele. Ga e sa tlhole e le yole wa maloba yo o neng a le marorongwane, yo o neng a boifa makgowa".

Fa Tseladimmitlwa a ntse a le fa gae mo go ona malatsinyana a mararo ao, e rile a re o ikotlolola maoto, a feta gaufi le fa ga Mmallolo. Ene jaaka a ne a se na sepe le Mmallolo, ene a mmona mme seo sa mo tshosa thata.

"Ijo! Ke bonang eng?... A ke sepoko?... Kgante ntšwa e ga ba e lobela dintsi?, ...Banna!.. maaka o a tshabe. Maphodisa fa, a ntse a re a ga a itse batho ba a tshwana, yole ene ke Tseladimmitlwa. Nxa...!. A selo sa go tllhaselwa ke batho ba mo rathaka go fitlhela a swela ruri..."

Kgaolo 49

Fa Tseladimmitlwa a laela mme a menogela kwa Gabarone, mowa e ne e le o o repileng, go supa fa batho ba phothologile. Ditsholofelo tsa gore tokologo gotlhelele e goroga leng, e le tsona dikgosi tsa megopolo le menagano.

Mmasetšhaba a atla mosimanyana wa gagwe a mo tlogela ka a bofelo a a reng: "O dirile sentle wa tla go re bona. O sidilotse mewa ya rona. Re tla sala re lokologile mme re letetse motlha wa bofelo wa gago wa go goroga, go boa kwa go neng go ile bagale, ditau tsa Aforika Borwa. Tsela tshweu. A di tlhokwa di go robalele".

Kgaolo 50

Ga fela ngwaga Tseladimmitlwa a tswa go boa kwa gae. Tiro e ne e menagane e bile a sa kgone le go etela gae. O ne a dira ka malatsi otlhe. Ka re tota ka Sateretaga, le ka letsatsi la Morena. Ya ne e kete tiro e a fokotsega. Ga fitlha letsatsi la botlhokwa mo botshelelong ba gagwe, letsatsi la dikgetho la Aforika Borwa. Bona ba siamisetswa go kgetha kwa Gaborone. E rile dipholo di begwa, tsa mo tlhatswa pelo. Ya tlhatswega ya ba ya sala e tshwana le sefokabolea ka bosweu. Ya re a bua le bangwe ba badiri ka ene, kgang ya nna fela:

"Go jalo. E boile, Amandla!!. Maatla ke a rona.

Kgaolo 51

Dikgwedi tse tharo morago ga dikgetho, ke fa Tseladimmitlwa a filwe ditaello tsa go tla go dira kwa Tshwane. A fiwa ditshipi di le tharo gore a hunologe, a ikhutse. Ka ya bone, o ne a tshwanetse go ya fela kwa tirong, e le go ya go itlwaetsa lefelo le go ikatisetsa tiro.

Ka ona malatsi ao a khunologo, a gopola mokapelo wa gagwe wa bogologolo. A ya Sebokeng. Ke nnete gore, kwa pelo e gapilweng teng ga go kitla go go timelela. A goroga, mme ba kopana.

Kgaolo 52

Tseladimmitlwa a gakgamadiwa ke mokapelo wa gagwe. E ne e setse e le motho yo o sebete, yo le ene a ileng a tlwaela gore nnete go tshwanetswe go emiwa ka maoto ga lwanwa.

"Ke itumelela go kopana le wena gape. E, ke karata ya me ya mokgatlho wa setšhaba wa Lekwa" ga bua moikapelo wa gagwe. "E rile fa o se na go inaya naga, o tlotse melelwane, ka tsenwa ke mowa wa go ka re batho ba ka se timetimele fela jalo.

Ka fetoga ka nna lesole. Ke ne ke ntse ke go letetse. Ke ne ke itse gore o tla boa, mme o tla nkgopola fa o boile. Ke ile ka wetsa dithuto tsa me kwa Bokone, mme ka dira gona mo toropong e, ya Vereeniging. Tiro ke e bone. Ke e e itumedisang. Ke yo mongwe wa ba bagolo kwa tirong. Le moputso ke bona o o kgotsofatsang. Batsadi ba me ke ba diretse. Ba ne pele ba na le monagano wa gore go ruta ngwana wa mosetsana ke go senya madi fela. Fa ke fetsa, e bile ke bone tiro, monagano yoo o tswile mo dikgopolong tsa bona. Ke batho ba ba buang gore thuto ke boswa".

"A mafoko a a monate. Ka re jaanong, nna le wena, re tla simolola bo bongwe gape botshelo. Botshelo ba rona ba bofelo ba go dira mme re ipakanyetsa go siamisetsa go phela mmogo.."

"Fa o re go phela mmogo o raya jang...?" Ga botsa mosetsana. "Ga ke utlwisise sentle"

Tseladimmitlwa a se ke a araba, fela a bua gore o tla tlhalosa ka mogala.

Kgaolo 53

Fa Tseladimmitlwa a setse a dira e bile a setse a amogetse gabedi gararo, a gopola tsa kwa morago. A gopola tse di tlhagang mo makwalo dikgannyeng, diromamowa, le tsona dithelebishene. Ya re a le nosi a tsamaya ka sejanaga a tswa tirong, a bua a le nosi:

"Ka re ga ke itse gore batho ba ne ba tsenwe ke eng fa ba ne ba bogisa ba bangwe, ba bolaya ba bangwe. Batho ba dumelwa go thapiwa gore ba bolaye ba ba buang nnete, e le fela gore ba bone madi. Kana madi a o a filweng gore o somole mowa wa motho, ga a monate. Gona jaanong ba imelwa ke ditlhogo, ba jewa ke ditlhong. Batho ba teng fa ba botswa dipotso o ka re motho wa bona o ntse a re: 'Lefatshe phatloga ke tsene'. O bona fela ka go itomaka dipounama, motho wa teng a ntse a bebentsha melomo, a bua mme o sa utlwe gore o ntse a inanatha a reng.

Le bona batshwaramarapo ba maloba, baetapele ba maloba, ga ba itse se ba neng ba se dira. Ka re, ga ba itse se ba neng ba se dira! Se se gakgamatsang ke go tlhoka karabo. Fa ba botswa dipotso, karabo e ba e itseng ke yona "ga se nna". "Ga se nna ke rileng ba ye go mo golega". "Ga se nna ke rileng ba mo tlhatlhele kgolegelong." "Ga se nna ke rileng a tseele batho madi". "Ga se nna ke rileng ba mo thuntshe ka tlhobolo".

Go ya gae ga a ka a go utlwa tsatsing leo. E rile fa a re phapha!, a be a setse a gorogile gae.

Kgaolo 54

Selo se se neng se le mo mogopolong wa ga Tseladimmitlwa e ne e le go thusa bašwa:

"Rra, botshelo ba rona bo fetogile. Re lokologile. Dikgole tsa kgatelelo di kgaogile. Ke a dira. Ga le kitla le sotlega. Le tiro le ka nne la ikgolola mo go yona. Ke tla le direla. Sengwe le sengwe se le se tlhokang, ke tla le tlamela ka sona. Bakaulengwe le bona ke tla ba direla. Yo o ratang go ithuta go ya pele, ke teng. Ke tla duelela dithuto tsa bona ke sa belaele sepe. Se se mo monaganong wa me se se ntshwenyang tota, se se thebathebisang segakolodi sa me, ke ntlo e ya moepo. Ntlo e, ga se ya rona. Ntlo ya monna yo mongwe ga e na boroko. Re tshwanetse ra fuduga. Ke tla le rekela ntlo e nngwe e e tla reng rona wee! Ke tla e reka kwa Witpoortjie. Fa nka bona ke dirile jalo, ke tla hunologa mowa. Ke tla be ke fitlheletse keletso ya me ya botlhokwa".

"Ke a utlwa, Tseladimmitlwa. Tota ruri o monna. O tla be o dirile tiro e tona e e seng kana ka sepe. Nna ke le rraago, ke lebogela ditiro tsa gago"

"Kgangnyana e nngwe e e ntshwenyang, e ke tshabang go go iphuthulolela, e ke sa itseng gore ka gongwe e ne e tshwanetse go begwa ke mongwe, ke ya ...ke ya gore..."

"Hunologa ngwanaka. Ga o sa tlole o le mosimanyana. O godile. O monna. Ngwana wa mosimane o apeswa ke rraagwe tshega. Ngwana wa mosimane ke thaka ya ga rraagwe".

"Ke a leboga rra fa o ntetlelela, fa o mpha tšhono ya go go bolelela mafatlha a me. Ke kang ya sego sa metsi. Ke gapilwe pelo ke kgarebe ya kwa Sebokeng, leina la yona ke Gaoretelwe".

"Wa tla wa bua kang e e tlhalefileng morwaka. Ke ona mafoko a ke ntseng ke a letile. Ke tla e tšhotlha le bomalomago. Re tla e tšhotlha mme ra e lolamisa".

Kgaolo 55

E rile a le kwa tirong, a letsetsa mokapelo wa gagwe mogala.

Tseladimmitlwa: Dumela Mma, ke nna
Tseladimmitlwa...Kgang ya maloba e e neng e nkeme
kgokgotsong, ke ya gore..., ke batla go go nyala.

Gaoretelwe: Ke yona kang e e neng e ntse e
ntlhobaetsa. Fa ke ne ke le monna, nkabe ke sale ka
phunya sekaku e sa le gale. Ke a masweu. Ke ne ka
metlha ke bua ka pelo, ke eletsa gore o bowa leng, gore o
tle o kokobetse makgwafo a me. Go siame ratu! Tsotlhe di
apere tshiamo. Ke wa gago, le wena o wa me...

Go tloga ka ona motsotso oo, Tseladimmitlwa a
ikutlwa a le madi manana. Pelo ya gagwe ya nna tshweu,
ya sweufala...

E rile bosigo jo bongwe a lora toro e e mafura ...

"Malatsi a me a gore ke tseye sego sa metsi a setse a
le fa gaufi. E ka re ke bona letsatsi leo. Ke tla be ke
apere mogagolwane wa ditlobelelo. Motshwari wa me
e tla bo e le Hashe. Hashe tsala ya me e ikileng ya
tsosolosa mowa wa me. Ya dira gore ke kgalege, ke
kgalegelwe thuto.

Letlole le ke ntseng ke mekamekana le lona, le setse

le le mothamanyana. Borakgwebo ba le bantsi ba le amogetse ka diatla tse pedi. Ba kgothomeditse madi a a bokete mo go lona. Ke tla phatlalatsa mo makwalo dikgannyeng. Ke tla itsise baithuti ba ba falotseng ka dinaledi mme ba le dikobo di magetleng, go ikgolaganya le nna. Tšhono e tla fiwa ba ba tlhoafaletseng dithuto tsa Matlhale, Metshe le Saense. Kgololosego e raya go fitlhelela dithuto. Ke nako ya gore ba ba kgonang ba thuse ba ba iphotlhereng. Setšhaba se se nonofileng ke se se nang le baithuti. Ke bona baeteledipele ba kamoso. Mabogo dinku a thebana..."